h

GUILHELMI FABRICII
HILDANI

Inclytæ Reipub. BERNENSIS *Helvet.*
Medico-Cheirurgi ordinarii

DE
DYSENTERIA

Liber unus:

In quo hujus morbi causæ, signa, prognostica, & præservatio continentur: Item, quomodo symptomata, quæ huic morbo supervenire solent, sint removenda.

OPPENHEIMII
Ex Typographia HIERONYMI GALLERI,
Sumptibus JOHAN-THEODORI de BRY,

CIↃ IↃC XVI.

INDEX
CAPITUM
HUJUS LIBRI
de DYSENTERIA.

Quorum prior numerus denotat Caput, posterior paginam.

De

GUILHELMI FABRICII
HILDANI
Inclytæ Reip. Bernenſis Helvet.
Medico-Chirurgi ordinarii

DE DYSENTERIA
LIBER UNUS,

In quo hujus morbi cauſæ, ſigna, prognoſtica & præſervatio continentur: Item, quomodo ſymptomata, quæ huic morbo ſupervenire ſolent, ſint removenda.

CAP. I.
Quid ſit Dyſenteria.

CUM variæ ſint profluvii alvi ſpecies, quas vulgus inter ſe non ſine maximo vitæ periculo, ut plurimùm confundit, operæ pretium mihi viſum eſt, in primis ſpecies omnes, antequam ad curationem Dyſenteriæ accedamus, bre-

viter, & quod fieri poteſt, accuratè diſtinguere.

FERNELIUS de partium morbis, & ſymptomat. lib. 6. cap. 10. omnes alvi fluores ſub quatuor ſpeciebus comprehendit, quarum prima *Cœliaca* vocatur, fitque, cum excrementa levia, æqualia, & alba excernuntur: quippe quia chylus iis permixtus eſt. Cauſæ hujus fluxus ſunt: Primò, quoniam obſtructiones in hepate, ſplene, & venis meſaraicis, quæ chyli diſtributionem impediunt, adſunt. Secundò, quia virtus attractrix imbecillior eſt. Tertiò, quia æger anteà multis crapulis, & vino ſeſe ingurgitavit, & obruit, ac præcipuè fructus crudos, fugaces, & ventrem laxantes, comedit. Chylus itaque in inteſtinis propter viſcerum obſtructionem manens, ſenſim corrumpitur, & poſtquam ſua tum quantitate, tum qualitate gravis eſſe cœpit, inſurgit natura, quæ ipſam ejicere conatur. Hoc alvi profluvium, ſi propter viſcerum hepatis & venarum meſaraicarum obſtructiones acciderit, diuturnũ eſt, & aliquando per aliquot annos ægrum excruciat, uti ego obſervavi Coloniæ in quadam puella, cujus fit mentio Obſerv. 70. centur. 1. Sin aliam ob cauſam, veluti ex immodica crapula advenerit fluxus iſte, ſecundo aut tertio ut plurimùm die, ſponte conquieſcit.

Cœliaca prima alvi profluvii ſpecies.

Secunda alvi profluvii ſpecies, *Lienteria*, ſive inteſtinorum lævitas dicitur, in qua alimenta

Lienteria ſecunda ſpecies.

menta & celeriter & indigesta excernuntur. Causa est concoctionis primæ, & facultatis retentricis imbecillitas, ob quam alimenta, donec à calore innato, & facultate concoctrice, probè concocta sint, stomacho & intestinis inhærere non possunt, cruda itaque, indigesta, & ferè uti comesta fuerint, excernuntur. *Gal. aphor. lib. 4. comment. 12. lib. 6. comment. 1.*

Tertia species est *Diarrhœa*, quæ licet generale nomē sit, ac æquè ad omnes profluvii alvi species accōmodari possit, Medici tamē propriè sub hoc vocabulo profluvium synceriorū humorū, sine vehemēti sensu doloris intelligunt. Aut enim pituita, aut flava bilis, aut atra purior, seorsim evacuatur: idque, ut dictum est, sine vehementi dolore. Contrarium verò in dysenteria accidit; illam enim dolores maximi, & excretiones cruentæ atque continuæ comitantur. Hæc quarta & postrema profluvii alvi species existit, de qua hîc succinctè agere instituimus. *Diarrhœa tertia species.* *Dysenteria quarta species.*

Verùm, ut ordine aliquo ista prosequamur, primò morbum ipsum describemus; deinde causas, signa, prognostica, & denique tā morbi, quàm accidentium curationem proponemus. Antequam autem ad institutum nostrum progrediamur, notandum convenit, sub nomine Dysenteriæ omne cruentum alvi profluvium ex quacunque causa, intelligi posse, cum Dysenteriâ tamen propriè dicta nullam affinitatem ha-

bere, profluvia namque ista cruenta, nullum fermè dolorem inferunt, & intestina ab exulceratione immunia sunt, æger quinetiam nullâ assiduâ egerendi cupiditate, (sicuti in Dysenteria vera fieri solet) vexatur. Sunt itaque hæ profluvii sanguinis species à vera, & propriè dicta Dysenteria diligenter distinguendæ, ne in curatione postmodum fiat confusio.

Cruentarum excretionum quatuor species.

Galenus de sympt. caus. lib. 3. cap. 2. in lib. Hipp. de articul. cap. 40.

Prima species.

Cæterum sanguinolentæ excretionis species in universum quatuor existunt. Prima fit in iis, quibus membrum aliquod abscissum est, tunc enim sanguis, qui pro nutritione partis abscissæ constitutus fuerat, ad fontem suum recurrens, beneficio naturæ ad intestina depellitur, fitque ut Hippocrates loquitur, sanguinea dysenteria. Quod si sanguis iste impetuosè, copioseque ad fontem suum, hepar, inquam, refluxerit, à periculo non immunis est æger. Incenditur enim in ipso hepate, & vena cava, acrimoniamque contrahit. Quod si humor iste acris à vesicula fellea attractus, & ad intestina protrusus fuerit, sequitur dysenteria gravissima, ut ego vidi in quodā juvene, cui tibiæ ambæ amputatæ, & curatio feliciter absoluta fuerat, qui postea septimanis sex à curatione, dysenteriâ gravissimâ correptus, intrà paucos dies vitam cum morte commutavit, sicuti Lector in secunda Centuria Observationum mearum Chirurgicarum videre poterit.

Observatio.

Observ. 100. Item lib de Gang. & sphac. c. 27.

Nobilis

Nobilis quidam ſexagenarius dyſenteri- *Obſervatio.* cus, cum quinta die morbi vitam cum morte commutaſſet, & venter ipſius, à Domino Claudio Chapuſio, Cheirurgo celeberrimo, apertus fuiſſet, inteſtina undique gangrænoſa reperta fuêre. Procul dubio propter ingentem inflammationē. Hiſtoriam hanc ipſemet Dominus Chapuſius ad me ſcripſit Anno 1615. 25 Februarii.

Accidunt & hujuſmodi ſanguinolentæ excretiones iis, qui conſuetas exercitationes intermittunt, lautius tamen, liberaliúsque vivunt, uti quoque iis, quibus menſtrua, hęmorrhoides, aut aſſueta hæmorrhagia narium ſuppreſſa eſt.

Secunda ſpecies eſt, quum ex hepate, ali- *Secunda ſpecies.* quam ob cauſam debilitato, aquoſus ſanguis, aut veluti lotura carnis excernitur: Jecur enim, inquit Galenus, loco citato, nutrimentum, quod per vaſa, quæ ſunt in meſenterio, attraxerat, rurſùs per eadem ſemicoctum ablegat. Quemadmodum enim ventriculus aut venter, ſi imbecilles fuerint, cibum quidem attrahunt, probè tamen eum concoquere nequeunt, ſed ſemicoctum rejiciunt, hic per ſeceſſum, ille per vomitum, ſic quoque fit, ſi hepar labefactatum extiterit.

Tertia ſpecies cruentarum excretionum *Tertia ſpecies.* à Galeno Dyſenteria melancholica dicitur, fitque quum ſanguis propter longiorem

morem in hepate aduſtus, per venas meſaraicas ad inteſtina recurrit, & niger atque ſplendens excernitur.

Porrò quotieſcunque ſanguis iſte atrabilaris ita liberè & abſque dolore effluit, cum ægro res benè ſeſe habent, & ad ſanitatem tuendam, aut amiſſam recuperandam, hæc evacuatio conducere poteſt. Quod ſi verò ſanguis iſte excrementitius, & aduſtus in anfractibus & replicationibus inteſtinorum ſubſederit, retentusque diu fuerit, acrior efficitur, malignitatemque acquirit, & poſtquàm inteſtinum paulatim abraſit, eroſitque, ſequitur ulcus malignum, & dyſenteria verè atrabilaris, quæ juxtà Hippoc. incurabilis exiſtit, uti poſteà dicemus. Atque hę tres ſpecies ſanguinolentarum excretionum impropriè dyſenteriæ vocantur. Fit & ex venis hæmorrhoidalibus ſanguinis per alvum excretio, quæ tamen nequaquam Dyſenteria appellari poteſt, etiamſi nonnunquam maximus dolor & cruciatus adſit; fluxus enim iſte non ab inteſtinis, ſed à venis hæmorrhoidalibus, ano inſertis, procedit.

Galenus de uſu part. corp. Hum. lib. 5. c. 10.

Lib. 4. aphor. 24.

Quarta ſpecies.

Quarta denique & ultima cruentarum dejectionum ſpecies, quæ propriè & verè Dyſenteria dicitur, ex Galeni ſententia lib. finitionum medicar. de ſymptom. cauſ. lib. 3. item de loc. aff. lib. 6. & alibi, eſt cruentum alvi profluvium cum ventris doloribus, torminibus maximis, teneſmo, & febre,

Definitio Dyſenteriæ.

ut-

utplurimum propter causam aliquam erodentem, & ulcus in intestinis existens. Species autem harum excretionum cruentarum, diligenter ut inter se distinguantur, necesse est: hoc enim multùm ad curationem rectè instituendam conducit. Priusquam itaque huic capitulo finem imponamus, differentias earum brevibus annectemus.

Differentia Dysenteriæ.

Et primò quidem, si cruenta excretio propter abscissum membrum, veluti tibiam vel brachium, aut propter assuetarum exercitationũ intermissionem, vel hæmorrhoidum mensiúmve suppressionem, aut hæmorrhagiam narium, acciderit, ex inspectione, & relatione ægri, addisci poterit. Quibus sic occurrere convenit. Si ex plenitudine vasorum, ut minuatur sanguis, prohibeaturque ne tam copiosè generetur, necesse est. Idque sanguinis missio copiosa, & secundùm ægri vires repetita, victus quinetiam ratio tenuis, parca, parumque nutriens, præstabit.

De locis affect. lib. 2.

Si ex labefactato hepate (Galeni verbis utar) tenuis sanies sive serosus humor sanguinis ab hepate dejicitur, deinde aucto malo, crassus humor fœcibus vini haud absimilis. Præterea in excretionibus hepaticis nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum aut trium dierum intervallo supprimitur evacuatio, deinde rursus malum

redit, atque excrementa prioribus multò pejora excernuntur. Id verò per intestinorum ulcera haudquaquam apparet: quippe in iis neque statim, neque ex longis temporum intervallis, laborantes dejicere consueverunt. Hæc porrò species dysenteriæ spuriæ superioibus annis hîc Paterniaci vulgaris fuit, & in quibusdam, qui fluxum maturiùs restinguere tentabant, periculosa. In hoc fluxu sanguinolento potiones ex rhabarbaro, myrobalanis, aut mechoaca, mirum in modum conveniunt. Hepar præterea speciebus diarrhodonis Abbatis, Triasandali, trociscis de rhabarbaro, & similibus corroborare, imtemperiem contrariis corrigere, & obstructiones reserare convenit. Intestina quinetiam, ne ab humore isto excrementitio lędātur, defendenda sunt. Id quod oleo amygdalarum dulcium, lacte item amygdalato, emulsionibus seminum frigidorum, cremore hordei decorticati, clysteribusque perficere possumus.

Tertia demum cruentarum excretionum species, Melancholica Galeno dicta dysenteria, à vera ita distinguitur, quod in ista quoque multum simul, sed rarò excernatur. Quum enim assiduæ excretiones fiant, vel propter imbecillitatem, vel demorsum, ac in hac specie dysenteriæ partes nondum eò usque labefactatæ sint, ut facultas retentrix à suo officio deficiat: materia

Galenus de symptom. caus. lib. 3. cap. 2.

ria quinetiam, quæ ad intestina defluit, nondum acris reddita, sequitur ægrum continuis istis egerendi cupiditatibus minimè vexari, sed multum simul egerere. Nonnunquam enim sanguis usque adeò diu in intestinis moratur, ut in glomos concrescat. Hujus rei exemplum Coloniæ Anno 1599. cum clarissimo viro Joh. Slotano Medico celeberrimo in quodam aurifabro inveteratâ hemicraniâ laborante, mihi observare contigit. Huic tantum sanguinis profluvium per alvum supervenit, ut ultra decem libras decem in glomos coagulatas dejecerit (diversis tamen temporibus, & absque dolore) Usque adeò ater erat sanguis iste, ut medullæ cassiæ conferri assimilarique potuisset. Ille tandem nihilominus convaluit, ut in secunda centur. Observat. Cheirurgicarū, fusius declarabitur. In dysenteria verò propriè dicta contrarium accidit; parum enim frequenter, & maximo cum dolore æger excernit, & quidem propter acrimoniam materiæ, quâ intestina punguntur, & ad excretionem irritantur. Fluxus præterea iste illicò non sistendus est, sed corpus prius rhabarbaro, evacuandum, intemperies calida hepatis contemperanda, obstructiones item, & viæ urinariæ reserandæ veniunt. Atque hæ sunt trium istarum excretionum sanguinolentarum differentiæ, signa, ac succincta curatio.

Observatio.

Tenesmus Dysenteriæ species.

Est & ex eodẽ, inquit Galenus, loco paulò antè citato, quo jam dicta dysenteria genere, affectus ille, qui Tenesmus dicitur, in quo ulcus in recto intestino est factum. Verùm de hoc affectu postea in proprio capite, sermonem habebimus. Nunc verò, unde digressi, redire convenit.

CAP. II.

Gradus & distributio Dysenteriæ.

ANTEQUAM ulterius progrediamur, operæ pretium erit, ad rectam ac methodicam curationem instituendam morbum studiosè in suos gradus distinguere: summè enim necessarium est ad morbi prognosin, scire an morbus sit vehemens an remissus. Statuimus itaque cum Galeno, & quibusdam recentioribus Medicis tres species, vel potius tres gradus Dysenteriæ, qui secundùm excrementorum differentiam, & doloris vehementiam, rectè distinguuntur.

Aphorism. lib. 4. comment. 26. Fernel de part. morb. Et symptom. lib. 6. cap. 10. Alex. Bened. lib. 20. c. 34.

Tres gradus Dysenteriæ veræ. Primus gradus.

Primus gradus sub se principium morbi complectitur, ubi materia peccans, intestina saltem erodere incipit: hinc quæ excernuntur excrementa pinguia, alba, limosa ac viscosa,

viſcoſa, quemadmodum inteſtinis adhærere ſolent, conſpiciuntur. Qua in re nonnunquam falluntur ægri, exiſtimantes ſe diarrhœâ & ſimplici alvi profluvio laborare, ſed pinguedo, quæ interiori tunicæ inteſtini adhæret, mox ſimul cum excrementis ſequitur & excernitur; quæ ſi in aquam projiciatur, ſupernatat: ſi verò in carbones ardentes, pinguedinis aſſatæ præ ſe fert odorem.

Secundus gradus eſt hujuſmodi: Si æger per dies aliquot curationem diſtulerit, atque humores acres confluere permiſerit, aut medicamentorum aſtringentium uſu, humores in inteſtinis coercuerit, tunc colluvies humorum acrium inteſtina corrodit, primamque inteſtinorum tunicam exulcerat: atque ita ejuſdem tunicæ fruſtula, excrementis permixta, frequenter apparent, quæ ſi in prunas projiciantur, pellicularum & membranarum inſtar contrahuntur, & excrementa in dies magis cruenta fiunt. Hi duo gradus Dyſenteriæ curationem admittunt. *Secundus gradus.*

Tertius gradus eſt, cùm morbus augetur, nec æger, prout neceſſitas requirit, ſeſe gerit: tunc enim materia magis magiſque corrumpitur, & acrior fit: ita quidem ut morbus ad ſummum malignitatis gradum perveniat, ulcera quoque in inteſtinis ſerpant, ac maligniora fiant, adeò ut ſubſtantia ipſa inteſtinorum, multumque *Tertius gradus.*

ſan-

sanguinis simul excernantur: Conspiciuntur & quandoque exigua carnis frustula, quæ in ardentes carbones projecta gravem reddunt odorem, contrahuntur, siccantur, ac in cineres rediguntur, estque incurabilis pronunciandus morbus, juxta Hippoc. A difficultate intestinorũ habitus, si veluti caruncular exeant, lethalis est. Cum morbus in summo est malignitatis gradu, tunc ut plurimum ratione ulcerum, & inflammationis, tanta stomachi & intestinorum imbecillitas sequitur, ut lienteriâ quoque æger corripiatur. Hinc fit ut cibus indigestus excernatur, cibusq; omnino respuatur, quod accidens est periculosissimum. Cæterũ etsi gradus iste Dysenteriæ meritò ab Hippocrate, Galeno, aliisque præstantissimis viris, incurabilis censeatur, vidimus tamen hîc Paterniaci quendã, dysenteriâ graviter adeò laborantem, ut domestici fætorem, qui ex ipso spirabat, sufferre non possent. Non solùm enim frustula carnis, verùm etiam vermes quemadmodùm in putrescente carne nasci solent, excernebat. Historiam Lector in tertia Centuria Observationum nostrarum, observ. 47. videre poterit.

Aphor. 26. lib. 4.

CAP

CAP. III.

Causæ Dysenteriæ.

UT eò faciliùs succedat curatio, operæ pretium est, causas perquirere, easque diligenter distinguere. Causæ autem sunt vel externæ vel internæ: sed in genere causa Dysenteriæ nihil aliud est, quàm acris & maligna materia, quæ in gyris, & intestinorũ rugis retẽta, ea rodit, & exulcerat, ac proinde ad continuam excretionẽ irritat. Acris autẽ & maligna illa materia, ut doctissimus Hollerius testatur, ex quolibet humore generari potest. Sanguis enim si aliquando in rugis & gyris intestinorum concrescat, ac putrescat, fit acris malignusque, & intestina erodit, ex reliquis quoque humoribus, pituitâ scilicet, & utrâque bile dysenteriam fieri, omnibus in confesso est. *De morb. inter. lib. 1. cap. 43.*

Causa externa Dysenteriæ. Inter externas hujus morbi causas, corruptio aëris periculosissima est, propterea quòd sine beneficio aëris nemo diu vivere potest. Si igitur pars aliqua hominum infecta est, alii alios posteà per continuam frequentationem inficiunt. Cæterùm dubium non est, quia Dysenteria, quæ anno 1601. ad finem ferè anni 1603. inter nos grassata est, cùm popularis fuerit in tota hac

pro-

Aer causa universalis, tum valetudinis tum morborum.

provincia, causam quoque non habuerit universalem. Non potest autem causa esse universalior tùm valetudinis tùm morborum, quàm aer; Valetudinis quidem, si purus: morborum, si corruptus. Non immeritò igitur asserimus, hanc nostram Dysenteriam ex parte, ratione corrupti aëris provenisse. Et hîc notandum est aërem toto superiori anno 1601. tot vaporibus & exhalationibus oneratum fuisse, ut sol, (præsertim circà suum ortum) quotidie ferè conspectus sit pallidus & caliginosus: Vapores verò & exhalationes illas in aëre putrefactas, aërem quoque infecisse. Necesse est igitur corpora terrestria, quæ in spirando aërem ad se continuò attrahunt, simul infici, eorumque humores corrumpi. Hîc etiam considerandi sunt ambo terræmotus superioris anni, quorum alter 8. Martii, alter 7. Septembr. excitatus est. Hinc elevati sunt vapores multi, qui antea in visceribus terræ retenti, & corrupti, aëris corruptionem auxerunt. Corruptio illa in fructibus etiam arborum sese patefecit. Quandoquidem eodem anno fructus in arboribus, præcipuè poma, non rarò inventa sunt, quæ ante maturitatem in ipsis arboribus, nigra & putrida conspiciebantur. Præterea hyemale & vernale tempus nobis satis pluviosum fuit. Hinc corpora multis humoribus phlegmaticis repleta sunt. Postea mensibus

Terræ motus causa dysenteriæ.

Junio

Junio & Julio æstus maximus supervenit, qui ad hanc humorum putredinem promovendam & augendam, non parùm conduxit. Deus pro suâ misericordiâ ac clementiâ, tum aëris, tum præcipuè veteris nostri Adami corruptionem, quæ hujus flagelli, & quàm plurimarum aliarum afflictionum, quibus Deus nos coërcet, causa est potissima, purificet. Medicamenta præterea acria & erodentia, ut Colocynthis, Antimonium, Arsenicum, Adamas, vitrum pulverisatum, & similia, crebrò sunt causa Dysenteriæ, præcipuè si hujusmodi medicamenta in gyro aut ruga aliqua intestinorum retenta fuerint. Neque solummodò medicamenta acria per os sumpta, verùm etiã illinitiones ex hydrargyro, Nicolao Massa lib. de lue venerea, tractatu 4. cap. 4. attestante, si intempestivè adhibitæ fuerint, idem efficere possunt. Quemadmodum enim in lue venerea malignus humor vi hydrargyri ad os propulsus, gingivas exulcerat, expuitionesque movet, ita etiam, si ad intestina copiose defluxerit, irritatione diarrhœam, exulceratione verò dysenteriam generat. Aqua item, vinum, atque acetum, uti & edulia, præcipuè liquida, & quæ aceto, vino, aut liquore aliquo austero confecta, & in vasis plumbeis, cupreis, stagneisque diu conservata, dysenteriam quandoque procreant, uti ex sequentibus exemplis facilè colligere est.

Observatio I.

Anno 1592. sub ipsis diebus canicularibus, cùm Amplissimus Senatus Bernensis Argentorati legationem haberet, & hospes propter maximum æstum palato hospitum suorum gratificari vellet, nec non vinum lagenis cupreis in puteum frigidissimum suspenderet, factum est, & paucis elapsis diebus ipsi legati; & omnes ferè, quos secum comites itineris habuerunt, unus post alterum, uno eodemque morbo, nimirùm vehementissimo dolore ventris, febre, & dysenteriâ correpti sint. Ita quidem, ut nonnulli ex illis Argentorati, alii in via, & Bernæ in patria obierint. Hæc mihi Amplissimus Dominus JOHANNES WILLADING Patricius Bernensis, nunc verò pro tempore præfectus Aventicensis prudentissimus (qui & ipse in hac legatione non sine vitæ suę periculo hęc expertus fuit) præsente doctissimo viro Domino EMANUELE URSTISIO Medicinæ Doctore, convictore meo, aliquoties retulit. Qui & ab eo tempore (quod mirandum) quotiescunque aëre existente calidissimo, vinum in labro, aqua frigida impleto, refrigeratum bibit, dolore & torminibus maximis, nonnunquam & diarrhœa se corripi, affirmat. Tam sagax est natura, ut ab eo, ex quo aliquando damnum aliquod accepit, semper abhorreat. Ego quoque in juventute mea, cum ab esu fungorum venenatorum aliquando

quando læsus essem, postmodum usum eorum, etiamsi boni, ac laudabiles essent, absque nausea, eructationibus & dolore stomachi, amplius sufferre non potui.

Ex aceto in vase plumbeo asservato idem mihi accidit. Anno enim 1605. Maji à viro genere & virtute verè nobili Domino Joh. Franc. de Martines Dn. in Bourgov et Pailli vocatus, cùm in via supra modum incaluissem, & in pago quodam Pally nominato, in prandio lautè satis de lactuca aceto in vase stanni plumbeo asservato, & butyro recenti, (oleum enim nobis deficiebat) irrorata, comedissem; ac inde Morgias defessus, quinetiam torminibus ventris vexatus valde, pervenissem, in cœna, cùm denuò acetario usus essem, quemadmodum & vino, aquâ diluto, in sequenti dein nocte torminibus ventris (non usque adeò tamen asperis) correptus fui. Circa solis deinde exortum, excrementa copiosa, & multis humoribus viscidis, ac loturæ carnium similibus, permixta ejicere cœpi, iter nihilominus absolvi, & circa meridiem in Perroy ad prædictum Dominum perveni. Post prandium, & sequenti nocte, etsi ultra sexagies alvum exonerare coactus essem, motum tamen, & beneficium naturæ, (præcipuè quia vires constabant) impedire nolui. Vigesimâ verò quintâ, materiam peccantem sequenti potiuncula expurgavi. *Observatio 2.*

Potio Purgans.

℞. rhabarb. opt. & pulverisati ʒjs.
myrobalanor. citr. pulverisator. ℈j.
cinamomi ℈j. Cum decocto agrimoniæ, veronicæ, & radic. eryngii marini, fiat potiuncula.

Corpore leviter purgato, inunctoque ventre, oleo rosac. cydonior. & mastich. tormina multùm imminuta fuêre. Postea sequenti electuario usus fui.

Electuarium.

℞. conservæ rosar. ℥ij.
cornu cervi usti & præparati
terræ sigill.
sem. plantag. ana ʒj.
pulv. genital. cervi ʒß. Cum syrupo de rosis siccis q. s. Fiat electuarium.

Per intervalla quoque enema sequens instrumento meo ipsemet mihi infudi.

Enema.

℞. hordei integri.
folior. plantag. cum radicibus
rosar.
flor. chamomil.
meliloti ana Ms.
sem. anisi, &
plãtag. ana ℥s. Coquãtur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. In ℔j. colaturæ, dissolve mellis despumati ℥j. vitellos ovor. Num ij. misce fiat enema.

Tandẽ ad partes nobiles corroborandas sequen-

sequentes tabellas mihi ordinavi

℞. specier. aromatici rosf. & diarrhod. Abbatis ana ʒj.
confect. alkermes ʒs.
sacchari dissoluti in aq. rosac. ℥iij.
Misce fiant tabellæ.

Tabellæ.

Hisce remediis optimoque vitæ regimine, Dei beneficio convalui.

Cæterùm non solùm edulia quæ in prædictis vasis conservantur, verùm etiam aquam quæ per tubos plumbeos defluit, Dysenteriam procreare posse, tum Avicenna, tum alii celebres Medici testantur. Plumbum enim propter admixtã cerussam, mordacem habet qualitatem. Itaque aqua ista non solùm ægris noxia est, verùm etiam in sanis nonnunquam dysenteriam procreat.

Avicenna lib. 1. fen. 2. doctrin. 2. capit. 16. Leonhard. Fuchs. de medend. morb. lib. 3. c. 15. Anton. Mizaldus memorabil. lib. cent. Johannes Riolanus lib. de diæta sanor. cap. 9. Victorinus Schönfeldt. cons. de dysenteria cap. 8.

Omnes fructus horarii, fugaces & dulces, cujusmodi sunt pruna, cerasa, mala persica, melones, cucurbitę, mala & pyra dulcia & cruda, uvæ, mustum, hydromel, cervisia dulcis & recens, nec satis cocta, vinum item fructuarium, hoc est, ex pyris & pomis con-

In compendio suo Medicinæ de diæta sanior. cap.19.

fectum, hoc pyraceum, illud pomaceum nominat Riolanus, quia facilè corrumpuntur, & in humorem causamque morbificam dysenteriæ convertuntur, summoperè nocent, & sæpissimè mortem accelerant.

Historia.

Anno 1607. tempore autumni Symon Beauly civis Paterniacẽsis, homo robustus, & vix viginti 4. annorum ætatis suæ, cum dysenteria correptus esset, ex consilio cujusdam imperiti, primò egregium maximumque haustum vini generosi ebibit. Persuadebant enim illi, hoc remedio plures sanitati restitutos fuisse. Alterâ vero die cum fluxum vehementiorem esse viderent, suaserunt adstantes, ut maximum haustum musti pyracei biberet; hoc enim modo materiam peccantem simul & semel evacuatum iri asserebant. Hinc multò vehementior facta est dysenteria, quinetiam tormina, dolores totius ventris, & febris valdè aucta fuêre. Sequenti die cum ex consilio fatui cujusdam hominis, maximum haustum frigidæ ebibisset, singultu adeò vehementi correptus est, ut vicini ex adversa parte plateæ ipsum singultientẽ, probè intelligere possent, adeò ut in hoc vitæ statu post dies aliquot è vita discesserit. Non video itaque, quomodo pruna recentia, uvæ, mustum, poma persica & hujusmodi dysentericis sint concedenda. Experientia enim docet, uti quoque Hippocr. & alii scriptum reliquerunt, autumn

tem

tempore cum hujusmodi fructus maturescunt, dysenteriam imprimis grassari: Hinc schola Salernitana cap. 19.

Hippoc lib. 3. Aphor. 22.
Leonh. Jacchin. in nonum lib. Rhasis ad A'mansorem. cap. 58.
Victor. Schönfeldt. de dysent. cap. 1.

Autumni fructus caveas, ne sint tibi luctus. Hippocrates præterea, Dioscorides, Galenus, aliique viri docti testantur, fructus hos impuro, & ad putredinem parato succo, constare, stomacho adversari, & alvum subducere.

Hippoc. de diæta lib. 2. Dioscor. de materia medica lib. 1. cap. 136. Galen. de simplic. medic. facultat. lib. 7. cap. 3. in litera K. Actuar. de Spiritus animal. nutrition. cap. 6. Arnoldus de Villa nova in schola Salernit. cap. 19. Victor. Trincavill. Enchirid. med. lib. 6. lect. 3. cap. 4. Tragus lib. 3. ca. 34. Medici Marpurg. de dysenter. Martinus Ruland Cæsar. Majest. med. de luis Hungar. curation. cap. 5. Petrus, Specher de dys. Joachim Reinickhen. de dysent. Victor. Schönfeldt. de dysent. cap. 4. Christoph. Wyrsung lib. 3. cap. [illegible] & 16. Johann. Crato consilio mihi 25. Dysenteria, inquit, benè caveri potest, si quis à fructibus abstineat, & excrementa laborantium, maximè ventris, vitet. Petrus Forestus lib. 22. Obser. 31. Michael Doringius in quadam Epistola ad me scripta, & tertiæ centuriæ observ. mearum, pagina 207. inserta.

Porrò, quæ de prunis recentibus, pomis persicis, & hujusmodi, dicta, de musto quo-

quae intelligenda sunt. Inflat enim (Hippocratis de diaeta lib. 2. verbis utor) & subducit, ac conturbat, fervens in ventre, & alvo secedit. Inflat quidem, quia calefacit, subducit autem ex corpore, quia purgat, conturbat, quia fervet in ventre, atque ita alvo secedit. Et Galenus, Mustum, inquit, licet coquatur aegrè, crassumque succum, & inflationes gignat, alvum tamen subducit, id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Et alibi mustum dulcissimum maximè subducere alvum, & sanitati noxium esse, multis verbis testatur. Hinc schola Solernitana sic scirptum reliquit:

Lib. de Euchimia & cacochymia.

De aliment lib. 2. cap. de uvis.

Impedit urinam mustũ, solvit citò ventrem:
Hepatis emphraxin, splenis generat lapidẽq;.

Mustum autem & vinum recens, urinam insigniter supprimere posse, exemplum notabile in octogenario quodam Paterniacensi DAVID ROMAY nomine Anno 1606. vidi, de quo historiam lector in secunda centur. Observat. Chirurgic. videre poterit. Juvenem annos 19. natum, ex largiori potione vini nondum defoecati, dysenteriâ verâ correptum esse, refert Forestus.

Observ. 65.

Denique, pisces, caro suilla: & in genere quicquid impensè humidum, durae digestionis, & quod facilè corrumpitur, pisces ex se mortui, & quaecunque ad corruptionem tendunt, summoperè nocent. Cibus etiam

Lib. 22. Observ. 31.

acris,

acris, & potentiâ valdè calidus, ad generationem hujus morbi facit: quandoquidem nulla fit putredo sine calore externo, ut in tractatu meo de Gangræna & Sphacelo declaratur. Itaque si viscera jam multis humoribus infarcta, & præter modum, excalefacta fuerint, facilè corruptio aliqua humorum sequitur. Hujusmodi autem cibus acris est, qui ex allio, raphano, pipere, zingibere, gariophillis, cardamomo, sinapi, & in genere ex iis, quæ linguam mordicant, conficitur. Ideoque morbum hunc sub finem æstatis, ut plurimùm grassari videmus, & quidem tam ratione æstus, qui humorum corruptionem auget, quàm ratione fructuum fugacium, quos pueri, potissimnm huic morbo obnoxii, jam comederunt. Familiaritas quoque, & conversatio cum ægrotis, & præcipuè latrinarum usus cum iis communis, periculosus est, & facilimè inficit: in Dysenteria enim (doctissimi D n. D. Gregorii Horstii verbis utor) malignitas adest, non respectu totius, quia morbus hic universalis non est, sed ratione specificæ, & malignæ corruptionis illorum humorum, qui intestinorum exulcerationem fœtidam generarunt. Quatenus autem hæc corruptio specifica singulari cuidam parti, nimirum intestinis, & non simpliciter toti contraria est, & inimica, eatenus facilimè recipitur, & vim suam exerit tum temporis, ubi quis aliquo

Cur dysenteria pestilentialis exhalationibus excretorum potissimum contagiosa? Lib. de morbis eorúmque causis exercit. 5. quæst. 13.

modo dispositus ad cloacas ægrotantium accedens per inferiorem gutturem (ut Plautus loquitur) venenatas expirationes excretorum recipit. Quapropter sanis nullo modo ægrorum latrinas frequentare convenit, ut capite ultimo ad finē fusius declarabimus.

Causa interna Dysenteriæ. Causa autem interna Dysenteriæ nihil aliud est, quàm humor acris, malignus & corrodens, qui vel biliosus vel atrabilaris, vel est pituita, salsa tamen, acris & corrupta, qui non rarò in capite generatur, & posteà ad intestina delabitur. Aliquando etiam acres & maligni isti humores ex hepate, liene, venis mesaraicis, & aliis visceribus internis, proveniunt. Denique ex magnis venis, & partibus externis ad intestina aliquoties delabuntur. Quamvis autem corpora nostra hujusmodi humoribus sæpissimè graventur, Dysenteria tamen non semper sequitur, sed tantum postquam humores illi sunt corrupti, ac actiores facti, sive id corrupti aëris ratione, sive ex familiaritate cum ægrotis, vel aliis ante enumeratis causis accidat. Sed necesse est, ut rectè scribunt, Mercatus, Horstius, & Alexand. Benedictus, ut viscidi tatē & lentorem quendam sibi adjunctum habeant humores isti, cujus ratione plus solito intestinis adhærent, eademque exulcerant, unde patet qui fiat, quod sæpius in diarrhœa peccantes humores mordacissimi, & fervidissimi sentiantur, & nihilominus exulcerationem

Mercatus lib. 3. de internorum morb. curat. cap. 12. Gregor. Horstius problemat. Med Decad. 6. quæst 5. Alexand. Bened. lib 26. cap 34.

Cur acres humores in diarrhœa non introducant dysenteriam.

rationem intestinorum non introducant, quatenus scilicet ejusmodi viscida qualitate destituuntur, & intestinorum tunicis aliquandiu adhærere nequeunt. Cæterum natura hujusmodi humoribus onerata, eos ejicere conatur, & excernendo primum evacuat humorem viscidum, qui in intestinis naturâ hæret, tum ut lubrica reddantur, & excrementa eò facilius permeare possint, tum etiam ut intestina conserventur, ne ab humore bilioso, quem natura quotidie ad intestina mittit, sive quavis alia re, statim offendantur. Quando igitur viscosus ille humor, primò evacuatur, ut ægri sæpissimè Diarrhœâ se laborare existiment, quia dolor nondum acerbus est, nec sanguis adhuc excernitur. Verum enimverò, intestina viscoso suo humore abstersa ac destituta maligno ac virulento humori amplius resistere non possunt: itaque ab eo exulcerantur, adeò ut sanguis posteà maximo cum dolore excernatur: præcipuè si peccans humor in intestinis retentus fuerit. Pueri eo tempore, quo ipsis dentes erumpunt, multis variisque morbis (ut Hippoc. docet) sunt obnoxii, ut plurimum autem febri, & fluxui ventris, qui aliquando in dysenteriam transit, corripiuntur. Consentaneum enim rationi est, veluti acubus, perforatis gingivis à dentibus prodeuntibus, hæc symptomata evenire: In isto enim motu naturæ molesto, insignes cru-

Lib. 3. Aphor. 25.

ciatus & vigiliæ oboriuntur, ob quas in illis calor præternaturalis excitatur, à quo attrahuntur humores ad eas partes, qui inibi putres, salsi & acres redditi, nec non ad stomachum deinceps, & intestina præcipitati, mirificè expulsivam facultatem irritant, & consequenter alvi fluxus inducunt. Hujus rei exemplum memorabile mihi videre contigit. Anno 1608. mense Junio filiolus Magistri Samuelis Gomenii arcularii Paterniacensis, cum vix mensem septimum ætatis suæ attigisset, ac quatuor simul dentes ipsi erumperet, dysenteriâ adeò gravissimâ correptus est, ut quinta die morbi, maximis cum doloribus è vita discesserit. Quibus tempore dysenteriæ consuetæ purgationes, veluti menstrua aut hæmorrhoides sistuntur, aliquando dysenteriâ corripiuntur: sanguis enim ad venam cavam & hepar recurrit, ibique inflammatur, posteaque ad intestina regurgitat. Quibus brachium, aut tibia amputata est, simili ratione dysenteriam incurrunt, uti Hippocrates, Galenus, & alii testantur. Hujus rei exemplum mihi in milite, cui ambas amputavimus tibias, videre contigit. Historiam Lector ex secunda Centuria Observat. & ex tractatu de Gangræna & Sphacelo petere poterit. Cautè igitur prospiciendum est, ne purgationes solitæ intermittantur. Quamobrem juvenes & sanguinei exquisitâ victus ratione uti, necnon

Hieron. Mercurialis de morbis pueror. 2. cap. 25. Symon Wal. Lambertus de morbis puer. Observatio.

Gal de sympt. caus. lib. 3. cap. 2. Comment. 4. in lib. Hippoc. de articul. cap. 40. Arnoldus de Villa nova breviarii practices lib. 2. cap. 37.

venæ

venæ ſectione ſanguinem diminuere neceſſariò debent.

CAP. IV.

Signa Dyſenteriæ.

CUM variæ ſint alvi profluvij ſpecies, (uti diximus) conveniet eas omnes per ſua ſigna diligenter deſcribere, ut confuſio in curatione evitetur.

Quod ad tres priores ſpecies, nimirum Cœliacam, Lienteriam, & Diarrhœam, illæ facilè cognoſcuntur, & parvo negotio à dyſenteria diſtinguuntur. Primùm, quia nullus cruor excrementis permixtus eſt; deinde quia dolor & tormina ventris, non ita, quemadmodum in Dyſenteria, ægrotum fatigant, poteſt tamen utraque in Dyſenteriam mutari, videlicet cum materia peccans, acris & maligna eſt, & inteſtina viſcoſo ſuo humore deſtituta ſunt. Accidunt & alii ventris fluxus, ſed cruenti, qui tamen nullam cum Dyſenteria affinitatem habent, quoniam interdum propter Hepatis imbecillitatem, ut plurimùm vero ex apertis interioribus hæmorrhoidibus venis proveniunt.

Porrò Dyſenteria ſæpiùs cum maximo dolore, & ventris torminibus, atque conti-

nuâ egerendi cupiditate incipit, etiamsi nihil ferè, præter parum viscosæ vel cruentæ materiæ excernatur, quæ nihilominus & a- *Celsus.* cris valde, & pungens est. Hinc fit, ut Celsus lib. 4. cap. 15. malum hoc Tormina appellet. Nonnunquam etiam ejusmodi alvi profluvium evenit, quod initiò quidē Diarrhœa videtur esse, sed postquam duos aut tres dies continuavit, & intestina suo humore viscido abstersit, in Dysenteriam demum vertitur. Ac primùm sanguinis aliquid excrementis & humoribus viscosis permixtum, postea purus sanguis, ac tandem tunicæ, & ipsa intestinorum substantia excernūtur. Quapropter in hujusmodi profluvio Dysenteriæ tempore diligenter prospiciendum. Quod ego anno 1603. mense Augusto, expertus sum: Cùm enim præ occupationibus de Diarrhœa mea solicitus esse non possem, hæc in Dysenteriam gravissimam tandē commutata fuit, quæ me postea aliquot dies affecit. Quia autem in aliis excretionibus cruentis, utpote in ea, quæ procedit in labefactato hepate, & apertis interioribus venis hæmorrhoidalibus, aliquis ardor in recto intestino adesse potest, propterea illas omnes profluvii alvi species à Dysenteria diligenter distinguere necesse est, ne in curatione fiat confusio. Cæterū in cruentis alvi excretionibus sine Dysenteria, sanguis ut plurimum, & majore quantitate,

&

& purior, quàm in Dysenteria ejicitur. At in Dysenteria præcipuè initio paucus, & excrementis, vel aliis viscosis & purulentis humoribus permixtus, excernitur.

Quod ad febrem attinet, ea incertum est Dysenteriæ indicium: non enim semper initio morbi; nisi peccans materia præter modum acris & maligna fuerit, intervenit, sed plerunque post aliquot dies propter doloris vehementiam, & inquietudines, ac purulentiam materiæ in gyris & intestinorum rugis coacervatæ. Ego tamen nonnullos à Dysenteria curavi, nulla adveniente febre, sed id rarò. In Dysenteria quoque in principio pinguedo excrementis admixta est: deinde exigua frustula ex prima intestinorum tunica, ac tandem ipsa substantia, excernuntur. Sequuntur & dolores capitis, vigiliæ, appetitus atque virium prostratio, sitis quoque augetur, ita ut lingua & palatum sic arescant, vix ut ægri loquelam proferre possint.

CAP. V.

Quibus signis pars affecta cognoscenda.

COGNITO morbo, pars affecta nunc investiganda venit, in quonam scilicet

inteſtino ſit excoriatio vel ulcus:ea enim cognitio cùm ad rectè de morbo prognoſticandum, tum præcipuè ad optimam ejus curationem,perutilis & neceſſaria eſt. Pars autem affecta,partim ex dolore, partim etiam ex inſpectione excrementorum cognoſcitur. Dolor enim ſi acutiſſimus eſt, ita ut ægro videatur ſe aciculis & cultris undique per ventrem pungi, ſignum eſt præcipuam excoriationem in tenuioribus eſſe inteſtinis. Quod ſi in jejuno fuerit, dolor præcipuè erit ingens, nauſea maxima, faſtidium cibi, vomitus, febris, ardor linguæ, vigiliæ, inquietudinéſque ægrum exercent. Excrementa cruda valde excernuntur, vireſque ſupra modum poſternuntur.Si ulcus in aliquo craſſorum inteſtinorum hæreat, dolor non uſque adeò acutus perſentitur. Nam craſſa inteſtina tenuioribus ſunt magis carnoſa,ac proinde ſenſu minus acuto prædita.Hujus doloris differentia facilè animadverti poteſt in Colica & Iliaca paſſione:quávis enim in Colica, quæ fit in craſſo inteſtino, nempe Colo, dolor vehemens ſit: In Iliaca tamen paſſione, quæ fit in Ilio gracili inteſtino, multò acerbior, ac vehementior eſt.

Ex ſitu doloris in quonam inteſtinorum ſit excoriatio,videlicet, an in gracilium aliquo,ſi dolor ſuperiorem ventris partem occupet,an in craſſorum aliquo,ſi inferiorem,

præ-

præcisè judicare non possumus. Est enim, ut Hippoc. rectè lib. de affectionibus, annotavit per totum ventrem. Deinde non omnia crassa intestina (uti noruntii, qui in arte Anatomica versati sunt) in inferiore ventris parte existunt, neque gracilia omnia in superiore locum suum habent. Quod evidenter apparet in Coli crassi intestini situ: à recto enim intestino ascendit Colon ad sinistrum hypochondrium versus Lienem, ubi alligatur, & angustius redditur, quemadmodum Dominus Doctor Chasparus Bauhinus, Anatomicus & Botanicus insignis & laboriosus, propriâ suâ industriâ observavit. Postea pergit, & ascendit ad infimam usque ventriculi partem, quam attingit, mox ad dextrum hypochondrium descendit ad apicem usque Ilii ossis, ubi intestinum Ileon finit. Contrà verò intestinum Ileon (quod unum ex gracilimis intestinis) aliquando usque adeò descendit, ut etiam in scrotum eorum, qui herniâ laborant, delabatur. Hinc perspicuum fit, excoriatione, apostemate, aut ulcere in intestinis gracilioribus existente, fieri posse, ut dolores sint in inferiore ventris parte: cùm verò excoriatio & ulcus in aliquo crasso intestino existant, fieri quoque posse, ut dolores in superiore ventris parte, imo ad fundum ventriculi persentiantur.

Superest via altera cognoscendæ partis affe-

Alius modus cognoscendæ partis affectæ. affectæ, nimirum per excrementa, quæ diligenter inſpicienda ſunt: nam ſi ſanguis, item purulenta materia, & viſcoſitas inteſtinorum excrementis permixta inveniatur, id denotat morbum in tenuioribus inteſtinis exiſtere. Sunt enim ſuprema ordine, proinde materia & ſanguis ut deſcendāt, longiori temporis momento indigent, atque interim poſſunt facilius excrementis ſeſe immiſcere. Contra verò ſi morbus in craſſioribus inteſtinis (quæ poſtrema ſunt ordine) hærent, ſanguis, purulenta materia, & inteſtinorum viſcoſitas, excrementis permixta non ſunt, ſed tantùm iis circum circa adhærent. Interdum tamen ſanguis & viſcoſitas ante excrementa, nonnunquam ſtatim poſt excernuntur. Si æger mox, atque acutos & extremos dolores ſenſerit, alvum exonerat, id denotat, ulcus in craſſioribus inteſtinis eſſe: ſi verò non, certum eſt indicium, morbum in tenuioribus inteſtinis hærere.

CAP. VI.

Prognoſtica Dyſenteriæ.

ANTEQUAM ad curationē accedamus, neceſſariū eſt præcognoſcere, quid de morbo futurū ſit, an æger evaſurus, an non: ſi enim lethalem aut diuturnū morbum eſſe Medi-

Medicus cognoverit, & adſtantibus ſignificaverit, culpâ immunis erit. Eſt & laudabile, & divinâ illa arte dignum, præterita, præſentia & futura prænoſcere. Ex quo illud pariter innoteſcit, quid agendum ſit, naturæne totum negotium committendum, aut tentanda artis præſidia, aut nihil prorſus moliendum in rebus planè deſperatis.

Optimè autem prædicturus Medicus, tria hæc diligenter conſideret. Primò naturam & qualitatem morbi, hoc eſt, gravis ne, an levis ſit, ſecundò vires ægri, an vegetæ, aut imbecilles: partem denique ægram. Quandoquidem ſi morbus levis eſt, & in craſſis inteſtinis, vires verò robuſtæ, facilè ſanabitur. Si omnes hæ conditionis aut earũ una ſecus ſe habeat, in vitæ aut ſaltẽ diuturnioris morbi periculo verſatur. Verùm hæc fuſius & accuratius hunc in modum declarantur.

In primis ſciendum eſt Dyſenteriam gravem & periculoſum, ut Hipp. docet, eſſe morbum: Medico tamen initio morbi acceſſito, & ægro Medici conſilio acquieſcente, recuperandæ valetudinis ſpes datur: ſi verò Medici conſilium negligat, uſque dum proſtratæ fuerint vires, & ſanguis, membranæ, ipſaque inteſtinorum ſubſtantia excernatur, tunc in mortis diſcrimine, quamvis Medicus ſummam adhibeat diligentiam, verſatur; A difficultate enim inteſtinorum, *Lib. 3 de Diæta.* *Lib. 4. Aphoriſ.*

C ha-

habitus (inquit Hippoc.) si veluti caruncula exeant, lethalis est.

Dysent. contagiosam esse ostenditur.

Præterea Dysenteria contagiosa est, præcipuè quæ ex corrupto aëre fomitē suū habet: humores enim ab attracto aëre, ex parte corrupti, postea si circa ægros versari necesse fuerit, facillimè prorsus corrūpuntur.

Observatio.

Anno 1604. Nobilis ac strenuus vir, D N. NICOLAUS APERROMAN, Eques Jerosolymitanus, & Reipubl. Freiburgens. Consul prudentissimus, cùm dysenteria per dies quatuordecim graviter laborasset, tandémque ea obiisset, post eum omnes ferè, qui circa ipsum fuerant, dysenteria corrupti fuêre. In primis autē uxor ejus mœstissima, D. D. Paulus Lentulus Reip. Bernensis Medicus celeberrimus, D N. Albertus Lapis Pharmacopœus Freiburgensis; nec nō una ex ancillis, quæ continuò circa ægrum fuerat, & de excrementis abjiciendis, lectúmque sternendi, curam habuerat; Ego divinâ clementiâ servatus fui, reliqui quoque convaluerunt. Quare si fieri potest fine læsione proximi, loca infecta vitanda sunt. Pueri, mulieres, & otiosi hoc facilius corripiuntur, quàm cæteri: tum quia natura humidiores sunt, tum etiam, quia fructibus crudioribus, esculentis humidis & facilè putrescentibus oblectantur, vescunturque.

Affectus si in tenuioribus est intestinis, præcipuè jejuno, majori in periculo, quàm si

(teste Aëtio) in crassis, æger versatur: habent enim sensum multò exquisitiorẽ. Hinc tormina, dolores, & inquietudines multò vehementiores & acutiores. Stomachus præterea, quia majorem habet sympathiam cum tenuioribus intestinis, ad vomitum incitatur, & cibum respuit. Illaque quoniam illicò vires ægri diminuunt, majus periculum inferunt. Prætereà horum intestinorum ulcera planè sunt incurabilia, ut Hipp. & experientia fidem faciunt. Contra verò crassorum intestinorum ulcera omnino non sunt deplorata, sed curabilia, ut in prima Centuria observationum mearum Chirurgicarum exemplis demonstratur.

Tetr. 3. serm. 1. c. 45.

Aphoris. 18. lib. 6.

Observ. 54. & 5.

Dysenteria ex humore pituitoso & bilioso minus est periculosa, & facilius, quàm ea, quæ ex adusto & atrabilari humore procedit, curari potest, quæ cancro exulcerato æquè minus curabilis est; ut Hippoc. & Galenus testantur. Si enim (addit Galenus) cancer in summa parte consistens cum difficultate sanabilis est, aut omnino insanabilis, multò magis insanabilis erit cancer, qui intestina occupat, tum quia nihil sibi imponi, quod adhæreat, patitur, tum quoniam semper ab excrementis tangitur. Aëtius idem affirmat. Sed quia judicium difficile, ut Hippocrates docet, excrementa inspicienda sunt, diligenter item circumstantiæ considerandæ, antequam sententia feratur. Ali-

Hippoc. lib. 4. Aphor. 24.

Tetrab. 3. serm. 1. cap 43.

Lib. Aph. 1.

quando enim ab initio morbi, aut paulo post sanguis niger, melancholicus, adustus ac splendens excernitur, cum tamen intestina nondum exulcerata sint, neque illam habeat acrimoniam ac malignitatem, ut illa facillimè & profundiùs erodere possit; nisi forsàn inter anfractus & gyros intestinorum moram aliquam traxerit, adeoque malignitatem acrimoniamque acquisiverit, Galeno attestante. Hujus rei exemplum in memetipso observavi. Anno enim 1603. mense Augusto diarrhœâ correptus, triduum excrementa biliosa (absque dolore tamen) excrevi quæ posteà nigra & sanguine adusto permixta erant. Tandem quoque sanguinem purum dejeci. Purgato corpore rhabarbaro, & myrobalanis, clysteribus item anodynis & corroborantibus usus, brevi, laus Deo, convalui. Si verò æger, postquam morbo extenuatus & debilitatus fuit, excrementa atrabilaria, aut instar sanguinis nigri excreverit, postridie, ut Hippocrates docet, moritur. Nonnunquam tamen circa finem morbi alicujus accidere potest, ut æger excrementa & sanguinem nigrum excernat, quibus tamen levatur, & convalescit: fit enim beneficio naturæ, quæ se morbi victricem ostendit, expellitque, quicquid pravorum humorum in corpore supererat; cujus rei exemplum videre est in 2. Centuria observationum mearum de quodam aurifabro

De usu part. humani corp. lib. 5. c. 10.

Lib. 4. Aphor. 23.

Observatio.

ſabro Colonienſi. Si verò hac excretione magis debilitetur æger, & ſigna concoctionis in urina non appareant, tunc Aphoriſmus ille Hippocrates (Quibuſcunque ex morbis acutis vel diuturnis, vel ex ulceribus, ſive quovis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſive uti ſanguis niger, deſubter exierit, poſtridie moriuntur) veriſſimus erit. Qui durum habent lienem, eis ſuperveniens difficultas inteſtinorum (inquit Galenus) ſolvit diſpoſitionem. Idem atteſtatur Hippocrates eodem libro, Aphoriſ.48. his verbis. Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperveniens, bonum. Humor enim craſſus, melancholicus & noxius, lieni incluſus, evacuatur. Quæ tamen verba Hippocratis cum diſtinctione intelligenda ſunt, nimirum de moderata evacuatione. Si enim ultrà modum fuerit evacuatio illa, laborantibus noxia erit & gravis, cum temperies caloris nativi viſcerum, hepatis, lienis, & totius venoſi generis, ut Galenus in ſupradicto commentario refert, hoc modo multùm imminuatur atque aboleatur. Rectè itaque Hippocrates ſcriptum reliquit, inquiens.

Lib. 4. Aphor. 25.

Lib. 6. Aphor. com. 43.

Quicunque lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur, iis ſuperveniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem, aut levitas inteſtinorum advenit, & moritur. In quo Aphoriſmo vocabulum, longa, perpendendum venit, cùm Hippocrates

Lib. 6. Aphor. 45.

ſub eo immoderatam inteſtinorum difficultatem intelligere voluerit. Ex immoderata enim evacuatione, materiæ, ut concoquatur, ocium non datur, ſed ex parte corrumpitur, ſequuntur; ex uno incommodo multa alia. A furore etiam quandoque liberat dyſenteria, teſte Hippocrate, quandoquidem noxii humores (addit Galenus) à capite ad interiora transferuntur.

Lib. 7. aphor. 5.

Lib. 7. Aphor. 23.

A dejectione ſyncera difficultas inteſtinorum, malum, inquit Hippocrates. Syncera enim dejectio propterea periculoſa eſt, primò quia magnam ſubeſſe intemperiem ſignificat. Deinde quod inteſtina ab ipſa potius, quàm à permiſta, exulcerantur. Porrò per ſynceram dejectionem Galenus in commentario utramque bilem ſcilicet flavam, & atram intelligit. Mulieri uterũ gerenti, ſi alvus plurimum profluat, periculum eſt, ne abortiat. Quandoquidem non ſolum pravi, & ad nutritionem inutiles humores, verum etiam ii, qui pro nutritione fœtus deſtituti fuerant, profluunt. Itaque fœtu ſuo deſtituto alimento, erumpit atque prolabitur.

Hippoc. lib. 5. aph. 34.

Hippoc. lib. 5. aph. 14.

A tabe habito, profluvium alvi ſuperveniens, lethale. Verùm alvi profluvium, in primis verò Dyſenteriam, non ſolùm in iis, qui tabe, verum etiam quavis alia de cauſa ſunt extenuati, periculoſam eſſe, ſæpius obſervavi: arguit enim maximam viſcerum imbecillitatem atq; labefactationem. Attamen aliquando

quando in extenuatis, alimentis insigniter nutrientibus, & medicamentis viscera corroborantibus hujusmodi alvi profluvia retenta, atque restricta fuisse, eumque, quem moriturum putabamus, convaluisse memini. Non igitur ex necessitate est lethale, sed perniciosum, ut Paulus Offredus interpretatus est. Hæc ideò addo, ne tyrones etiam in morbis gravissimis desperent, & ab officio desistant. Hydropici sæpissimè alvi fluore (ut Galenus testatur) corripiuntur. In iis enim venæ, per quas jecur ad se trahit alimentum, quod quum paulatim corruptum fuerit, deorsum expellitur. Hujusmodi fluor si in Dysenteriam transierit, periculosa est, & ut plurimum lethalis. *Aphoris. com. 14.* *Commentar. 2. c. 2. in prognost. Hippocr.*

Si statim à principio morbi febris supervenerit, ægrum in maximo versari periculo significat: Ea enim maximam humorum malignitatē & acrimoniam arguit. Præterea si Dysenteria continuaverit per aliquot dies, & æger paulatim extenuetur, & debilis fiat, cibum item non appetat, syncopem frequenter patiatur, excrementa etiam tetrum reddant odorem, & excernendo sudor frigidus emanet, id periculosum & mortale est. Si sub finem febris supervenerit sive ratione inflammationis viscerum, sive materiæ virulentæ ac putridæ circa intestinorum ulcera, vix æger evadet. Si veluti carunculæ dejiciantur, lethale quoque est: substantia e-

Hippoc. lib. 4. Aph. 26.

nim intestinorum existit, quæ regenerari nequit. Dysenteria in pueris periculosa est, & si cum febre acuta fuerit, aut in fine alicujus morbi gravis acciderit, ut plurimùm lethalis, tum quod vehementiæ morbi resistere nequeant, tum quia medicamentis, ut necessitas postulat, uti non possint. In adultis aliam ob causam periculosa est, nimirum quod temperamenti sint siccioris, & tot humores, corruptioni obnoxios, non accumulent; adde & eos fortiores esse, quò morbis resistant, & exercitia faciant, quibus humores excrementitii consumantur. Si igitur hoc morbo corripiantur, id summam humorum corruptionem ac malignitatem adesse, indicat. Dysenteria infantium, quæ est cum vomitu, & vermibus, ut plurimùm lethalis est, præcipuè si fuerit cum febre acuta: significat enim maximam humorum putredinem, & malum in superiobus intestinis existere. Anno. 1607. mense Augusto, filius Domini Petri Freydenreich Reip. Bernensis Senatoris, & Tribuni prudentiss. compatris mei plurimũ honorandi, dysenteriâ correptus fuit. Statim ab initio morbi usque ad extremum vitæ diem omnia quæ assumebat cum multa putridissima materia, & vermibus ultrà duo de viginti, evomuit. Febris erat vehemens, & pulsus statim ab initio morbi frequens, profundus, obscurus & intermittens. Quarta die morbi pustulæ di-

Observatio.

versæ

versæ & in diversis corporis partibus, in pectore nimirum sub axilla, in brachio sinistro, aliisque in locis ortæ fuerant, quarum nonnullæ latitudinem palmæ adæquabant, lividæ erant, & cuticulam tantummodò elevabant, in quibus nonnihil ichoris continebatur, protinus tamen exiccabantur. Septimo tandem morbi die, sudore frigido correptus, placidè animam expiravit. Si quis ex aliquo morbo acuto relevatus, Dysenteriâ corripitur, ut plurimùm brevi moritur. Nonnulli ex iis, qui Dysenteriâ graviter laborant, ad tempus languent, exsiccantur, & sensim moriuntur: propterea quod maligna ulcera circa viscera interna remanserunt. Id quod & Hippocrates testatur. Dysenteria, inquit, sedata abscessum aut humorem aliquem faciet, si non ad febres, aut sudores, & urinas crassas, & albas, ac valdè perspicuas, aut ad tertianas, aut ad varicem, aut ad testem, aut ad crura, aut ad coxam dolor decubuerit. Alii fiunt Hydropici, multi quoque lienteriâ ad tempus afficiuntur, & postea convalescunt.

Lib. de victus rat. in morbis acutis.

Reverendus Dominus Joannes Merula, piæ memoriæ, Ecclesiæ Paterniacensis Pastor fidelissimus, cū anno 1607. periculosa atque diuturna dysenteria, divinâ gratiâ, liberatus esset, inflammatione uvulæ correptus fuit. Tandem & sequuta est angina, ut in tertia Centuria observat. Observatione

Observatio.

tione 27. fusius declaravimus. Præterea in dysēteria, quæ superioribus annis hî grassata, pluribus in fine morbi materia aliqua ad coxas, & crura decubuit, ibique dolores & imbecillitatē nervorum induxit, sicuti ego in pluribus observavi.

Singultus si initio morbi acciderit, non usque adeò est periculosus. Si verò sub finem, ut plurimum mortem prænunciat: quandoquidem singultus ille ex inanitione & nimia evacuatione fit, propterea mortalis existit, ut Hippocrates rectè annotavit. *Aphorism. lib. 5. Aphor. 3. & 4.* Sudor item frigidus, & extremitatum frigiditas, mortem imminere significant,

---

C A P. VII.

Curatio Dysenteriæ, in qua primò agetur de vitæ regimine tanquam prima curationis intentione.

DYSENTERIÆ curatio in hoc præcipuè consistit, ut acris & malignus evacuetur, & ulcus atque excoriatio in intestino consolidetur. Interim quoque semper, ut Galenus monet, jecoris habenda est ratio. *Com. 4 in lib. Hipp. de articul. t. 40.* Quod ut perficiatur, quatuor intentio-

nes

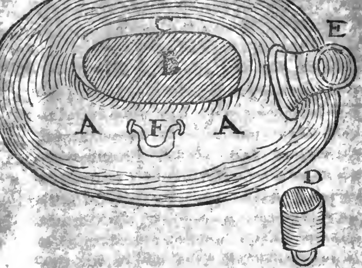
nes observandæ veniunt. Prima est, ut regimen vitæ instituatur: secunda, ut acres & maligni humores expurgentur & evacuentur; tertia ut dolores mitigentur: quarta ut profluvium restringatur, atque ulcus consolidetur.

Regimen autem vitæ, cùm primum curationis morbi hujus sit instrumentum, quo probè observato, multi facilimè, & absque plurimorum medicamentorum usu sanari possunt, ideò de eo paulò prolixius nobis agere visum est. Quod ad aërem, is in Dysenteria temperatè calidus esse debet: Cùm enim humorum malignitas quædam, & corruptio Dysenteriam semper comitetur, necesse est poros semper manere apertos, non secus ac in peste, ut corruptio illa, quæ in venis est, exhalari possit. Certum autem est eos caloris beneficio apertos retineri, frigore verò condensari ac constringi, & humores vaporesque noxios, qui sunt in exterioribus venis, ad centrũ & partes nobiles pelli. Itaque hyberno aut frigido tempore necesse est cubiculum aliquantulum tepefieri. Hãc quoque ob causam æger sub linteaminibus & lodicibus calidè sese continere debet, & rarius surgere, non solùm ideò, ne membra frigefaciat, verùm etiam ne ea fatiget: Motus enim & agitatio corporis imbecillitatẽ & profluviũ augent. Cõtra quies & somnus, vires corroborant, & profluvium moderantur

Regimen vitæ.

Aer qualis.

tur, ut Hippoc. & experientia ipsa testantur. *Lib. 4. Aphor. 15.* Quapropter necessitas requirit, ut pelvis ad id apta ægro supponatur, qua (meo judicio) commodior nulla inveniri potest, quam ea, cujus delineationem hîc quoque subjicere placuit.

A A. Capacitas pelvis.

B. Foramen est rotundum latitudinis spithamæ aut circiter.

C. Margo, sive extremitas pelvis nonnihil depressa, ut æger commodius ei insideat.

F. Manubrium.

E. Fistula trium digitorum, in latitudine posi-

positorum, per quam pelvis expurgatur.

D. Operculum est hujus fistulæ.

Si febris vehemens, aut tempus calidissimum fuerit, necesse est aërem, quem æger ad se attrahit, nonnihil esse frigidum: ideoq; æstatis tempore ab aliquo adstantium, frigidus aër circa ægri faciem flabello excitandus, præcipuè si propter nimium æstum, & Spirituum dissipationem, lipothymia aut syncope afficiatur. Cubiculum aquâ rosaceâ, aut aquâ fontanâ irrorandum, herbisq; & floribus frigidioris naturæ, ut rosis, nymphœa, plãtagine, foliis vitis, salicis, quercus, & hujusmodi, singulis diebus inspergendũ est; subucula quinetiam, & linteamina sæpius erunt mutanda, ne vapor excrementorum ægro damnum inferat. Domus & conclave quoque baccis juniperi, olibano, storace, mastice, & similibus, perfumiganda sunt. Poterit etiam æger pomum odoriferum olfacere, ex iis simplicibus compositum, quæ calorem contemperent, & cor ipsum corroborent, temporis tamen ratione habitâ. Ideoque æstatis tempore, aëre calidissimo existente, ad hunc modum præparabitur. *Pomum odoriferum pro æstatis tempore.*

℞. santali utriusque
boli armeni
corallor. rubr.

cor-

cornu cervi usti
radic. Ireos
corticũ citri exiccat. ana ʒs.
lapidis Bezoard. ℈j.
rosar. odoriferar. p. j.
styrac. calam, ʒj.
moschi ℈s.
confectionis alkermes ℈ij.
camphoræ ℈j.

Cum mucilagine gummi Tragacanthi ex aq. rosar. fiant poma magnitudine nucis, quæ non solùm ægris, verùm etiam sanis, cum Dysenteriæ, tum Pestis tempore, præservationis gratiâ, conveniunt.

Hyemis verò tẽpore hoc modo cõficiãtur.

Pomum odoriferum pro hyberno tempore.

℞: styracis calam.
Benzoin
radic. angelicæ.
macis
Gariophyll.
cortic. citri sicc. ana ʒj.
lapidis bezoard. ℈j.
confect. AlKermes ʒs.

Cum mucilagine gummi tragacanth. ex aq. cinamomi, fiant poma, quæ & sanis præservationis gratiâ hyemis tempore conducũt.

Cibus & Potus.

Quod ad cibum & potum, quia in hoc morbo ventriculus debilis, cõcoctrix quinetiam & retentrix facultas labefactata, & intestina excoriata, necesse est ægrum circa principium, & interim dum vehementes

sunt

sunt dolores (si modo vires consentiant) parcius vivere. Itaque cibi sint, facilis concoctionis, & euchymi, id est, qui optimè nutriant, cujusmodi sunt juscula carnium recentium, castratorum boum, caponum, gallinarum, hordei mundati, farinæ avenaceæ, addito butyro recenti, non salito: butyrum enim hoc dolores mitigat & intestina defendit, quo minus ab humore acri offendantur. Cum carne coquendæ sunt radices tormentillæ bistortæ, eryngii marini, itē folia acetosæ, borrhaginis, buglossæ, folia & flores calendulæ, & similes herbæ. Hujusmodi quoque herbis aliisque adstringentibus carnes farcire expedit. Pinguedo castratorum liquefacta, & jusculis admixta, mirum in modum dolores lenit, & intestinorum ulcera consolidat. Lumbricos terrestres, lotos, & concisos, cumque carne castratorum coctos, si ægro eorundem juscula exhibita fuerint, mirum in modum Dysentericis prodesse, sæpissimè expertus sum. Dolores enim leniunt, & quæ in intestinis sunt ulcera, aut vulnera, facultate quadam specifica consolidant, quod & Clarissimus D. Doctor Johannes Wierus lib. de Scorbuto testatur. Sed quia urinas simul insigniter movent, ut Diosc. & experientia fidem faciunt, nonnisi prius expurgato corpore, hujusmodi juscula exhibenda sunt, & quidē paulò ante pastū: diuretica enim reliquis

Lumbrici terrest.

quis

Lac muliebre. quis cibis minimè sunt permiscenda, uti aliquoties monui. Lac quoque muliebre summoperè convenit vel ejus loco vaccinum recens mulctum, & cum melle despumato tantisper coctum, donec media pars absumpta sit. Potest quoque in eo, mica panis albi & sicci, parumque butyri recentis non saliti, vel cochleare unum aut alterum olei amygdalarum dulcium coqui, postea in eo vitellum ovi dissolvi, sic enim non solũ nutrit, verũ etiã mirum in modũ dolores lenit. Si febris cõtinua est, vino & omnibus, aromatibus, alliis, cœpis, sinapi & similibus, prorsus abstineat: si verò febris certas periodos observaverit, tribus aut quatuor horis ante paroxismum nihil edat & bibat, quò febris vacuum stomachum inveniens, eò felicius ac citius ægrum deserat. Dolore sedato, iis, quæ cap. 9. recensentur, medicamentis uti debet, videlicet quæ abluunt, abstergunt, & intestina mundificant, qualia sunt serum lactis, hydromel, & juscula satis liquida cocta ex aqua & pane triticeo, sed secundario, hoc est, cum suis furfuribus, furfures intestina abstergunt & mundificant. Deinde paulatim rationem victus, quæ desiccandi, & alvi profluvium restinguendi vim habeãt, instituere expedit. Ad hoc nonnulli carnem leporinam assatam, item quæ ex ea præparantur edulia, commendant, sed ne ea cum aceto, alliis, sinapi, pipere, Zingibere,

bere, cardamomo, gariophyllis, & hujusmodi speciebus acribus, & calidis præparata sint, diligenter prospiciendum est. Mala cydonia, pyra item in clibano exiccata ad hanc intentionẽ aliquo modo conducunt dummodò singulis vicibus parum sumat æger, quoniam stomachum onerant, & difficilè digeruntur. Lac amygdalatum in hoc morbo præstantissimum est, id autem, ut sequitur, præparari debet. Amygdalæ mundatæ cum decocto agrimoniæ, veronicæ & radicum eryngii marini in mortario pistentur, & per linteum colentur: potest & parum aquę rosaceæ & plantaginis, parumque sacchari, ad saporis suavitatem admisceri. Oriza, & milium excorticatum, lacte coctum non solùm nutrit, verùm etiam consolidat, poterit quoque addi vitellum ovi, parumque butyri recentis. Ego hujusmodi pultibus, ut efficaciores reddantur, nonnihil pulveris radicum bistortæ, tormentillæ, cornu cervi usti & præparati, corallorum præparator. & genitalium cervi addo. Lentes, pisa, fabæ cum aqua coctæ ad hanc quoque intentionem utilia sunt, inprimis iis, qui tali victu uti consueverunt. Si fortius constringendi profluvii necessitas urgeat, adjiciatur parum amyli. Caro vervecina assata, item columbarum, turdorum, & hujus generis avium, quæ in arboribus vivunt, summopere laudatur, avium verò aquatiliũ nocet.

Lac amygdalatum.

De Pane. Panis debet esse ex optimo tritico fermentatus, & benè coctus, parumque ante ignem exiccatus: cotilisci & crustula cum ovis confecta etiam conveniunt. Nonnulli panem ex siligine præparant, cui nigra illa sambuci grana cum acinis in pulverem contusa admiscent & ægro exhibent, sed panis ille optimè fermētatus & coctus esse debet, alioquin nocet. Verùm in his omnibus ætatis ac virium ægroti, & temporis morbi ratio habenda est: si enim vires prostratæ sint, aut si Lienteria, febris continua, & syncope Dysenteriam comitentur, aut æger juvenis, & delicatiore victu uti consueverit, tunc cibum delicatiorem, faciliorisque concoctionis, ut vires ægri conserventur, exhibere necesse erit. Itaque caro leporina, fabæ, lentes, crustula, cotilisci & hujusmodi cibi difficilioris concoctionis admittendi nō sunt. At contra lacte amygdalato, item jusculis carnium recentium, hordei & avenæ mundatæ, sive farinæ avenaceæ tostæ, nobis Habermuß dictæ, utatur, præterea jusculis ex mica panis in aqua cum butyro & vitellis ovorum coctis, & similibus ferculis, quæ facilè digeruntur, ac multum nutriunt. Dysentericus enim, inquit Alexander Trallianus, propter intestinorum & ventris imbecillitatem, haud multum potest concoquere, præsertim quum febricitat. Ideoque ejusmodi cibus eis offerendus, qui non solum

Lib.8.c.8.

lùm vim habeat nutriendi, verùm etiam simul aliquo modo astringat, ventriculúmque ac intestina corroboret. Ideoq; ie cibis semper aliquantum pulveris radicum bistortæ, cornu cervi usti & præparati, & similium, ut antea quoque monui, miscere convenit. In virium quoque lapsu summopere conducunt, multumque nutriunt consummata & restaurantia, ex capone, carne vitulina & vervecina. Coquantur carnes in aqua, donec ab ossibus omnino separentur, & in particulas dissolvantur, postea per linteum exprimantur, auferaturque pinguedo. Inter coquendum soleo adjicere nonnihil radicum bistortæ, & tormentillæ, sic enim simul constringunt & corroborant, interim tamen nullum insuavem acquirunt saporem. Consummatum hoc refrigeratum, in gelatinam congelatur, ideoque quum ægro de eo exhibere volumus, illud denuò in patina ad ignem lentum calefaciendum, ægróque tria aut quatuor cochlearia exhibenda erunt, & quidem singulis quatuor horis. Potest & admisceri parum pulveris corallorum præparatorum, & cornu cervi, ut antea dixi. Restaurantia ex caponum, perdicum, phasianorum ac similium, carnibus, minutim incisis, & per alembicum destillatis, à nonnullis præparantur, quibus flores, & pulveres cordiales addunt. Hos tamen meritò reprehendit Dominus Quercetanus,

Consummatum.

Cap. 9. diætetic.

nus. Nam nihil, inquit, præter phlegma inde destillatur: Siquidem gluten illud alimentosum, in quo recondita manet omnis nutriendi vis, per alembicum non transcendit, adeò ut ii, qui restaurantia ex carnibus destillatis parant, in vanum potius laborent, quàm ut momenti aliquid conferant, ad sanitatem hominis conservandam. Omnium verò optimum modum præparandorũ Restaurantium, describit idem Quercetanus hisce verbis.

Restaurantium præparandorum modus.

℞. Caponem duorum aut trium annorum deplumatum, & exenteratum, quem collo, alis & pedibus resectis, in frusta minuta discinde: porrò accipe unam aut duas perdices, coxam vervecinam, aut vitulinam. Hæ carnes omnes minutim incisæ, & invicem commixtæ, macerentur per 12. horas in vino albo: indantur postea in phialam vitream, addendo cinamomi semunciam, & unam aut alteram nucem muscatam, crasso modo contusam, corallorum, margaritarum præparatarũ ana ℥iij. florum borrhaginis, & buglossæ ana p. j. omnibus ritè mixtis, & invicem agitatis, vasisque orificio optimè clauso, ut nihil exhalare queat, ac in aheno aquâ repleto, collocatis, coquantur, idque sine ebullitionis intermissione, per septem octóve horas. Quo tempore carnes perfectè & sufficienter coquantur, & iutulentæ fiant. Tepefactum vas aperiatur, jus-

que

que inde separetur, exprimendo residuam carnium partem per linteum: omnibus refrigeratis, pinguedo si quæ restat, cochleari argenteo separanda est: si quæ fortè cruditatatis appareāt vestigia, jus inter duas patinas recoquendum est, donec albedinem, & decoctionem perfectam assequatur. Hujus gelatinæ accipe tria vel quatuor cochlearia, quæ in patina super carbones eliquata, sorbenda des ægro, ad vires instaurandas: idque continuandum singulis tribus horis, ex quo brevi restitutum iri, illum videbis. Pauperes, quibus ob facultatum penuriam hujusmodi pretiosa juscula præparare vetitum, possunt caponem exenteratum, coxamque vervecinam, parumque cinamomi in phiala vitrea, ut dixi, decoquere, indeque succum extrahere. Ex capone prætereа præparatur aliud eduliū ad vires restaurandas, non minus efficax, hoc modo; Coquatur capo in aqua, usque dum caro ab ossibus separetur, & jusculū ferè cōsumptū sit. Inter coquendum admisce radicē unā aut alterā tormentillæ & bistortæ minutim concisæ. Hujus caponis recipe pulpam integram amygdalarum decorticatarum Ms. terantur optimè in mortario, deinde per linteum trajiciantur, adde postea parum sacchari miscellanei, cornu item cervi usti, & optimè præparati, corallorum rubrorum & præparatorum ana ℥ij. Succus quoque coxæ vervecinæ as-

ſatæ optimus eſt, præcipuè ſi parum pulveris nucis muſcatæ addatur. Conveniunt & gelatinæ in Dyſenteria ad vires reſtaurandas, fluxumque conſtringendum, fiuntque hoc modo.

Gelatinarum praeparandarum modus.

Capo aut caro vitulina, vel vervecina, una cum pedibus vitulinis, parumque radicum biſtortæ, tormentillæ, & eryngii marini, in aqua coquantur, donec caro ab oſſibus ſeparetur, poſtea per linteum exprimantur, auferaturque tota pinguedo. Tandem admiſce parum ſacchari, & cornu cervi uſti præparati. Quod ſi valdè debilis fuerit æger, operæ pretium erit aliquid aquæ cinamomi deſtillatæ abſque vino, vel ejus loco pulverem cinamomi admiſcere. Si fructibus delectetur, cydoniis, pyris & pomis uti poterit, qui tamen ſint cocti, vel toſti. Poſſunt ex hujuſmodi fructibus varia edulia præparari. Proſunt & meſpila, ſorba, corna. Cydonia parum excavata, foramine cerâ novâ impleto, poſtea aſſata, & calidè comeſta, præſentaneo ſunt remedio. Caſtaneæ etiam toſtæ uti & avellanarum nuclei, & amygdalæ, eis qui ſtomacho valido præditi ſunt, concedi poſſunt. In principio paſtus æger ſemper aſtringens aliquid & corroborans, veluti conſervam roſarum antiquam, diacydonium ſimplex aut Electuarium aliquod appropriatum ſumat, ſic enim conſtringitur & clauditur pylorus, corroboraturque ven-

Quales fructus in Dyſenteria conveniant.

ventriculus, ut eo facilius diutiusque retineat ac concoquat cibum.

Quod ad potum, in primis lac occurrit: non enim mediocrem usum habet in Dysenteria, adeò ut maximus inde fructus expectandus; si modò rectè exhibitum fuerit. Nonnulli tamen usum ejus ante tertium morbi diem non concedunt; & rectè quidem. Quum enim lac omnium facilimè alteretur, ventriculum quantum quidem fieri potest, purum requirit. Statim itaque ab initio corpus rhabarbaro, myrobalanis, & hujusmodi, à pravis & acrioribus humoribus, excrementisque exonerare convenit. Postea si dolor ægrum valde excruciat, lac ipsi summopere prodest, præcipuè illud, quod crassarum existit partium, [a] quale est lac vaccinum, quod eam ob causam non immerito præ aliis in Dysenteria à [b] Galeno laudatur. Constat autem lac secundùm [c] Galenum, ex tribus substantiis qualitate diversis, & in hoc morbo necessariis. Prima crassa est, ex qua caseus conficitur, ob quam substantiam nutrit, & quæ in intestinis ulcera sunt, sanat: Caseum enim recentem & mollem ulcera sanare idem [d] Galenus asserit. Secunda substantia pinguis & butyrosa existit, cujus beneficio digerit, dolorem lenit, intestina quinetiam undique humectat & illinit, ut eò minùs ab humore acri lædantur. Tertia substantia serosa est, cujus

Potus Dysentericorum.

Medici Marpurg. de curatione Dysenteria. Gal. de simplic medic. facult. lib. 10. cap. de lacte.

[a] *Gal. de alim. facult. lib. 3. c. 14.*

[b] *Lib. de Theriac. ad Pisonem.*

[c] *De simpl. med. facult. lib. 4. c. 16. & lib. de Euchym. & Cacochym. Paul. Æg. lib. 7.*

[d] *De simpl. med. facult. lib 10. cap. de caseo.*

beneficio abstergit, mundificat, & abluit. Sed quia propter serum hoc, alvum quoque subducit, ideò per cocturam illa serositas tota, aut ex parte absumi debet. Quandoquidem (ut Dioscoridis, & Aëtii verbis utar) si quis, præcocto lacte, serum consumpserit, omnino ventrem non subducit. Exhibent autem hoc ipsum iis, quibus venter ac intestina ab acribus superfluitatibus mordicantur, eisque qui jejunum intestinum biliosis fluxionibus infestatum habent, & Dysentericis, omnibusque in universum internis exulcerationibus auxiliatur. Alexander Trallianus lac coquit ad consumptionem tertiæ partis. Vult præterea, ut quarta pars aquæ lacti admisceatur, posteaque ad dimidias coquatur, sic enim minus in ventre, ut Aëtius testatur, casei naturam accipit. Galenus & alii hujus quoque sunt sententiæ. Hanc quoque ob causam monet Galenus, loco jam allegato, ut inter coquendum nonnihil mellis parumque salis adjiciatur. Sit autem mel prius probè despumatum, & ab omni sorditie expurgatum; Sic enim minus in bilem convertetur, ut ad finem hujus capitis dicemus. Modus coquendi lac, ab Aëtio duplex proponitur. Aut enim diutius cocto lacte, serum absumitur, aut silicibus candentibus injectis, & tam diu iteratis, donec serum absumatur. Primus modus ab Aëtio præfertur, alter rejicitur:

Dioscor. lib. 2. cap. 75. Aëtius Tetrab. 1. serm. 2. cap. 95.

Lib. 8. c. 7.

De facult. alim. lib. 3. cap. 14. Aët. Tetrab. 1. ser. 2. c. 95. Vict. Schönfeldt de Dysent. cap. 8.

Modus lactis coquendi.

Nota.

jicitur: ex ignitis enim lapidibus, cinis lacti commiſcetur, vitioſusque evadit. Coctura fit ad ignem aſſiduè agitando, ne dirimatur, & ſi quid ollæ labro adhæſerit, etiam id ſpongia munda auferre oportet: nam ſæpius hoc ipſum lacti admixtum, totum corrupit. Porrò in exhibitione lactis, verba illa Hipp. Lac dare caput dolentibus malum: malum verò & febricitantibus; & quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis, malum autem, & quibus in febribus bilioſæ ſunt dejectiones; expendenda ſunt. Quum enim lac naturâ ſit vaporoſum, facilè ad caput mittit ſuos vapores, præcipuè ſi ventriculus jam antea propter febris vehementiam æſtuat, multisque cruditatibus & humoribus putridis oneratus fuerit: tunc enim calor febrilis, vaporibus lactis, ut ad caput aſcendant, inſtar vehiculi eſt. Iis verò, quibus propter morbos frigidos, obſtructiones viſcerum, & flatuum copiâ ilia ſuſpenduntur ac murmurant, ſimiliter nocet, quia frigidum eſt, flatulentum, & obſtructiones auget. Denique in bilioſis dejectionibus minimè convenit, quia bilem auget, & fluxum movet; Id quod Trallianus quoque confirmat loco præallegato. Quibus, inquit, venter ſæpè profluere ſolet, his lac merum plus nocere, quàm auxiliari ſolet. Verùm hæc præcipuè de lacte crudo intelligenda ſunt; Coctum enim, quia magis eſt craſ-

Lac quibus noceat, & quibus conducat.

Lib. 5. Aphoriſ. 64.

 ſum,

sum, minus ad caput evaporat, neque fluxum auget, cum in coctura pars illa, quæ ventrem laxat, nimirum serum, absumpta sit. Moderatus tamen ejus usus esse debet: Consuetudinis quinetiam habenda est ratio, & eo tempore, quo dolores ægrum maximè excruciant, adhibere convenit, tum enim leviori malo connivendum, & graviori incumbendum erit. Debet autem lac esse, ut Galenus monet, ex animali sano, & optimo pabulo pasto. Quibus verò in locis, inquit Diosc. lib. 2. cap. 75. scammonium, veratrum, mercurialis, clematis, & hujusmodi herbæ sunt pro pabulo, lac omne ventrem, stomachumque subvertit; gustu sit suave, bono odore præditum, aut odoris expers, vel certè exiguum odorem referēs, recensq; emulctū. Vaccinum, ut antea dixi, à Galeno in Dysenteria, præfertur, mulieris tamen benè habitæ, & bonam victus rationem observantis, humano corpori, ut idem Galenus loco jam citato, testatur, longè est familiarissimū, sicuti ex sequenti exemplo apparet.

De simpl. med. facult. lib. 10. cap. de lacte.

Observatio.

Anno 1607. puellum trium circiter annorum ætatis Dom. Jacobi de Tribus, Senatoris Paterniaci ex longo, & desperato fluore alvi, modò dysenterico, modò lienterico, curandum habui, cui multa tam interna, quàm externa adhibui medicamenta, sed frustra. Tandem cum de recuperanda sanitate parum spei superesset, & mater de novo

pe-

peperisset, suasi ut puellam recens natam nutrici alicui committeret, & puellum triennem, jam à diuturno morbo, viribus planè exhaustum, denuò lactaret. Paruit consilio, resque tam feliciter successit, ut paulatim constricta sit alvus, viresque ita recuperatæ, ut nunc vividus & robustus omnino puer iste existat. Qui lacte uti non possunt, iis sequens præparetur ptisana.

Accipe hordei mundati Mj.
malorum cydoníor. in frustula concisor.
Et in clibano exiccatorum
radic. eryngii marini,
liquiritiæ
uvarum passular. ana ℥ß.
sem. papav. albi
agrimonię Ms. Cũ ℔ vj. aquę, *Ptisana.*

Et parum mellis despumati (abstergit enim & mundificat intestina) Coquantur hæc omnia ad consumptionem tertiæ partis. Postea sume ℥js. cinamomi contusi, quod in lagena, vel in alio vase apto ponatur, & decoctum adhuc bulliens super infundatur: Mox vase bene cooperto relinquatur, donec per se refrigefactum fuerit; sic virtus & proprietas cinamomi decoctum ingreditur, fitque gratum. De hoc decocto bibat æger quotiescunq; sitiet: partes enim nobiles roborat; dolorem lenit; & sitim restinguit. Eidem quoque decocto pruna sylvestria

vestria matura & exiccata addi possunt.

Ad sitim quoque restinguendam convenit sequens Julapium.

Julapium. ℞. aquar. rosar.
plantag.
buglossæ ana ℥iij.
aq. papav. albi ℥ij.
syrupi de rosis sic.
Et de cotoneis ana ℥ s.

Misce, fiat Julapium.

Vel ℞. folior. plantag.
agrimon.
veronicæ &
Lysimachiæ ana Ms.
rad. bistortæ &
tormentillæ ana ℥j.

Coquantur in ℔. viiij. aquę, ad consumptionē tertiæ partis, dein colaturæ adde parum syrupi de rosis siccis, & de cottoneis ad saporis suavitatem.

Utatur quoque æger ad sitim depellendam jusculis hordeaceis, aut lacte amygdalar. ducium, aut emulsione seminum frigidorum majorum, parumque seminis papaveris albi, ad dolores sedandos, & humores acres contemperandos.

Aqua fragorum, tormentillæ & plantag. Aqua destillata fragorum, radicum tormentillæ, & plantaginis cum succo cydoniorum parumque sacchari, summopere convenit. Cum verò necesse est, alvi profluvium fortiùs constringere, prunorum sylvestrium

vestrium sine aromatis laudantur.

Potus omnis potentiâ calidus, sive vinum, sive cerevisia, aut simile quid, nocet, præsertim dum febris adfuerit, & inflammationis periculum, sed (ut verbo dicam) dum febris, dolor, & inflammatio adsunt, à vino & omnibus calidis abstinere oportet. Si vino coactus est uti, vinũ aliquod rubellum & adstringens sibi eligat; si generosum fuerit, decocto agrimoniæ, veronicæ, & radicum eryngii marini, aut aquâ plantaginis, diluatur, si cerevisia delectetur, aut facultatem bibendi vinum non habeat, eligat sibi cerevisiam veterem bene mundatam & minus generosam. Hydromel item, mustum, & succus ex fructibus expressus planè huic morbo sunt contraria, quemadmodũ capite tertio fusius declaravimus. In morbi quidem declinatione cum febris inflammatio & tormina remiserint, ad stomachum, & interiora viscera corroboranda utatur vino, non tamen usque adeò generoso.

Aqua Chalybeata in dysenteriis ab omnibus ferè qui in medicina claruerunt, præter Joh. Cratonem, laudatur, ille enim longè aliam profert opinionem, in cõsilio pro quodã magnifico Domino, ubi hæc habet verba. In recta, inquit, victus ratione nihil prætermittatur, nec detur potus chalybeatus, ut fieri solet. Non enim astringit, ut falsò existimant Medici, sed turbat alvum. *De aqua chalybeata.* *Crato in consiliis mihi Cons. 201.*

Præ-

Præclarũ illum ac æternâ laude dignissimum virum Dom. FELICEM PLATTERUM. P. M. hujus quoque fuisse sententiæ in Epistola quadam, ad me scripta testatur, his verbis.

Platteri. de aqua Chalybeata opinio.

Clarissime atque amicissime Dom. Fabrcii denuo admonitus per Ursisium nostrum, ut ad quæstionem quam præcedenti anno mihi scriptis proposuisti, meumque judicium expetivisti, tibi respondere. Quod hactenus à me minimè factum fuisse, negotiis meis, & ætati jã declinanti attribues. Qua tamen adeò adhuc in tertia parte praxeos meæ absolvenda dies noctesque laboro, ut pleraque alia seponam.

Quod aquæ chalybeatæ vires in dysenteria attinet, non malè CRATONEM judicasse arbitror, etsi plerique eam dysentericis exhibeant. Primum enim hoc certum est, Chalybem, quo nomine ferrum purius, & durius vocant, vim habere movendi, & nonnihil etiam ventrem turbandi idque ob succum ferro innatum, seu ferruginem, naturæ nostræ adversam. Eamque uti multa alia è mineris stimulando & cõturbando ad excretionem sollicitantem. Qua ratione & rasura ipsius propinata, prius præparata in aceto, vel in Crocum Martis, vti vocant, redacta, longèque magis si infusio illius in vino facta des, vomitum, nisi pauca illius sit quantitas, movet, & quia per eum multa ex-

excrementa educit, in obstructione venarum mesaraicarum, ut inde quoque excretio ad intestina fiat, adjuvat, morbis inde natis aliquando opitulans.

Ab ignito verò ferro vel Chalybe, in aqua extincto, nisi aliquoties hoc fiat, vis illius adeò in aquam transire nequit, facitque tunc illud ferè, quod & silices candentes, in aquam conjecti, nimirum quod tenuiorem aquæ & crudiorem partem absumentes, eã minus serosam, crudam, ut & coctio aquam facit, reddant: magisque proin idoneam, quàm si crudam biberit, uti & si in lacte vel à Chalybe aut silicibus hoc fiat, serosiorem illius partem absumendo lac crassius magísque glutinans in dysentericis & phthysicis conveniens efficient.

Qua ratione & aqua Chalybeata in dysentericis non adeò nocere poterit, uti nec si à chalybe vis aliqua vomitum movens illi imprimatur, cum & vomitus in dysenteria juvare revellendo possit. Qua tamen etiam, vel leviter saltem quam sæpius chalybeatâ uti malim, aut eam omittere aliave potius, ut aquam coctam cum rebus utilibus, vel lac amygdalinum propinare.

Hæc subito præterquam constitueram exarare volui, ut animum meum tibi deditissimum cognosceres. Quæ ut boni consulas rogo. Vale vir experientissime cum tuis,

quos

quos Deus incolumes servet. Basileæ 26. Februarii Anno 1607.

T. Deditiss.

FELIX PLATTERUS
Archiatros Basil. annum
ætatis 70. prætergressus.

Vide obs. 42. Cent. 3. MICHAEL DORINGIUS distinctionem facit inter potum chalybeatum, & sunt hæc ipsius verba. Is, inquit, qui à recente chalybe, quiq; nullam adhuc in aqua restinctionem passus est, medicamentosus redditus, alvum movet; alter verò qui chalybe, jam ante crebrò in aqua restincto paratur, alvum sistit.

Ita decoctum hordei quantumvis torrefacti, Chalybeatum potenter alvum citare depræhendes. Ego si astringere animus sit, præstat primam aquam chalybeatam abjicere, & novam substituere, in qua chalybs ignitus restingui possit, vel illâ etiam servatâ exstinctiones multiplicare, adeò ut ad 40. aut. 50. ascendatur. Quod ipsum Mercatus etiam fieri vult, in præparatione cujusdam medicamenti ad obstructiones viscerum tollendas utilis, atq; illis exhibêdi, qui alvo laxiore prædití sunt. Hactenus Doringius. *Mercatus lib. 2. de recto artis Med. præsidiorum usu cap. 7.*

Hujus quoque sententiæ est ANDREAS LIBAVIUS in suo syntagmate arcano-

rum

rum Chymicorum & HERCULES SAXONIA in suo Pantheo de hepatis affectibus.

Ego, ut ingenuè fatear, doctrinam & praxin præceptorum meorum imitans, per multos annos aquam chalybeatam dysentericis quoq; præscripsi. Tandem verò cùm ea quæ Crato hac de re observavit, mihi innotuissent, ac proinde loco aquæ chalybeatæ ægris decoctum aliquod conveniens, ut posteà dicam, exhibuissem, omnia profectò longè felicius mihi successerunt; ità quidem ut observationem Cratonis verissimam esse reipsa expertus sim.

Loco autem aquæ chalybeatæ lac amygdalatum aut ptisanam antea præscriptam vel julapium aliquod, aut solum decoctum agrimoniæ, veronicæ & radicum tormentillæ propino. Illud si sequenti modo præparatum fuerit, nullum saporem ingratum habebit.

℞. agrimoniæ M.j
Veronicæ Ms.
Radicum bistortæ &
Rasuræ cornu cervi ana ℥s.

Coquantur in ℔. 9. aquæ fontanæ, donec tertia pars sit absumpta, idque fortissimò igne, & in vase aperto. Herbæ autem & radices, ut sint exsiccatæ, necesse est. Recentes enim decoctum reddunt ingratum.

Æger quantum fieri poterit, quiescat:

Quandoquidem motus, humores agitat & movet: quies verò eosdem quietos retinet. Propterea quotiescunq; alvum exonerandi necessitas requirit, ægro pelvis supra depicta, vel simile aliquod vas ad id aptum, supponatur.

De somno. Dormiat quotiescunque poterit, sive interdiu, sive noctu; nam quies & somnus in hoc morbi genere non solùm utilia, verùm etiam omnino necessaria sunt, quoniam vires interea refocillantur, & actiones omnes animales quiescunt: Hinc fit, ut in somno profluvium aliquo modo restringatur, ut Hippocrates testatur his verbis. *Lib. 4. Aphor. 15.* Cum voles Helleborum magis ducere, move corpus, cùm verò sistere, somnum inducito, nec moveto. Passiones animi, veluti ira, tristitia, & in genere quicquid sanguinē, & humores conturbat, summopere nocet. Propterea videat æger, ut quantum fieri poterit hilariter vivat, & patienter morbum ferat.

De usu mellis & sacchari. Cæterum, antequam capitulo huic finem imponam, pauca de usu mellis & sacchari in hoc morbo sunt monenda. Et primò quidem, quantum ad mel, etiamsi abstergendi vim habeat, & à [a] Dioscoride, & [b] Galeno, in sordidis atque profundis ulceribus laudetur, quia tamen tenuium est partiū, ut idē [c] Galenus testatur, & facilimè in bilē vertitur, nec non alvū suâ acrimoniâ ad excretionē irritat, ipsius usus in Dysente-

a *Lib. 2. cap. 101.*
b *De simpl. med. facult. lib. 8. c. 38.*
c *De aliment. facul. lib. 3. c. 38.*

ricis

ricis modicus ut sit, necesse est. Multum præterea ut ipsi aquæ admisceatur, coquatur, & continuo despumetur, vult Galenus: sic enim acrimoniã ex parte deponit, neque ita alvum irritat. Ex saccharo, sinum minimè est eligendum: in depuratione enim additur lixivium ex calce viva confectum, à qua acrimoniam acquirit, ita ut sitim excitet, sanguinem adurat, bilem gignat, & caput gravet. Ut Magnus Bauhinus Anatomicorum facilè princeps in tractatu suo de medicamentorum præparatione monet. Est igitur ad medicamenta & alimenta pro dysentericis conficienda, saccharum, quod vocant miscellum, Germani Farinzucker/ Gallicè Cassonade potius eligendum. *Saccharum improbatur.*

CAP. VIII.

De purgationibus, Vomitu, Venæ sectione, & cucurbitulis, tanquam secunda curationis intentione.

Interea dum æger superius enarratam victus rationem observat necessariorum medicamẽtorũ usus minimè negligẽdus. Et quia morbus est ex repletione, auspicanda erit curatio, juxta illud Hippoc. axioma.

Lib. 2. aphor. 22. Quicunque morbi ex repletione, curat evacuatio. Statim itaque ab initio juxta omnium ferè Medicorum dogmaticorum sententiam instituenda est evacuatio. Morbi enim cùm inchoant, inquit idem Hippoc. si quid movendum videtur, move. *Lib. 2. aphor. 29.* Ab actium itaque & malignorum humorum intestina erodentium evacuatione incipienda est curatio. Hanc viam autem, quia vulgus summoperè improbat, paucis purgationum necessitatem indicabimus. *Cur in dysenteria purgantia praescribant Medici.* Quod ut perspicuè demonstretur, & quibus de causis fiat, in memoriam ea, quae ante attulimus, revocare oportet; nimirum dysenteriam ex maligna & acri materia provenire: quae modò ex hepate, modò ex spiene, aliisque commemoratis visceribus, vi naturae (quae partes nobiles semper conservare studet) ad intestina rejicitur, facultatem expultricem proritat, & continuam egerendi cupiditatem infert, erodit, exulceratque intestina, maximosque dolores excitat, qui deinceps, si quid boni, vel pravi succi in corpore redundat, ad intestina trahunt. Nunquid igitur, *Objectio.* antequam profluvium constringatur, acris & maligna haec materia primùm evacuanda & è corpore expurganda erit? Sed objiciet aliquis. Quid purgatione opus, quandoquidem aeger continuò excernit? *Responsio.* Respondeo acrem materiam in visceribus haerentem, per se non nisi post longum temporis

spa-

ſpacium, & magno ægrotantium periculo excerni poſſe. Imò quicquid æger, aut bibit, aut comedit, quantumvis bonum & ſalubre, corrumpi & in venenum converti: Impura enim corpora, inquit Hippoc. quanto plus nutries, tanto magis lædes. Contra medicamentum virtute ac proprietate ſua particulari, acrem & malignam hancce materiam morbificam ex viſceribus ad inteſtina ad ſe trahit, & protinus educit, quâ eductâ, pro corroboratione inteſtinorum, & profluvii inhibitione ea quæ fluxum reſtringunt, inhibentque, liberè & ſine ulla mali ſupervenientis ſuſpicione, exhiberi poſſunt. Aſtringentia verò ab initio exhibita, febrem augent, & inflammationem, vitioſam materiam prohibent, ne excernatur, unde eâ inhibitâ, poſtmodum ad partes ſuperiores regurgitat. Hinc gravior febris incenditur, fiunt epilepſiæ, & convulſiones, aliaque ejuſmodi mala enaſcuntur. Suppreſſâ intempeſtivè dyſenteriâ, inquit idem Hollerius in fine ſchol. cap. 43. lib. 1. de morb. inter. vidi inſanum factum. Plura incommoda, quæ ex dyſenteria intempeſtivè ſuppreſſa, ſequuta, videat lector apud Hollerium loco præallegato, aliosque authores.

Lib. 2. aph. 9.

Jacob. Holler. de morb. inter. lib. 1. cap. 43.

Verùm non ſufficit dixiſſe, corpus in Dyſenteria purgandum eſſe, ſed præterea quoque quibuſnam id medicamentis fieri debeat, adſcribere convenit. Debet autem e-

vacuatio hæc fieri, non medicamentis, ut vocant, ſcammoneatis, ſed ejuſmodi, quæ poſt ſe aſtringentem facultatem, ad ventriculi & inteſtinorum, aliorumque viſcerum corroborationem relinquunt, qualia ſunt Rhabarbarum, Myrobolani, Mechoaca, ſuccus roſar. & ſyrupus violar. Nec eſt, quod Medicus ejuſmodi ægrum debilitari vereatur, quum potius contra ejuſmodi refocilletur: quoniam acres & malignos humores, qui corpus antea debilitabant, viresque proſternebant, expurgant. Hinc ſequitur, quemadmodum jam antea monui, eos graviter errare, qui ſtatim ab initio, & antequam maligna materia ſit educta, profluvium inhibere & reſtringere ſtudent. Concludamus itaque cum Fernelio, aliisque probatiſſimis Medicis, ſtatim ab initio, & ante omnia purgandum eſſe corpus, ut acris materia, ſive cauſa morbi, quæ undique gyris, & inteſtinorum anfractibus adhæret, vel etiam adhuc per venas meſaraicas effuſa eſt, educatur. Antequam autem id aggrediamur, operæ precium eſt, diligenter perquirere, in quonam inteſtino morbus conſiſtat: id quod ex præcedenti capite quinto facilè cognoſcere licet. Si enim in craſſioribus & inferioribus hæret, primùm ſequens enema abſtergens, deinde pharmacum purgans, exhibendum eſt.

Meth. med. lib. 2. c. 11. Jac Holler. de morb. inter. lib. 1. c. 43. Guil. Rondel. meth. curand. morb. lib. 2. cap. 20. Facultas Medica Marpurg. tract. de dyſent. Felix Platterus tract. 3. c de dejectione. Joh. Meſue, partic. 4. cap. 3.

℞. hordei decorticati

furfur.tritici ana Mj. *Enema abſtergens & anodynum.*
roſar.ſiccat.
florum verbaſci albi
lumbricor.lotor.in aq. ana Mſ.

Fiat decoctio in aqua font. ad conſumptionem tertiæ partis. Hujus decoctionis ℞. & ℔ ʃs.

mellis roſati
ſacchari rub.ana ℥j.
ol.roſac.℥ij.
vitellos ovor.N°.ij.Mſ.
fiat Clyſter.

Si dolor magnus & acerbus eſt, fiat decoctio ex lacte vaccino recens emulcto, in quo hordeum ad crepaturã coquatur. Hoc Enemate, quia abſtergit, mundificat, & dolorem lenit, quotidie ſemel aut bis ægro uti convenit. Quod ſi ulcus tenuiora inteſtina occupaverit, non eſt, ut æger magnum commodum ac utilitatem ex clyſterum uſu inde expectet: non enim ultra inteſtinum colon aſcendere ſolent, propter valvulam in fine Ilii, & principio coli exiſtentem, & à Clariſs. D. Doctore Chasparo Bauhino ſingulari arte, ac induſtriâ inventam & obſervatam.

Cæterùm in Enematum exhibitione obſervandum, ut, cum intentio Medici eſt abluere, & detergere inteſtina, illa in majori quantitate exhibeantur, quò inteſtina impleri & ablui, clyſter quinetiam mox rejici poſſit. *Nota.*

possi. Contra si intentio est fluxum constringere, & ulcera consolidare, in minori quantitate, quò diutius retineantur, exhiberi ac infundi debent.

Quamvis autem sæpè numerò præcipuum malum in crassioribus intestinis, quæ clysteribus facilè ablui possunt, hæreat, nihilominus tamen ad tenuiora quoque sese extendit labes illa. Quandoquidem acris illa materia, sive ex capite, sive aliunde defluxerit, cùm tenuiora intestina perreptat, semper nonnihil malignitatis suæ in intestinorum gyris & anfractibus, post se relinquit. Itaque clysteres non sufficiunt, sed pharmaco ventriculus & intestina omnia, expurganda sunt. Ad hanc autem intentionem rhabarbarum, myrobolani, & radices mechoacæ primum locum obtinent. Dioscorides etiam agaricum ad ℥j. dysentericis exhibet. Verùm quia dysenteria semper quandam sibi malignitatem adjunctam habet, medicamentis purgantibus aliquid quod cor corroboret, putredini quinetiam ac malignitati adversetur, parumque adstringat, semper commisceri debet, ut sunt unicornu, cornu cervi ustum & præparatum, lapis bezoar, aqua cinamomi sine vino destillata, terra sigillata, bolus armenus verus, succus arnoglossæ majoris & similia. Quoad theriacã, quãvis summũ sit antidotum, partesque nobiles defendat, purganti-

Lib. 3. cap. 1.

bus

bus tamen medicamentis non est admiscenda: eorum enim vim ac operationem obtundit, impeditque, ut Galenus testatur. *De theriaca ad Pisonem.* Rejecto enemate pharmacum purgans exhibendum est. Itaque pro adultioribus.

℞. rhabarb. electi ʒj.
myrobal. cittinor. ʒij. *Potio purgans.*
syr. de cottoneis ℥j.
lapidis bezoar gr. iiij.

Pro pauperibus loco lapidis Bezoar, cornu cervi usti & præparati ʒj. substituatur, fiatque cum aqua, aut decocto plantaginis & centumnodiæ, id est, polygoni, & cochleari uno aquæ cinamomi sine vino destillatæ potiuncula. Si aqua cinamomi in promptu non sit, ejus loco parum pulveris ejusdem substituatur. Loco syrupi de cottoneis, si minus habeatur, substituendus syrupus de rosis rubris & siccis. Addo & aliquando parum succi arnoglossæ majoris.

Nonnulli concisum rhabarbarum in talleolas in sartagine, aut laminâ ferreâ, supra carbones candentes parum torrefaciunt, *Rhabarbarum an torrefaciendum.* quod tamen Rondoletius improbat, & quidem meritò. Ad purgandum enim inutile invalidúmve, uti etiam acre redditur medicamentum. Quapropter Dn. Doctor Platterus, & alii in principio morbi de assatione rhabarbari, non usque adeò sunt solliciti, sed potius viribus ejus adhuc integris, exhibendum suadent, & *Tractat. 3. c. de curat. dejectionum. Leonel. Favent. de medend. morb. c. 56.*

quidem non immeritò: melius enim evacuat, materiam peccantem. Tandem verò si tertiò, aut quartò repeti debeat idem medicamentum, & majorem ab eo astrictionem desideremus, aliquo pacto erit torrendum.

Quod si æger juvenis & imbecillis sit, dosis medicamenti imminuenda est. Contra si robustus, sequenti die, aut post dies aliquot reiteranda potiuncula, quò maligna & acris materia eradicari possit. Id quod Hollerius hisce verbis asserit. Nullum autem, inquit, præstantius pharmacum rhabarbaro, à quo purgatio non solùm semel convenit, sed si res exigit, & vires permittunt, sæpius repetenda est. Sin æger propter imbecillitatem quotidianam purgationem ferre nequeat, id alternatim fiat, vel post primam & secundam purgationem dies unus aut alter intercaletur. Interim verò enemata exhibenda, vomitus provocandus, & vena incidenda erit, ut postea ordine declarabimus. Sequenti quoque apozemate ad præparandam materiam, & humorem acrem contemperandum, utatur.

De morb. inter. lib. 1. cap. 43.

Apozema.

℞. radic. lappat. acuti.
cichorei
fœniculi
cortic. interiorum radicum
frangulæ
eryngii marini ana ℥s.

hor-

hordei mundati ℥j.
herb. agrimon.
veronicæ
fol. & radic. plantag. ana Mj.
flor. rosar. rub.
violar.
buglos. &
borrag. ana Ms.
liquiritiæ ℥j.

Coquantur in sufficienti quantitate aq. purissimæ. In ℔ ij colaturæ dissolve syr. de succo acetosæ.
de rosis sicc. &
cydonior. ana ℥j.

Misce, & fiat Apozema, de quo æger crepusculo matutino sumat, & tribus horis ante cœnam ad ℥iiij. aut ℥v. pro dosi.

Et quia in Dysenteria jecoris semper est habenda ratio, ut Galenus monet, non solùm post sumptas potiunculas, verùm etiam frequenter interdiu tabellam unam Diarrhodonis Abbatis sumat æger. Aut *Comm 4. in lib. Hippoc. de artic., cap. 40.*

Electuarium.

℞. specier. diarrhod. Abbatis
tria santali ana ʒj
diamargariti frig.
aromatici rosati ana ʒij.
cornu cervi usti & præpar. ʒj
lapidis Bezoardici ℈j.
confect. alkerm. ʒj.

Cum s. q. syrupi cydonior. fiat electuarium, aut cum ℥iiij. sacchari dissoluti in aq. cichorei, formentur tabellæ.

Linimentum pro hepate. Regio Hepatis, oleo de absynthio, cui aliquantum cerati santalini admixtum sit, inungi convenit. Aut,

℞. ol. de absynth.
amygdalar. amar. ana ℥ij.
succi agrimoniæ &
veronicæ
aceti ana ℥j.

Coquantur omnia lento igne ad succorum ferè consumptionem. Colaturæ admisce Trochiscor. de Eupatorio, & de rhabarbaro ana ℥js. Misce fiat linimentum pro regione hepatis.

Porrò in hoc morbo medicamenta purgantia in forma solida sumpta, potionibus sunt anteponenda: diutius enim in corpore manent, ac proinde plus peccantis materiæ, ad se attrahunt & evacuant. Itaque superiori pulvere ex rhabarbaro, myrobalanis, cornu cervi, præstat admiscere syrupi violacei, vel cydonior. Aut rosarum, quantum opus fuerit, ad bolum conficiendum, quem æger potionis loco sumat.

Bolus.

Mechoaca, quia crassos, viscidos, putridosque humores, utramque bilem & aquas, clementer & absque violentia, Nicolao Monarde attestante, in hoc morbo præsentaneum est remedium, ut cap. 11. fusius declarabimus. Pro adultioribus itaque.

℞. pulv. mechoac. albis. ℥j.
myrobolan. citrin. ℈ij.

cor-

cornu cervi usti, & præp. ℈j.

Cum syrupo de cydoniis, vel de rosis sic, fiat bolus, vel sumatur cum aq. destillata, aut decocto arnoglossæ majoris, centumnodinæ, parumque aq. cinam. destillatæ absque vino.

Purgatio in forma boli aut potionis.

Ex hac radice panem Martium, sive Mazam panem (ut vocant) laxativum conficio; de quo pueris & delicatioribus, qui rhabarbarum, aliaque medicamenta respuunt, exhibere soleo. Hoc autem modo componitur.

℞. amygdalar. dulc. in aq. calida maceratarum & decorticar. ℥is.
pulv. mechoacæ subtiliss. ℥j.
sacchari ℥ij
cornu cervi usti, & præpar. ℨiiij.
mucilag. gummi tragacanth. ℨij.

Panis Martius purgans.

Contundantur omnia diligenter in mortario lapideo, cum s. q. aquæ rosar. odoriferarum, fiatque massa. Ex qua formentur placentæ, quæ in furno tepido, aut supra tegulam calefactam paulatim exiccentur. De his placentis exhibeatur adultioribus ad ℥s. aut ℨv. Pueris verò ad ℨj. vel ℨij. vel plus minusve, secundum ægrotantis vires. Succus item & infusio rosar. usque ad ℥ij. aut ℥iij plus aut minus, huic morbo utilis existit: biliosos enim & acres humores, qui ut plurimum hujus affectus basis sunt, ut Galenus te-

Comm. 24. lib. 4. aphor. Hippoc.) testatur, clementer purgat. Si succus aut infusio non habeatur, exhibeatur syrupus rosatus. Sequenti quoque syrupo in dysentericis feliciter utor; noxios enim humores absque violentia educit, partesque nobiles corroborat.

Syrupus.

℞. rhabarb. optimi
mechoacæ albiss. ana ℥j.
agarici select. & recen. trocisc.
fol. senæ à stipulis expurg. ana ℥s
corticum interior. radic. frangulæ.
radic. polypod. querc.
myrobolanor. citrinor. ana ℥j.
flor. violar. recent. Et
prunellor. sylvestr. ana Mj.
cinamomi ℥j.

Infundantur per noctem s. a. in decocto radicum cichor. eryngii marini, herbar. agrimon. veron. flor. cordial. liquir. & sem. anisi. Mane ebullitione, & expressione fortiter factâ, cum ℥xij. sacchari miscellanei fiat s. a. syrupus. De quo adultioribus detur ad ℥j. usq; , aut ℥is, junioribus & delicatioribus ad ℥s. Pueris verò ad ℨij. plus aut minus, prout Medico videbitur, ætas item viresque ægri concesserint.

Excrementa alvi quonam rejicienda. Quotiescunque autem æger ventrem exoneravit, pelvim hoc modo mundare debent adstantes. Extra domum in aliquo loco remoto, & à sanis non frequentato

scrobs

scrobs fodiatur, in quam ægrorum excrementa, & urinam injiciant, eamque postea arenâ, aut calce vivâ cooperiant. Atque hoc modo, non saltem ægris verùm etiam sanis, consulitur. Teterrimus enim ille, & pestiferus excrementorum fœtor, non solum ægris, sed etiam sanis, summoperè nocet, partesque nobiliores infestat. Quapropter tum ægri, tum sani, ea, quæ cor, partesque nobiles corroborant, & putredini adversantur, naribus admoveri debent. Cujusmodi est spongia insuccata in aqua cinamomi, cui aliquid aceti ros. admixtum sit: aut ejus loco aquæ cordial. in tractatu nostro de Gangræna, & sphacelo, descriptæ, & aceti rosar. æquales partes accipiantur. Corticum citri odor, & eorum succus putredini adversatur, spiritusque vitales & animales refocillat.

Quid inter purgandum observandum.

Interim dum æger purgatur, imò toto morbi decursu, summo studio vires ejus conservandæ veniunt: ideoque quotidie bis aut ter, tabellam unam aut alteram diamargaridi, vel diatrhodon. Abbat. aut specierum Liberantis, vel aliquid confect. Alkermes, exhibere, cordi quinetiam Epithemata, applicare necesse est. Si febris vehemens fuerit, lac amygdalatum, aut emulsio sem. frigidor. major. & sem. papav. albi, cum decocto agrimoniæ, veronicæ, radic. & folior. plantag. & eryngii mar. extracta, propinetur,

tur, addito parum sacchari, aut (quod præstantius) syrupi de cotoneis, ad saporis suavitatem, ventriculi & intestinorum corroborationem. Margaritæ, item coralia præparata, lapis Bezoar, cornu cervi ustum & præparatum, terra sigillata, bolus armenus verus, confectio Alkermes, & hujusmodi, sive cum aqua buglossæ aut borrhaginis, sive in forma electuarii, aut tabellarum sumpta fuerint, cor, partesque nobiles corroborant, malignosque humores reprimunt.

Quid in iis, qui medicamentis uti non possunt, faciendum.

Qui verò à medicamentis purgantibus alienus fuerit, vel qui aliquam ob causam iis uti noluerit, illicò tamen ventris fluxus constringi minimè debet, sed per aliquot dies intestina jusculis carnium recentium, sive castratorum, sive boum, caponum, aut gallinarum, abluere præstat, quibus admisceri poterit oleum olivarum, vel amygdalar. dulc. aut butyrum recens sine sale, uti capite de vitæ regimine declaravimus. Hujusmodi juscula multum nutriunt, abluunt & mundificant intestina, simulque dolorem mitigant, præsertim, si unus aut alter vitellus ovorum eis admisceatur: Postquam tres aut quinque dies æger jusculis usus fuerit, tandem ad medicamenta, quæ profluvium constringunt, confugiat.

Vomitus quid in Dysenteria conducat.

Vomitus quoque summoperè convenit, præcipuè eis, qui eum facilè ferunt, eique assueti sunt. Materiam enim, quæ ad inte-

stina

ſtina fluit, divertit, ventriculum mundificat, imò etiam ex meſaraicis venis & ſplene humores nonnunquam educit, & fluxum ſiſtit, Hippocrate teſte, qui ſic ſcriptum reliquit; A longo alvi profluvio habito, ſpontaneus morbus ſuperveniens, morbum ſolvit; corpore tamen prius evacuato, ne acris & maligna materia ad ventriculum regurgitet, ipſumque lædat, faſtidiumque cibi inducat. Hanc itaque vomitoriam potiunculam ſumat. *Lib. 6. aphoriſ. 15.*

℞. aquæ pluvialis ℔ij. *Vomitorium.*
mellis ℥iij.

deſpumando continuò ad tertiæ partis conſumptionem coquantur. Hujus Hydromelitis cyathum unum tepidum, cum duabus unciis olei olivar. aut butyri recent. bibat. Poſt ſeſquihoram à ſumpto vomitorio, pennam aut digitum oleo olivarum, aut butyro inunctum, in gulam immittat, vomitumque provocet.

Si fortiori vomitorio opus eſt, raphani radicem in mortario contundere & cum prædicto hydromelite colare, poſtea ægro cum oleo aut butyro exhibere convenit. Seminis raphani pulveriſati, dimidia uncia, aut minus, prout laborantis ætas, & vires fuerint, cum hydromelite atque oleo, vel butyro exhibita, præſtans & optimum eſt vomitorium. Videndum tamen, ut æger paulò poſt vomitorium ejiciat. Victorinus Schönfeldt

de dysenteria cap. 10. Nonnulli ℥j. radicum asari in dysenteria pro vomitorio exhibent. Id in corporibus robustis quidem fieri potest, in delicatioribus verò minimè: hellebori enim albi modo purgat, ut Diosc. testatur. Si verò à medicamentis abhorreat, ut pueri, mulierculæ, & hujusmodi delicatiores solent, tunc ut quidam ex recentioribus Medicis suadet, orificium ventriculi, & venter supra umbilicum, unguento de Arthanita inunguendus est, vel orificio ventriculi hellebori albi radices extrinsecus imponantur, quod mihi tamen valdè suspectum est: Quandoquidem necesse est, ut hujus medicamenti vis & proprietas abdominis cutem & partes musculosas penetret, antequàm ejus operatio expectetur. Porrò abdomine hujus medicamenti acrimonia & violentia imbuto, hocque medicamento per ventriculum & intestina diffuso, operationes violentæ sequuntur: & postea horum medicamentorum operationem sistere, ac impedire in Medici potestate ac arbitrio non est. Denique quoniam unguenti hujus ingredientia pleraque acria & calidissima, qualia sunt euphorbium, colocynthis, mezereon, & alia hujusmodi, ea non fine maximo damno, & vitæ periculo in dysenteria applicari possunt, præcipuè si æger imbecillis & tenellus sit, ventremque naturâ lubricum habuerit. Postremò notandum est,

Usus unguenti de Arrhanita, in dysentericis periculosus.

est, hujus unguenti ingredientia maxima cum violentia alvum ciere, quod item in dysenteria planè contrarium, & perniciosum est, in qua medicamenta stypticam quandam facultatem, ut rhabarbarum, habere necesse est. Sit igitur admonitio, in gratiam ægrorum prolata. Ægro, cum minorativo, tum etiam vomitu expurgato, postquam aliquandiu quieverit, si juvenis, robustus & plethoricus fuerit, vena in brachio, quæ magis conspicua, incidenda est, extrahendusque sanguis ad ℥vj. vel ℥vij. & ℥viij. secundùm ægri vires, & morbi vehemētiā, si febris, & viscerum inflammationis metus adfuerit, viresque consentiant, evacuatio sanguinis abs re non erit. Botallus de curatione per sanguinis missionem, juveni cuidam ad ℥xv. maximo cum successu detraxit. Idem Botallus in Domino de Essarts, longâ & validâ febre, nec non alvi fluore, modò Lienterico, modò Dysenterico extenuato, venæ sectionem largam, & aliquoties repetitam, feliciter se adhibuisse asserit. Sed hac in re cautè, & nonnisi cum præmeditatione procedendum est. Non illicò autem, sed paulatim sanguis extrahendus: sic enim major fit revulsio, viresque melius conservantur. Pueris, quibus ratione ætatis venas incidere non licet, ligetur brachium, ut vena aliquantum appareat; deinde venæ, una aut altera sanguisuga applicetur. Juvenibus, se-

De vena sect. in Dysenteria.

Botallus de vena sectione. Pag. 55.

De cucurbitulis. nibus, & omnibus, in quibus venæ sectio aliquam ob causam suspecta, cucurbitulæ scapulis revulsionis gratia applicentur. Possunt autem primò aliquoties absque scarificatione, postmodum cum scarificatione, applicari. Si fluxus & dolor vehemens est, brachia fortiter ligantur ad cubitum, uti & crura ad genua. Nonnulli frictiones in dysenteria revulsionis causa adhibent, sed quia fricando sanguis incalescit, tenuis & acris efficitur, non usque adeò mihi probantur. Antequam autem vena incidatur, aut cucurbitulæ applicentur, ægrum leniter purgare necesse est, ne venæ sectione maligni ac putridi humores ex intestinis ad hepar, & venas trahantur. Purgetur autem rhabarbaro, & myrobalanis, aut simili medicamento, ut antea diximus. *Tract. 3. c. de dejectione.* Hæmorrhoidum spontaneam apertionem, nec immoderatum fluxum derivationis gratia, hîc aliquid conferre, testatur Clariss. Dn. Doctor FELIX PLATTERUS.

CAP. IX.

De dolore sedando, tanquam tertiæ curationis indicatione.

INTER cætera accidentia, quæ morbo huic supervenire solent, præcipuum fe

est dolor, proptereà quod sanguinem & humores ad partem affectam violenter attrahit: inde febris, syncope, inquietudines, phrenesis, aliaque graviora symptomata, sequuntur, donec tandem vires planè prosternantur. Ideóque summo studio in id incumbendum, ut dolor sedetur, quod triplici modo fieri potest. 1. Si causa doloris afferatur. 2. Si acris & malignus humor ad temperiem reducatur. 3. Si partis affectæ sensus aliquo modo stupefiat, & hebes efficiatur. Porrò causa doloris aufferțur, primò medicamentis tam iis quæ vomitum provocant, quàm etiam iis, quæ per inferiora purgant, qualia sunt rhabarbarum, myrobolani & mechoaca, item Clysteres abstersivi, uti antea diximus. Secundò tollitur dolor, si materia, quæ ad intestina confluit, ad alia loca divertatur. Ad hanc intentionem Diuretica multùm prodesse possunt; in principio tamen morbi, & antequàm corpus optimè purgatum sit, ea non sunt exhibenda, ne acris & maligna materia, dum ad renes fertur, & transeundo per venas mesaraicas, & hepar iis visceribus damnum aliquod majus & primario morbo pejus inferat. Purgato itaque corpore ad Diuretica deveniendum est. Quocirca radices petroselini, fœniculi, & anisi cum carne coquantur; & jusculum ægro horâ unâ ante prandium, exhibeatur. Diuretica enim cibis minimè admiscenda

Primus modus dolorem leniendi.

Secundus modus.

Diuretica cur ab initio morbi minimè exhibenda.

 esse,

Observat. 2. centur. esse, alibi demonstravimus. Venæ item se-ctio sanguinem divertit, & evacuat, qui plurimùm in Dysenteria maximam adfert molestiam. Quare venæ sectio in Dysenteria minimè est improbanda, modò ætas & vires permittant; brachia & crura tæniis arctè sunt liganda, & quidem modò supra modò infra genu, & cubitum: hujusmodi enim ligaturæ ex visceribus interioribus sanguinem & humores acres, ad partes corporis exteriores, vehementer attrahunt. Eandem ob causam partibus supra commemoratis, cucurbitulæ, aut ventosæ, quas vocant, applicari possunt. Humores quoque divertit sudor, propterea capite de vitæ regimine diximus, ægrum sub linteaminibus & lodicibus calidè & quietè se continere debere, quò acres & maligni humores, qui in externis continentur venis, per poros potius exhalare possint, quàm à frigore ad centrum corporis repelli. Attamen non suadeo circa morbi principium, ut sudorifera eandem ob causam, quam de Diureticis recensuimus, adhibeantur.

Secundus modus dolorem leniendi. Altera via sedandi dolorem in hoc consistit, ut acrimoniam & qualitatem corrosivam minuamus ac leniamus. Quamobrem prius purgato corpore, lac vaccinum aut caprinum coctum, quemadmodum cap. 7. demonstravimus, exhibendum est. Febricitantibus enim, inquit Trallianus lib. 8. cap. 8.

non

non tam facilè lac dandum est, quod in ventriculo acescat ac corrumpatur, aut ex calore in caseum coalescat, unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolorem & cibi fastidium excitat. Item juscula pinguefacta, sive butyro, sive oleo olivarum, aut (quod magis laudo) amigdalar. dulcium, quemadmodum capite de vitæ regimine declaravimus. Oleum rosaceum, ac præcipuè omphacinum præstantissimum est, quod ægro ad ℥i j. aut ℥ iij. in jusculo carnium recentium exhiberi potest. Oleo rosaceo & de cottoneis mixtis æqualibus partibus, totus quoque venter inungatur. Postea accipiatur omentum vervecinum liquefactum cum oleo rosaceo, ventri calidè super imponatur. Quamprimum omentum refrigeratum fuerit, denuò in eodem lacte calefaciendum, & ut prius applicandum est. *De lacte.*

Ego in Dysenteria sæpius utor oleo amygdalar. dulcium, cui tantum sacchari miscellanei admisceo, quò formam Electuarii acquirat. De hoc Electuario æger singulis ferè momentis aliquantulum sumat. Si aliquid olei recentis ex vitellis ovorum admisceas, præstantissimum habebis medicamentum, non solùm ad dolores sedandos, verùm etiam ad excoriationem, & ulcera intestinorum curanda. Oleum quoque rosaceum, præcipuè omphacinum, oleum item cydoniorum, hîc valdè conve- *Electuarium ex oleo amygdalarum dulcium.*

 nit.

Linimentum pro hepate. Regio Hepatis, oleo de absynthio, cui aliquantum cerati santalini admixtum sit, inungi convenit. Aut,

℞. ol. de absynth.
amygdalar. amar. ana ℥ij.
succi agrimoniæ &
veronicæ
aceti ana ℥j.

Coquantur omnia lento igne ad succorum ferè consumptionem. Colaturæ admisce Trochiscor. de Eupatorio, & de rhabarbaro ana ℥js. Misce fiat linimentum pro regione hepatis.

Porrò in hoc morbo medicamenta purgantia in forma solida sumpta, potionibus sunt anteponenda: diutius enim in corpore manent, ac proinde plus peccantis materiæ, ad se attrahunt & evacuant. Itaque superiori pulvere ex rhabarbaro, myrobalanis, cornu cervi, præstat admiscere syrupi violacei, vel cydonior. Aut rosarum, quantum opus fuerit, ad bolum conficiendum, quem æger potionis loco sumat. Bolus.

Mechoaca, quia crassos, viscidos, putridosque humores, utramque bilem & aquas, clementer & absque violentia, Nicolao Monarde atteſtante, in hoc morbo præsentaneum est remedium, ut cap. 11. fusius declarabimus. Pro adultioribus itaque.

℞. pulv. mechoac. albiss. ℥j.
myrobolan. citrin. ℈j.

cor-

cornu cervi usti, & præp. ℈j. Cum syrupo de cydoniis, vel de rosis sic. fiat bolus, vel sumatur cum aq. destillata, aut decocto arnoglossæ majoris, cinnamomodinæ, parumque aq. cinam. destillatæ absque vino. *Purgatio in forma boli aut potionis.*

Ex hac radice panem Martium, sive Mazam panem (ut vocant) laxativum conficio, de quo pueris & delicatioribus, qui rhabarbarum, aliaque medicamenta respuunt, exhibere soleo. Hoc autem modo componitur.

℞. amygdalar. dulc. in aq. calida maceratarum & decorticar. ℥is.
pulv. mechoacæ subtiliss. ℥j.
sacchari ℥ij
cornu cervi usti, & præpar. ʒiiij. *Panis Martius purgans.*
mucilag. gummi tragacanth. ʒij.

Contundantur omnia diligenter in mortario lapideo, cum s. q. aquæ rosar. odoriferarum, fiatque massa. Ex qua formentur placentæ, quæ in furno tepido, aut supra tegulam calefactam paulatim exiccentur. De his placentis exhibeatur adultioribus ad ℥s. aut ʒv. Pueris verò ad ʒj. vel ʒij. vel plus minusve, secundùm ægrotantis vires. Succus item & infusio rosar. usque ad ℥ij. aut ℥iij plus aut minus, huic morbo utilis existit: biliosos enim & acres humores, qui ut plurimùm hujus affectus basis sunt, ut Galenus

Comm. 24 lib. 4 aphor. Hippoc. testatur, clementer purgat. Si succus aut infusio non habeatur, exhibeatur syrupus infra satus. Sequenti quoque syrupo in dysentericis feliciter utor; nox ios enim humores absque violentia educit, partesque nobiles corroborat.

Syrupus.

℞. rhabarb. optimi
mechoacæ albis s. ana ℥j.
agarici select. & recen. trocisc.
fol. senæ à stipulis expurg. ana ℥j.
corticum interior. radic. frangulæ.
radic. polypod. querc.
myrobolanor. citrinor. ana ℥j.
flor. violar. recent. Et
prunellor. sylvestr. ana Mj.
cinamomi ℥j.

Infundantur per noctem s. a. in decocto radicum cichor. eryngii marini, herbar. agrimon. veron. flor. cordial. liquir. & sem. anisi. Mane ebullitione, & expressione fortiter factâ, cum ℥xij. sacchari miscellanei fiat s. a. syrupus. De quo adultioribus detur ad ℥j usq; , aut ʒis, junioribus & delicatioribus ad ℥s. Pueris verò ad ʒij. plus aut minus, prout Medico videbitur, ætas item viresque ægri concesserint.

Excrementa alvi qu onam rejicienda. Quotiescunque autem æger ventrem exoneravit, pelvim hoc modo mundare debent adstantes. Extra domum in aliquo loco remoto, & à sanis non frequentato scrobs

scrobs fodiatur, in quam ægrorum excrementa, & urinam injiciant, eamque postea arenâ, aut calce vivâ cooperiant. Atque hoc modo, non saltem ægris verùm etiam sanis, consulitur. Teterrimus enim ille, & pestiferus excrementorum fœtor, non solum ægris, sed etiam sanis, summoperè nocet, partesque nobiliores infestat. Quapropter tum ægri, tum sani, ea, quæ cor, partesque nobiles corroborant, & putredini adversantur, naribus admoveri debent. Cujusmodi est spongia insuccata in aqua cinamomi, cui aliquid aceti ros. admixtum sit: aut ejus loco aquæ cordial. in tractatu nostro de Gangræna, & sphacelo, descriptæ, & aceti rosar. æquales partes accipiantur. Corticum citri odor, & eorum succus putredini adversatur, spiritusque vitales & animales refocillat.

Interim dum æger purgatur, imò toto morbi decursu, summo studio vires ejus conservandæ veniunt: ideoque quotidie bis aut ter, tabellam unam aut alteram diamargaridi, vel diarrhodon. Abbat. aut specierum Liberantis, vel aliquid confect. Alkermes, exhibere, cordi quinetiam Epithemata, applicare necesse est. Si febris vehemens fuerit, lac amygdalarum, aut emulsio sem. frigidor. major. & sem. papav. albi, cum decocto agrimoniæ, veronicæ, radic. & folior. plantag. & eryngii mar. extracta, propinetur, *Quid inter purgandum observandum.*

tur,

tur, addito parum sacchari, aut (quod præstantius) syrupi de cotoneis, ad saporis suavitatem, ventriculi & intestinorum corroborationem. Margaritæ, item coralia præparata, lapis Bezoar, cornu cervi ustum & præparatum, terra sigillata, bolus armena verus, confectio Alkermes, & hujusmodi, sive cum aqua buglossæ aut borrhaginis, sive in forma electuarii, aut tabellarum sumpta fuerint, cor, partesque nobiles corroborant, malignosque humores reprimunt.

Quid in iis, qui medicamentis uti non possunt, faciendum. Qui verò à medicamentis purgantibus alienus fuerit; vel qui aliquam ob causam iis uti noluerit, illicò tamen ventris fluxus constringi minimè debet, sed per aliquot dies intestina jusculis carnium recentium, sive castratorum, sive boum, caponum, aut gallinarum, abluere præstat, quibus admisceri poterit oleum olivarum, vel amygdalar. dulc. aut butyrum recens sine sale, uti capite de vitæ regimine declaravimus. Hujusmodi jusculа multùm nutriunt, abluunt & mundificant intestina, simulque dolorem mitigant, præsertim, si unus aut alter vitellus ovorum eis admisceatur. Postquam tres aut quinque dies æger jusculis usus fuerit, tandem ad medicamenta, quæ profluvium constringunt, confugiat.

Vomitus quid in Dysenteria conducat. Vomitus quoque summoperè convenit, præcipuè eis, qui eum facilè ferunt, eique assueti sunt. Materiam enim, quæ ad intestina

ſtina fluit, divertit, ventriculum mundificat, imò etiam ex meſaraicis venis & ſplene humores nonnunquam educit, & fluxum ſiſtit, Hippocrate teſte, qui ſic ſcriptum reliquit; A longo alvi profluvio habito, ſpontaneus morbus ſuperveniens, morbum ſolvit; corpore tamen prius evacuato, ne acris & maligna materia ad ventriculum regurgitet, ipſumque lædat, faſtidiumque cibi inducat. Hanc itaque vomitoriam potiunculam ſumat. *Lib. 6. aphoriſ. 15.*

℞. aquæ pluvialis ℔ij. *Vomitorium.*
mellis ℥iij.

deſpumando continuò ad tertiæ partis conſumptionem coquantur. Hujus Hydromelitis cyathum unum tepidum, cum duabus unciis olei olivar. aut butyri recent. bibat. Poſt ſeſquihoram à ſumpto vomitorio, pennam aut digitum oleo olivarum, aut butyro inunctum, in gulam immittat, vomitumque provocet.

Si fortiori vomitorio opus eſt, raphani radicem in mortario contundere & cum prædicto hydromelite colare, poſtea ægro cum oleo aut butyro exhibere convenit. Seminis raphani pulveriſati, dimidia uncia, aut minus, prout laborantis ætas, & vires fuerint, cum hydromelite atque oleo, vel butyro exhibita, præſtans & optimum eſt vomitorium. Videndum tamen, ut æger paulò poſt vomitorium ejiciat. Victorinus Schönfeldt

de dyſenteria cap. 10. Nonnulli ℨj. radicum aſari in dyſenteria pro vomitorio exhibent. Id in corporibus robuſtis quidem fieri poteſt, in delicatioribus verò minimè: hellebori enim albi modo purgat, ut Dioſc. teſtatur. Si verò à medicamentis abhorreat, ut pueri, mulierculæ, & hujuſmodi delicatiores ſolent, tunc ut quidam ex recentioribus Medicis ſuadet, orificium ventriculi, & venter ſupra umbilicum, unguento de Arthanita inunguendus eſt, vel orificio ventriculi hellebori albi radices extrinſecus imponantur, quod mihi tamen valdè ſuſpectum eſt: Quandoquidem neceſſe eſt, ut hujus medicamenti vis & proprietas abdominis cutem & partes muſculoſas penetret, antequàm ejus operatio expectetur. Porrò abdomine hujus medicamenti acrimonia & violentia imbuto, hocque medicamento per ventriculum & inteſtina diffuſo, operationes violentæ ſequuntur: & poſtea horum medicamentorum operationem ſiſtere, ac impedire in Medici poteſtate ac arbitrio non eſt. Denique quoniam unguenti hujus ingredientia pleraque acria & calidiſſima, qualia ſunt euphorbium, colocynthis, mezereon, & alia hujuſmodi, ea non ſine maximo damno, & vitæ periculo in dyſenteria applicari poſſunt, præcipuè ſi æger imbecillis & tenellus ſit, ventremque naturâ lubricum habuerit. Poſtremò notandum eſt,

Uſus unguenti de Arrhanita, in dyſentericis periculoſus.

est, hujus unguenti ingredientia maxima cum violentia alvum ciere, quod item in dysenteria planè contrarium, & perniciosum est, in qua medicamenta stypticam quandam facultatem, ut rhabarbarum, habere necesse est. Sit igitur admonitio, in gratiam ægrorum prolata. Ægro, cum minorativo, tum etiam vomitu expurgato, postquam aliquandiu quieverit, si juvenis, robustus & plethoricus fuerit, vena in brachio, quæ magis conspicua, incidenda est, extrahendusque sanguis ad ℥vj. vel ℥vij. & ℥viij. secundùm ægri vires, & morbi vehemētiā, si febris, & viscerum inflammationis metus adfuerit, viresque consentiant, evacuatio sanguinis abs re non erit. Botallus de curatione per sanguinis missionem, juveni cuidam ad ℥xv. maximo cum successu detraxit. Idem Botallus in Domino de Essarts, longâ & validâ febre, nec non alvi fluore, modò Lienterico, modò Dysenterico extenuato, venæ sectionem largam, & aliquoties repetitam, feliciter se adhibuisse asserit. Sed hac in re cautè, & nonnisi cum præmeditatione procedendum est. Non illicò autem, sed paulatim sanguis extrahendus: sic enim major fit revulsio, viresque melius conservantur. Pueris, quibus ratione ætatis venas incidere non licet, ligetur brachium, ut vena aliquantum appareat; deinde venæ, una aut altera sanguifuga applicetur. Juvenibus, se-

De vena sect. in Dysenteria.

Botallus de venæ sectione. Pag. 55.

nibus, & omnibus, in quibus venæ sectio a-liquam ob causam suspecta, cucurbitulæ scapulis revulsionis gratia applicentur. Possunt autem primò aliquoties absque scarificatione, postmodum cum scarificatione, applicari. Si fluxus & dolor vehemens est, brachia fortiter ligantur ad cubitum, uti & crura ad genua. Nonnulli frictiones in dysenteria revulsionis causa adhibent, sed quia fricando sanguis incalescit, tenuis & acris efficitur, non usque adeò mihi probantur. Antequam autem vena incidatur, aut cucurbitulæ applicentur, ægrum leniter purgare necesse est, ne venæ sectione maligni ac putridi humores ex intestinis ad hepar, & venas trahantur. Purgetur autem rhabarbaro, & myrobalanis, aut simili medicamento, ut antea diximus. Hæmorrhoidum spontaneam apertionem, nec immoderatum fluxum derivationis gratia, hîc aliquid conferre, testatur Clariss. Dn. Doctor FELIX PLATTERUS.

De cucurbitulis.

Tract. 3. c. de dejectione.

CAP. IX.

De dolore sedando, tanquam tertia curationis indicatione.

INTER cætera accidentia, quæ morbo huic supervenire solent, præcipuum fere est

est dolor, propterea quod sanguinem & humores ad partem affectam violenter attrahit: inde febris, syncope, inquietudines, phrenesis, aliaque graviora symptomata, sequuntur, donec tandem vires planè prosternantur. Ideóque summo studio in id incumbendum, ut dolor sedetur, quod triplici modo fieri potest. 1. Si causa doloris afferatur. 2. Si acris & malignus humor ad temperiem reducatur. 3. Si partis affectæ sensus aliquo modo stupefiat, & hebes efficiatur. Porrò causa doloris aufferatur, primò medicamentis tam iis quæ vomitum provocant, quàm etiam iis, quæ per inferiora purgant, qualia sunt rhabarbarum, myrobolani & mechoaca, item Clysteres abstersivi, uti antea diximus. Secundò tollitur dolor, si materia, quæ ad intestina confluit, ad alia loca divertatur. Ad hanc intentionem Diuretica multùm prodesse possunt; in principio tamen morbi, & antequàm corpus optimè purgatum sit, ea non sunt exhibenda, ne acris & maligna materia, dum ad renes fertur, & transeundo per venas mesaraicas, & hepar iis visceribus damnum aliquod majus & primario morbo pejus inferat. Purgato itaque corpore ad Diuretica deveniendum est. Quocirca radices petroselini, fœniculi, & anisi cum carne coquantur; & jusculum ægro horâ unâ ante prandium, exhibeatur. Diuretica enim cibis minimè admiscenda

Primus modus dolorem leniendi.

Secundus modus.

Diuretica cur ab initio morbi minimè exhibenda.

non tam facilè lac dandum est, quod in ventriculo acescat ac corrumpatur, aut ex calore in caseum coalescat, unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolorem & cibi fastidium excitat. Item juscula pinguefacta, sive butyro, sive oleo olivarum, aut (quod magis laudo) amigdalar. dulcium, quemadmodum capite de vitæ regimine declaravimus. Oleum rosaceum, ac præcipuè omphacinum præstantissimum est, quod ægro ad ℥ij. aut ℥iij. in jusculo carnium recentium exhiberi potest. Oleo rosaceo & de cottoneis mixtis æqualibus partibus, totus quoque venter inungatur. Postea accipiatur omentum vervecinum liquefactum cum oleo rosaceo, ventri calidè super imponatur. Quamprimum omentum refrigeratum fuerit, denuò in eodem lacte calefaciendum, & ut prius applicandum est. *De lacte.*

Ego in Dysenteria sæpius utor oleo amygdalar. dulcium, cui tantum sacchari miscellanei admisceo, quò formam Electuarii acquirat. De hoc Electuario æger singulis ferè momentis aliquantulum sumat. Si aliquid olei recentis ex vitellis ovorum admisceas, præstantissimum habebis medicamentum, non solùm ad dolores sedandos, verùm etiam ad excoriationem, & ulcera intestinorum curanda. Oleum quoque rosaceum, præcipuè omphacinum, oleum item cydoniorum, hîc valdè conve- *Electuarium ex oleo amygdalarum dulcium.*

 nit.

nit. Videndum tamen ne ejusmodi olea, quæ per os exhibenda sunt, rancida, sed recentia sint.

Clyster.

℞. flor. chamom.
meliloti
verbasci &
violar. ana Ms.
radic. & folior. althææ ana Mj.
lumbricor. in aq. lotor. Ms.
sem. fœnograeci &
lini ana ℥s.

Coquantur in lacte vaccino ad consumptionem tertiæ partis. In colaturæ ℔j. dissolve vitellos ovor. N°. 2.
olei rosac. &
butyri recent. sine sale ana ℥ij
Misce fiat clyster.

Aliud enema.

Aliud enema hoc modo præparari posset. Coquantur intestina vervecis in aq. cum manipul. tribus hordei decorticati. De hoc jusculo accipiatur ℔j. plus aut minus, prout ætas ægri feret, atque in eo dissolvantur vitelli ovorũ N°. 2. aut 3. olei rosac. & sevi vervecini quantũ opus videbitur, & exhibeatur ægro quotidie semel vel bis secundùm doloris vehementiã. Dolorẽ in Dysenteria vehementer lenit Enema ex lacte cocto, præcipuè si vitellum ovi parumq; mucilaginis seminis cydonior. & fœnogræci, ac ℥j olei rosac. admixtũ fuerit. Si dolor sit vehemens, in eodem lacte poterunt ad grana tria opii dissolvi.

Por-

Porrò si dolor his medicamentis non sedatur ad fortiora deveniendum est. Ideoque singulis diebus ægro bis aut ter emulsio seminum frigidorum, videlicet melonum, cucurbitarum & papaveris albi in mortario lapideo pistorum, aquâ, in qua hordeum decorticatum, & frustum panis coxerit, colatorum, exhibeatur. Ad eandem quoque intentionem sequens julapium propinetur. *Tertius modus dolorem sedandi.* *Julapium.*

℞. aquar. lactucæ
Nymphææ
plantag. ana ℥ij.
Syr. de papav. &
de cottoneis ana ℥j
Spec. diamargar. frigidi ℈ij.

Misce, fiat julapium, quod æger duobus haustibus sumat, alterum quidem duabus horis à cœna, alterum vero noctu, cum sitis ipsum urgebit. Emulsio hæc & julapium, tam gravidis, quàm pueris sine ullo metu exhiberi possunt. Si dolor adeò vehemens est, ut præscripta emulsione & julapio leniri non possit, ad valentiora accedendum est, qualia sunt Tryphera, Philonium, pilulæ de cynoglosso, trocisci de succino cum opio, Laudanum, quibus non sine ægrotantium fructu, sæpius usus sum: quandoquidẽ non solùm dolorem leniunt, & somnum provocant, sed etiam fluxum alvi constringunt, viresque restaurant.

Itaque Philonii Persici ℈ß.

Theriacæ recent. ℈j.
Lapidis Bezoardici gr. v.
ſyr. de papav. &
de cotoneis ana ℥ß.

Potio ſomnifera. Cum aqua plantag. fiat potiuncula, quæ horâ ſomni exhibeatur.

Pro pauperibus loco lapidis bezoardici ſubſtituatur cornu cervi uſti, & præpar. ℈j.

Alia. Aut, ℞. trociſcor. de ſuccino cum opio ℈ij.
ſpecier. diamarg. frig. ℈j
ſyr. de papav. ℥ß.

Cum decocto radicum & folior. plantaginis, agrimoniæ, & veronicæ, fiat potiuncula.

Enema ad ſomnum conciliandum. Sequens quoque Enema ad eandem intentionem facit.

℞. radic. tormentillæ,
conſol. major. &
plantag. ana ℥j.
flor. meliloti
verbaſci &
roſar. ana. p. ij
ſem. papav. albi &
hyoſciami ana ℥j

Coquantur in lacte vaccino ad conſumptionem quartæ partis. Hujus colaturæ pro adultioribus ſumantur ℥viiij in quibus diſſolve vitellos ovor. N°. ij.

Philonii Rom. ʒij
olei roſac. ℥ij.

Miſce fiat Clyſter.

Pro

Pro junioribus verò & pueris imminuatur dosis, tam decoctionis, quàm Philonii. Enematis loco potest sequens suppositorium admoveri. *Suppositorium.*

℞. pulv. myrrhæ,
masticis ana ʒj.
opii dissoluti in aq. lactucæ. gr. vj.

Misceantur cum vitello ovi, fiatque pasta, quæ syndone aut linteo subtili involuta, indatur ano, ita tamen ut propendeat filum, quò quamprimum æger obdormierit, extrahi possit.

CAP. X.

De profluvio comprimendo & intestini ulcere consolidando, tanquam quarta & ultima curationis intentione.

POSTQUAM quatuor aut quinque dies ab initio morbi, tum vomitu, tum etiam rhabarbaro & clysteribus abstergentibus, corpus sic purgatum fuerit, ad remedia, quæ profluvium comprimunt, deveniendum est. Illa autem partim per os sumuntur, & per clysteres infunduntur, partim quoque ex-

extrinsecus corpori applicantur. Sed antequam illud perstringimus, conditiones nonnullæ circa ægrum diligenter sunt considerandæ. Quamdiu enim febre, & vehementissimo ventris dolore laborat, fluxus alvi non illicò, nec omninò comprimendus est: hujusmodi enim symptomata malignam & acrem materiam nondum planè ex corpore evacuatam arguunt. At quia adstringentium medicamentorum usu maligna illa materia in corpore retinetur, optimâ victus ratione in hujusmodi corporibus maximè opus est, partesque nobiles corroborandæ, donec intestina pinguibus & optimè nutrientibus jusculis satis sint exonerata, atque ab omni materia acri expurgata, ut suo loco declaravimus.

Quamprimum autem febris & ventris dolor ex parte sedatus fuerit, ægro subinde aliquid, quod intestina roboret, & fluxum restringuat, exhibendum est.

Antequam autem ad declarationem medicamentorum eorum, quæ id efficere possunt, progrediar, Lectorem admonitum velim. In exhibendis medicamentis ventris fluxum sistentibus, hoc observandum esse, nimirum, ut æger de illis sæpius sumat, sed singulis vicibus parùm. Sæpius, inquam, propterea quod medicamentum ob continuum profluvium ventriculo & intestinis diu inhærere nequit. Parùm verò singulis vici-

Quæ circa usum medicamentorum astringentium, observanda.

vicibus exhibendum, tum ut in natura illud de potentia in actum convertere possit, tum etiam ne fluxus repentè comprimatur, quod aliàs valdè periculosum esset, uti sæpius monui.

Nux muscata.

Inter simplicia, quæ alvum in Dysenteria constringunt non infimum locum obtinet nux muscata; quandoquidem diversas facultates, omnes in hoc affectu necessarias, in se continet. Primò oleosam substantiam, propter quam dolores lenit, intestina illinit, ut ab humore acri minus lædantur. Aromaticæ verò qualitatis ratione, quæ in aëreo spiritu consistit ad partes omnes nobiles penetrat, easque mirificè corroborat. Terrestris demum in ipsa particula adstringit, stomachum atque intestina corroborat, & quæ in ipsis sunt ulcera exiccat, cicatricemque induit. Et ut verbo dicam, nux muscata, Avicennâ & aliis testibus, ipsaque experientia comprobante, hepar, splenem, stomachum, ac præcipuè os ejus conforta, constringitque, flatus discutit, visum acuit, uteri affectibus frigidis mirificè prodest, lenit dolores, & urinæ difficultati confert: atque hæc omnia in dysentericis summoperè desiderari, quis, quæso, negare poterit? Cæterùm in torrefactione summa adhibenda est diligentia, neque ut vulgus facit, in lamina ferrea candenti sunt torrefaciendæ: sic enim oleosa earum atque aromatica vis ac qualitas

Avicen. lib. 2. tract. 2. cap. 502.
Arnoldus de villa nova in scholam Salernitan. c. 38.
Fernel. meth. med. lib. 5 cap. 19.
Idem eodem lib. cap. 22.

qualitas evanescit, ingratum saporem acquirunt, remanetque tantummodò pars terrestris, quæ quidem ventriculum & intestina corroborat, & fluxum alvi constringit, reliquæ verò, quas recensui operationes, ex ea minimè sunt expectandæ. Itaque si quis nucibus non torrefactis in dysentericis uti voluerit, non multùm meo judicio aberrarit: Videmus enim præallegatos authores, cùm de facultatibus, & usu nucis muscatæ agunt, torrefactionis non meminisse. Crato quinetiam consilio 201. 202. nuces muscatas dysentericis quidem præscribit, non tamen torrefactas. Verùm si propter ardentem febrim aliquis eis simpliciter uti ausus non fuerit, ecce hoc modo torrefaciendæ sunt. Involvantur nuces muscatæ stupis cannabinis madidis singulæ seorsim, postea per quadrantem horæ ad focum cineribus calidis immergantur, cooperianturque. Deinde eximantur, & postquam per se refrigefactæ fuerint, à stupis mundentur, serventurque ad usum.

De præstantia lapidis Bezoar in dysenteria. Caspar Bauhinus lib. de lapide Bezoar. cap. 31. Observ.

Lapidem Bezoar præstantissimum esse in dysenteria, experientia me edocuit. Philibertus Sarazenus Medicus Lugdunēsis celeberrimus in dysenteria epidemica, eo feliciter se usum fuisse quoque testatur.

Princeps quædam magni nominis, post usum fungorum dysenteriâ aliisque symptomatibus tam graviter laborans, ut quasi

in

in agone versaretur, cum ad grana quadraginta lapidis Bezoar sumpsisset, post semihoram sudor calidus & quidem universalis supervenit, mox quoq; sequutus est somnus & intra paucos dies pristinæ sanitati restituta fuit, uti lector in quarta Centuria observ. nost. fusius videbit. Verùm enim verò in ipsius cognitione, & electione, summa est difficultas, talis enim (ut rectè Bauhinus monet) impiorum hominum est avaritia & astutia, ut lapidis istius omnes conditiones naturales tam externas quàm internas perbellè adeò imitentur, ut ferè discerni non possint. *Lib. de lap. Bezoar. c. 26.*

Plantago.

Plantaginem Dysentericis maximè convenire testatur Diosc. lib. 2. cap. 153. astringentem enim & exiccatoriam vim habet. Quamobrem & inflammationes, si adfuerint, compescit. Folia cum carne coquantur, aut exhibeatur ejus succus crudus, pueris ad ℥j. aut ℥ij. adultionibus ad ℥iij. vel ℥iiij. per se aut cum jusculis, aut decocto aliquo appropriato. *Lysimachia. Lib. 4. c. 3.*

Lysimachiam quoque Dysentericis prodesse, idem Diosc. author est; foliorum enim succus, inquit, seu potu exhibitus, seu clystere infusus, ad Dysenteriam valet. Neque succum tantummodò, verùm etiam decoctum, viri docti non immeritò extollunt. Radix nymphææ, [a] quia vim habet siccantem, citra mordacitatem, ventrem sistit, ideo- *Fran. valeriola observat. medic. lib. 3. observat. 4.* *a. Paul. Ægin. de re medica lib. 7 c. 3. in lit. ter. No.*

b. *Diosc. lib. 3. cap. 48. Gal. de simpl. med. facult. lib. 8.*
c. *Felix Plater. tract. 3. cap. de dejectione.*
d. *Avicenna lib. 2. tract. 2. cap. 515.*
Pulvis leporis combusti in dysenteria præstans.
Hepar vervecinum, ventrem constringit.
Theriaca.

Galen. de Theriaca ad Pisonem.

[b] ideoque ea exiccata, & pota cœliacis dysentericis auxiliatur [c] imò mirificè in Dysenteria, & quibusvis fluxionibus [d] necno ulceribus intestinorum accommodata e Pulvis leporis combusti præstans est in dysenteria ad alvi profluvium constringen dum. Is autem hoc modo comburitur. Ab tractâ pelle, & exenterato corpore in fr stula scindatur, & illotus cum sanguine su in vase fictili undique benè cooperto & lu taro, clibano imponatur & siccetur, ut i pulverem redigi possit. De hoc pulvere de tur adultioribus ʒj. junioribus & pueris pau lò minus. Hepar vervecinum, item canc aquatiles, in clibano exiccati optimè ven trem constringunt. Theriaca quoque à Ga leno, & aliis quàmplurimis Medicis, præci puè cum intestina inflammatione vacant, i Dysenteria laudatur: si per intervalla cun supra commemoratis aquis dissoluta, hor matutinâ sumatur: sit autem recens, magi enim refrigerat. Tanta autem hujus medica menti vis est, ut (quemadmodum Galenu testatur) purgantium pharmacorum opera tionem supprimat, si ei, qui medicamen tum purgans hausit, propinetur, & dosis i adultioribus ʒj. non excedat.

Purgato corpore Philonium Mesues, & Laudanum utiliter adhibentur: dolores e nim leniunt, somnum tantopere in ho morbo necessarium provocant, & fluxun

con

constringunt: cautè tamen hac in re agendum est.

Genitale cervi exiccatum, & scalpro aut lima abrasum & comminutum, præstantissimum, ad profluvium Dysentericum constringendum, remedium esse, experientiâ comprobatum est.

Genitale cervi. *Henric. Ranzovius de conservanda valetud. c. 44.*

Nicolaus de Metri, olim Sigismundi Archiducis Austriæ Medicus & Cheirurgus celeberrimus testatur se multos Dysenteriâ laborantes, sequenti pulvere curasse. Turturem integrum, hoc est, cum pennis & visceribus suis in ollam benè coopertam & lutatam immittebat, eumque in clibano, donec omnia probè exiccata essent, & in pulverem redacta, relinquebat. De hoc pulvere capiebat ℥j. pulveris radic. tormentillæ ʒs. Commixtis omnibus singulis matutinis exhibebat ʒj. cum aqua tormentillæ, aliquando etiam post cœnam. Deinde coquebat herbam & radices verbasci albi: tandem æger in sedili perforato collocabatur, & per inferiora hujus decocti fumum, quantum calidè ferre poterat, recipiebat, quod singulis diebus ter fiebat. Processus iste non est improbandus, si universalia, veluti vitæ regimen, ac purgationes & ritè adhibeantur, & rectè observentur. ARNOLDUS DE VILLA NOVA pulverem de turture hoc modo conficit. Accipiatur, inquit, turtur cum pennis suis, & interiora extrahantur, &

Pulvis turturum.

Breviar. pract. lib. 2. cap. 37.

pulvere boli armeni, sanguinis draconis mumiæ cum forti aceto, & vitellis ovorum q. s. conficiatur, & ex hoc turtur impleatur & in olla nova ponatur, & optimè sigilletur, in furno panis comburantur. Et de hoc pulvere des quotidie cum succo plantaginis vel aqua rosarum, vel saccharo antiquo, vel syrupo aliquo constrictivo. Carnem item sed in primis columbarum in cibo summopere prodesse Dysentericis, testatur Gesnerus. Mala Cydonia in frustula concisa, & in clibano exiccata, deinde in pulverem tenuissimum redacta. Miva item cydoniorum simplex, Margaritæ & corallia præparata, terra sigillata è Silesia, bolus orientalis, unicornu, & cornu cervi ustum præparatum, que, Crocus Martis, semen plantag. & similia, sive seorsim, sive duobus, aut tribus ex his simplicibus commixtis, & exhibitis, sumpta, summoperè conveniunt. Fit quoque pastillus ex vitellis ovorum, qui maximam comprimendi profluvii Dysenterici efficaciam habet. Hoc autem modo componitur.

Lib. de avibus cap. de turture.

Mala cydonia.

℞. vitellos ovor. N°. ij.
ol. amygdal. dulc. aut si in promptu non sit, olei rosac. cochlear. j. pulver. nuc. muscatinam.
sem. plantag. ana ʒj.

Pastillus.

Misceantur omnia, postea super tegulam cal

calidam ponantur, & agitentur baculo, donec ad justam spissitudinem pervenerint. De hoc pastillo sumat æger singulis ferè momentis nonnihil, sed parùm pro vice.

Sequens quoque pulvis præstantissimus est.

℞. terræ sigillatæ
cornu cervi usti & præpar. cum aq. plantag. & centumnodinæ
margaritar. præparatar.
corallior. præparator.
croci Martis ana ℥ij.

Pulvis.

Misce fiat pulvis, de quo adultioribus ad ℨj. usque; junioribus verò ad ℨs. vel ℈j. & pueris ℈s. cum aq. plantaginis & centumnodinæ, vel cum harum herbarum decocto. Aut permiscetur jusculo aliquo modo spisso, veluti cremori hordei, aut avenæ decorticatæ. Poterit & ex vino rubro mirum in modum (si febris non adfuerit) exhiberi.

Sequens quoque Electuarium convenit.

℞. radic. tormentil.
bistortæ
sem. plantag.
papav. albi ana ℥j.
margaritar. præpar.
corallor. præparat.
cornu cervi usti & præp. ana ℈ iij.
cinamomi opt.
nucum musc.

Electuarium.

interior. tunicar. ventriculi gallinar.
confect. alkermes ana ʒj.
mivæ cydonior. simpl ʒij.
syr. myrtillor. vel de rosis siccis q.s.

Misce fiat electuar. de quo æger de tribus in tres horas, aut quotiescunque alvum exoneraverit, parùm sumat. Sequenti quoque Julapio, præcipuè cùm sitibundus fuerit, uti poterit.

Julepus.

℞. syrupi de cotoneis
myrtini &
de rosis siccis ana ℥j.
decocti agrimon. veronicæ, & radicum eryngii marini ℔js.
M. fiat Julapium.

Succus item granatorum, de ribes, de agresta & cydoniorum cum aq. plantaginis, vel decocto præscripto mixtus, addito parùm sacchari, summoperè convenit. Sin æger rotulis uti maluerit, dentur sequentes.

Rotulæ.

℞. trociscor. de spodio
specier. Diarrhod. Abbat.
pulpæ cydonior. exsiccator. & in pulverem redactor.
croci Martis.
cornu cervi usti & præpar. cum aq. plantag. & centumnodinæ ana ʒj. cum ℥iij. sacchari in aq. plantag. fiant rotulæ, de quibus

quibus æger serius samat unam, aut pondere drachmæ unius. Aut, *Tabella.*

℞. species Diarrhod. Abb. ℥j.
cornu cervi usti & præpar.
croci Martis ana ʒij.
cinamomi el. ℈ij.
confect. alKermes ℈j.
sacchari dissol. in aq. rosac. ℥iiij.
Misce fiant tabellæ.

Est & sequens aqua destillata præstãtissima, quæ adultioribus ad ℥iij. aut ℥iiij. junioribus ad ℥j. pueris paulò minus ter aut quater in die, exhiberi potest. Et cum ea si virium lapsus adsit, aliquid confectionis Alkermes, simul & nonnihil sacchari, pro pueris admisceri potest.

Aqua Dysenterica.

℞. radic. eryngii marini
symphyti
plantaginis
verbasci albi
tormentillæ ana ℥iiij.
prunor. sylvestr. immaturor. &
contusor. ℔ j.
herbar. agrimon.
veronicæ
saniculæ
alchymillæ
pyrolæ
centumnodinæ
flor. verbasci ana Miiij.

Incidantur omnia, posteà super infunde aquæ plantaginis ℔iiij. Macerentur simul in loco calido horas 24. Deinde in balneo Mariæ destillentur, & in vase vitreo reserventur.

Aqua seorsim aut cum præscripto pulvere sumatur.

Sequens quoque Claretum Dysentericis conveniens est: corroborat enim partes nobiles, ulcus in intestino consolidat, & fluxum cobibet.

Claretum. ℞. radic. bistortæ
arnoglossæ major.
tormentillæ
eryngii marini ana ℥j.
cinamomi opt.
santali rubr. ana ℥ß.
nucum muscat. tostar.
cornu cervi usti & præpar. ana ℥ij.
rosar. rubr.
veronicæ
agrimoniæ
saniculæ
alchymillæ ana Mß.
sacchari ℔j.

Omnibus crasso modo incisis & contusis, infundantur in vini rub. ℔vj. macerenturque 24. horas in vase optimè clauso. Posteà colentur ter aut quater per manicam Hippoc. reserveturque in ampullis vitreis benè obturatis.

Inte-

Interim dum æger medicamentis astringentibus per os utetur, astringentium clysterum usum intermittere minimè debet, imò iis quotidie semel, atque iterum, prout necessitas urgebit, utendum. Quamdiu dolor acutus est, clysteres sint anodyni, quemadmodum in præcedentibus declaravimus. Vehementia verò doloris & febris, quàmprimum remiserit, ad ea, quæ astringunt, & ulcus consolidant, transeundum est, ut sequitur.

Clyster astringens & consolidans.

℞. radic. tormentill. ℥j.
hordei decorticati ℥iij.
rosarum
folior. plantag.
folior. & flor. verbasci
centumnod.
lumbricor. lotor. in aq. ana Mj.
Coquantur in aq. & in colaturæ ℥x. aut ℔j. ad summum, dissolve, vitellos ovor. Num. 2.
mellis rosati ℥ij.
Misce fiat Clyster.

Aliud Enema.

Aliud Enema astringens.

℞. radicum bistortæ,
symphyti
tormentillæ ana ℥j.
hordei super carbones torrefacti ℥ij.
summitat. rubi
folior. plantag.
saniculæ

alchymillæ,
pyrolæ,
folior. & flor. verbasci
rosar. ana Mj.
myrtillorum
gallarum
cortic. granator. ana ℥j.
lumbricor. terrestr. lotor. in aq.
Mj.

Coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. In ℥x. aut ℔j. colaturæ dissolve vitellos ovor. Num. ij.

sevi cervini, vel
hircini liquefacti ℥j.
croci Martis ℥s.

Misce fiat clyster

Aliud enema anodynum & consolidans.

Aliud enema anodynum & consolidans.

℞. radic. consol. major.
tormentillæ
bistortæ ana ℥j.
rosarum
saniculæ
alchymillæ
pyrolæ ana Mj.

Coquantur in lacte vaccino (quod in omnibus ulceribus internis, leniendo, abstergendo, & glutinando summopere convenit) ad consumptionem tertiæ partis. Colaturæ recipe ℥viij.

succi plantag. ℥iij
pulv. mastichis

sarco-

sarcocollæ,
sanguinis draconis,
boli armeni ana ʒj.
mellis rosac. ℥j.

Misce fiat enema.

℞. capita papav. albi N°. 4.
radic. bistortæ, &
tormentillæ ana ʒj.

Aliud enema aliquo modo Narcoticum.

Coquantur in lacte vaccino, ut colatura redeat ad ℥x. in quibus dissolve vitellum ovi,
theriaces recent. ʒj.

Misce fiat enema.

In sordidis & putridis intestinorum ulceribus, sedato dolore, sequens summoperè convenit enema.

℞. lupinos aliquantum fractos & contusos ℥iij.
radic. plantag.
vincetoxici
tormentillæ
eryngii marini ana ʒj.
absynth. vulg.
rosar. rub.
scordii utriusque ana Mj.
sem. anisi &
fœniculi ana ʒs.
flor. chamom. &
summitat. anethi ana Ms.

Enema ad sordida intestinorum ulcera.

Coquantur in sufficienti quantit. aquæ, ut colatura redeat ad ℔ij. in quibus dissolve
mellis rosac. ℥j.

aloes
myrrhæ ana ℥ij.
caphuræ ℈ɪ. Misce.

Fiat enema.

Ex his clysteribus sumat æger singulis diebus duos aut tres pro fluxus vehementia, & ulceris inquinamento. Nonnulli in putridis ac serpentibus ulceribus intestinorum præscribunt clysteres ex urina, lixivio, muria & similibus, item ex vino, lacte, aut decocto aliquo leniente, in quo pastillos ex arsenico, calce viva, auri pigmento rubro, acacia aliisque astringentibus paratos dissolvunt. Sed hæc quia caustica, escharotica, erodentia, venenosa, summopereque periculosa existunt, cum Rondoletio lib. 2. cap. 20. ut ab usu eorum abstineat fidelis Medicus, præcipuè in nervosis partibus, quales sunt intestina, suadeo. Quandoquidem ut plurimùm symptomata inducunt, in primis arsenicum, quemadmodum in tractatu de Gangræna & sphacelo monui: continet enim in se occultam quandam facultatem, quâ liquefacit, & in putredinem resolvit carnem, & quæcunque attingit, deinde etiam vapores malignos ad partes nobiles mittit. Hæc autem si ex arsenico, in exterioribus partibus applicato, accidunt, quid quæso expectandum erit, si clysteribus admixtum ac intestinis injectum fuerit? Profectò nihil aliud quàm dolores extremi, convulsiones &

Scribonius Largus de compositione med. c. 28. Alexand. Bened. lib. 20. cap. 40. & 41. Jac. Hollerius de morbis intern. lib. 1. cap. 43.

Trocisc. ex Arsenico in Dysenter.] Periculosos & mortiferos esse ostenditur.

& mors. Quocirca caveat ſibi Medicus ab ejuſmodi medicamentis in internis affectibus.

Externa medicamenta. Cæterùm præter medicamenta, quæ per os ſumuntur, & per clyſteres exhibentur, exterius quoque applicanda ſunt unguenta, Cataplaſmata & ſimilia, quæ profluvium ſiſtunt. Itaque lumbi quotidie oleo roſac. Meſues bis aut ter erunt inungendi: præcipuè ſi dolor adfuerit, & æger continuò propter imbecillitatem in dorſo decumbere cogatur. Venter ſimiliter bis aut ter in die ſequenti linimento inungendus eſt.

Linimentum adſtringens & corroborans.

℞. ol. roſac.
 maſtic. &
 cydonior. ana ℥j.

Miſce, & inunge totum ventrem. Aut,

Aliud.

℞. ol. myrtini
 roſar.
 cydonior. ana ℥j.
 pulveris nucum muſcat. ʒ.
 maſticis ʒs.

Miſce fiat linimentum. Ad hanc quoque intentionem unguentum de corticibus caſtanear. mirum in modum convenit. Deſcriptionem lector. ex ſequenti capite petere poterit. Poſt inunctionem applicetur ſequens emplaſtrum.

℞. olei roſac.
 myrtillor.
 maſticis

cydoniorum ana ℥ß.
pulv. masticis
thuris ana ℥j.
pulv. nuc. muscat. ʒß.
rosarum. rub.
nucum cupressi
balaustior.
boli armeni
sanguinis drac. ana ʒij.
colophoniæ ℥ij.
ceræ q. s.
Misce fiat emplastrum.

Aut fiat hoc modo in forma Cataplasmatis.

Cataplasma.

℞. pulv. rosar. rubr.
myrtillor.
glandium.
boli armeni
croci Martis
radicum symphyti major.
bistortæ &
tormentillæ ana ʒij.
farinæ hordei ℥iij.

Misce fiat pulvis, de quo accipe, quantum opus, & misce cum albuminibus ovorum & decocto plantaginis & centumnodinæ ad formam Cataplasmatis.

Osvaldus Crollius emplast. ex Theriaca, & terra sigillata, ana conflatum, ventri applicat.

Possunt fieri & fotus ventris ex decocto radi-

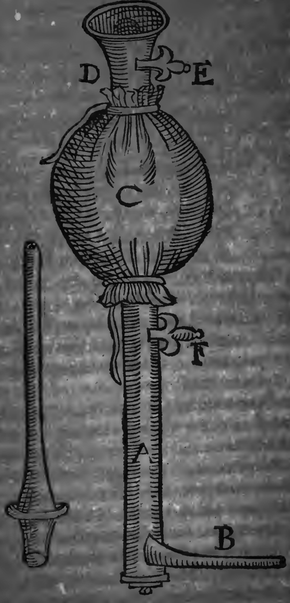
radicum & herbar. astringentium, sed prospicere convenit, ne nimis calidè applicentur: calor enim profluvium sanguinis provocat.

℞. radic .& folior plantag.
radic. bistortæ
tormentillæ ana ℥j.
folior. quercus
mespilor.
equiseti
rosar.rub.ana Mj. Fotus.
balaustior. ℥ß.
nuc.cupressi
cortic.granator.ana ℥j.

Incidantur & contundantur, deinde indantur sacculo ejus magnitudinis, ut imum ventris ad umbilicum; aut aliquantum supra umbilicum cooperiat. Sacculus aquâ, parumque aceti incoctus, tepidè applicetur.

Sylvam medicamentorum selectiorem tam internorum, quàm externorum, vide apud Felicem Platterum in praxi sua, tractatu 3. cap. de dejectionis curatione.

Porrò, quum pernecessarius sit in hoc morbo clysterum usus, & multi præsertim mulieres, propter verecundiam ab iis abhorreant, instrumentũ peculiare excogitavi, quo quisque sibi ipsimet clysterem nullo negotio infundere potest. Delineationem atque descriptionem hîc subjungere placuit.

A. Fistula ex ligno fabricata, pollicis craſ-

crassitie, longitudine spitamæ cum dimidia, cujus foramen crassitiem pennæ anseris non excedit: quo enim angustius fuerit foramen fistulæ, eò violentius & altius ad intestina clyster ascendit.

B. Cannula est vulgaris clysteribus, quæ in anum intromittitur.

C Vesica est bovina, in quam infunditur clyster? Illa autem ex una parte fistulæ A notatæ, ex altera verò parte orificio vesicæ D. notato ex ligno quoque fabricato, firmiter est alliganda.

E. Hujus orificii clavis est.

F. Clavis est fistulæ A. notatæ, harum clavium beneficio clyster in vesica C. notata, ad libitum ægrotantis retinetur.

Præparato igitur clystere, & in vesicam infuso, atque ambabus clavibus E & F notatis benè clausa vesica, æger in dextrum latus decumbat, & cannulam B. notatam sibi in anum immittat. Id autem ut commodè fiat, genua aliquantum incurvanda & sursum elevanda sunt. Deinde linteamina reduplicata, aut stupas ex adverso fistulæ firmiter ponat, ne fistula ano excidat: ideoque sinistrum crus paululum extendet, quo genu sinistrum in dextrum poplitem sese

insi-

insinuare possit. Hoc enim modo retinetur in ano cannula. His omnibus expeditis, æger clavem F. notatam detorqueat, ut aperiatur fistula, mox vesicam manibus comprimat. Sic clyster sine ulla difficultate ad intestina perveniet. Aptissimum est instrumentum hoc, ita ut si quis superiorem institutionem sequatur, parvo negotio sibi ipsimet clysterem infundat. Sumpto clystere, habeat in promptu ejusmodi pelvim, qualem 7. capite delineavimus, quò possit in lecto alvum exonerare. Tandem benè exoneratâ vesicâ, claudenda est clavis F. notata: Clavis verò E. notata; aperienda, donec inflata sit vesica, tum protinus mediante clave clausa, reponenda est, ut exiccetur & conservetur. Qui ad conservandam valetudinem propter siccitatem & constipationem ventris aliquando clysteribus uti coguntur, opus non habent, ut in lecto decumbant, sed sedendo possunt sibi ipsis nullo negotio superiori instrumento clysterem infundere. Incurvato itaque corpore sibi cannulam in anum immittant, postea sedeant in scamnō, ne cannula excidat, mox apertâ clave & compressâ vesicâ, ut antea monuimus, clyster facilè altiùs in intestina penetrabit.

Aliud instrumentũ ex mea inventione, ad exhibenda enemata aptissimum, præcipuè quando medico peregrè ad ægros proficiscendum est.

CAP.

CAP. XI.

Quomodo in puerorum Dysenteri procedendum.

Cum infantes medicamentis ad mor bum depellendum necessariis uti no possint, operæ pretium est, loco infantis e nutrici præscribere, quæ requiruntur, qu possit lac (quod alimentorum, imò & medi camentorum naturam assumit) infantul vice medicamenti esse. Necesse est igitur, u nutrix optimâ victus ratione utatur, quem admodum cap. 7. annotavimus. Si vires in fantuli satis firmæ fuerint, & Medico spes a liqua sit morbum medicamentis superar posse, nutrici potiunculam illam, quan antea præscripsimus ex rhabarbaro & my robolanis propinabit, & post horam à sum pto pharmaco mammillas infanti porrige Sic enim utcunque infantulus purgabitu Deinde utatur nutrix pulveribus adstrin gentibus, electuariis, aquis destillatis, & ali antea enarratis adstringentibus medica mentis. Infantulo potest exhiberi aliquan tulum aquæ nostræ Dysentericæ cum sac charo mixtæ. Si profluvium vehementiu fuerit, quàm vires infantuli ferre possin

tu

tunc vires ipsius tantùm optima victus ratione, epithematibus, aliisque cordialibus restaurandæ ac conservandæ sunt. Hoc modo Medicus calumniam vulgi, & ignarorum, quod infantulum purgare voluerit, effugiet. Sunt qui ventrem unguento de arthanita inungendum suadent, sed periculum & incommodum quod ex hac inunctione sequitur, cap. 7. ostendimus. Pueris verò paulò grandioribus nec amplius lactentibus scrupulus unus, aut drachma semis rhabarbari tosti, & aliquantum myrobalanorum citrinorum, cum jusculo carnis, aut aqua plantaginis, parumque aquæ cinamomi sine vino destillatæ, præscribatur. Ætate provectioribus augeatur dosis, prout Medico necessarium videbitur. Succus item rosar. pallidarum cum sacchari duorum aut trium cochlearium quantitate, exhibitus, item aqua florum prunorum sylvestrium pueros in dysenteria leviter purgant, & post se constipationem quandam relinquunt.

Radix mechoacæ præstantissima est, & singulis tam pueris, quàm gravidis exhiberi potest, præcipuè iis, qui rhabarbaro uti non possunt; quandoquidem radix illa insipida est, ita ut ægri, imò etiam pueri illam facilimè sumere possint. Deinde certum est radicem hanc cum rhabarbaro maximam habere affinitatem. Hinc fit, ut à nonnullis rhabarbarum album vocetur. Purgat sine vio- *De radice mechoacana.*

 lentia

lentia, primò intestina, postea proprietate quadam speciali ad se aquositates ex visceribus attrahit, easque leniter educit, & quod in ea laudabilius est, post se adstrictionem quandam relinquit, quâ intestina corroborantur, & alvus constringitur. Id quod JOHANNES CRATO Medicus Cæsarius confirmat his verbis: Mechoacæ usum non improbo, minus tamen frequentem esse velim, cùm certum sit ex usu frequentiori alvum plurimùm siccari. Experientia huic rei fidem facit: purgato enim corpore hac radice, ut plurimùm alterâ die, imò tertiâ, alvus adhuc adstricta manet. Optima est candidissima, quæ nullum saporem habet, nec carnosa est, ex singulis taleolis, aliquantulum gustetur: nam solet nonnunquam radice Bryoniæ adulterari, sed facillimè fucus agnosci potest: Quandoquidem Mechoaca insipida est: Bryonia verò amarissima & insuavis. Usus talis sit. Redacta in tenuissimum pulverem, adultioribus & robustioribus ʒj. vel ʒ s. exhibeatur. Pueris verò ℈j. plus aut minus prout ætas & vires fuerint. Exhibenda autem est cum jusculo carnis recentis, non autem cum vino: nam experientiâ compertum est, vinum omninò hujus medicamenti operationem impedire; quapropter in prandio vinum bibendum non est, nisi fortè ex nimia purgatione vires extenuatæ sint, tunc enim æger haustum vini su-

Consil. 57. pag. 171.

Electio.

Nota.

ſumet, ut vires refocillentur. Monitum autem hîc velim lectorem, nonnullos artem medicam exercentes, radici huic ut majorem vim purgandi acquirat, diagridium admiſcere, quod quidem in aliis nonnullis morbis locum habere poteſt, in dyſenteria verò nequaquam. *Error quorundam notatur.*

Tandem ad ea, quæ alvi profluvium ſiſtunt, tranſeundũ eſt. Ideóque cornu cervi uſtum & præparatum, ut ante diximus, margaritæ item & corallia rubra præparata, unicornu & terra ſigillata præſcribantur. Propinetur autem cum juſculis, aut in pulte, aut cum aqua plantaginis, aut lacte probè cocto, in quo aliquid ſacchari roſati diſſolutum fuerit. In quibus omnibus procedendum ſecundùm ætatem & vires puerorum robuſtiores, aut imbecilliores. Convenit item ſyrupus de cottoneis, myrtillis, & de roſis ſiccis; lac item amygdalatum; emulſio ſeminum frigidorum, & ſeminis papaveris albi cum decocto agrimoniæ, veronicæ, eryngii marini, ſaccharo, vel ſyrupo de cottoneis præparato: Aqua item Dyſenterica noſtra, quam cap. 10. deſcripſimus præſtantiſſima exiſtit in Dyſenteria puerorum: detur cum ſaccharo cochleare unum pro vice, aut miſceatur cum juſculis & pulte. Genitale item cervi exiccatum, & limâ in pulverem redactum, in Dyſenteria præſtantiſſimum eſt remedium. Pueris ad ℈j. adul-

tioribus verò ad ʒj. usque bis aut ter exhibere soleo.

Pulvis. Aut sequentis pulveris usus esse potest.

℞. radic. tormentillæ
bistortæ
arnoglossæ major. ana ʒij.
cornu cervi usti & præpar.
corallor. rub. ana ʒj.
Genitalis cervi ʒiij.

Misce fiat pulvis tenuissimus. Exhibeatur in aqua aliqua aut syrupo appropriato. Potest ex ipso cum syrupo de rosis siccis, aut de cydoniis confici electuarium, vel etiam cum saccharo, tabellæ, prout ægro libuerit.

Extrinsecus ventrem inungere convenit oleo rosac. de cottoneis, & mastice; aut utere unguento de corticibus castanearum Montagnanæ, quod præstantissimum est, tam in sistendis mensibus immodicè profluentibus, appositum ventri sub umbilico, coxas versus, quàm etiam in dysenteria compescenda, si eodem venter sæpius in die inungatur. Hujus descriptionem, quia non usque adeò vulgare, hîc adscribere visum est,

Unguentum de corticibus castanearum. ℞. ol. mastich. ℔j.
myrtini
cydonior. ana ℔j.
mastiches
acaciæ
sang. drac. ana ʒs.

co-

coral lor. rubr. ℥j.
carabæ
terræ sigillatæ ana ℥j.
cortic. castanear.
scoriæ ferri præpar. ana ℥iis.
boli armeni
balaustior.
thuris ana ℥s.
resinæ ℥j.
ceræ q. s. F. unguentum.

Quæ terenda sunt in pollinem tenuissimũ, in pollinẽ tenuissimum redacta, oleo, ceræ & resinæ liquefactis, diligenter permisceri debent. Acaciam si mollis & tractabilis fuerit, aqua rosac. aut plantaginis solutam, præ pulveribus reliquis admiscere convenit. Aridior autem in pollinem trita, una cum aliis pulvisculis adjici debet. Sed adeò siccæ acaciæ parum tribul , imò pro carbone potius, quàm pro acacia haberi debet. Et sanè ejusmodi ad usum non adhiberent seplasiarii, si legitimæ ac veræ notas novissent, cum exsucca illa præter nomen nil acaciæ habeat. Inuncto ventre, applicetur cataplasma aliquod, præparatum ex pulvere rosar. masticis, parumque farinæ hordeaceæ, misceantur omnia cum albumine ovi, & syrupo myrtillor. vel de rosis siccis, aut succo prunorum sylvestr. Vel imponatur cataplasma, superiori capite descriptum. Quod si dolor magnus est, omentum vervecinum

vecinum in lacte calido intinctum, ventri applicetur, ficuti cap. 9. monuimus. Ab initio morbi statim, si fieri potest, detur aliquantum ol. amygal. dulc. cum saccharo mixtum: singulis quoque ferè momentis exhibeatur lac vaccinum tepidum. Polygonum marē incisum, & sacculo inditum, qui sacculus deinde aquâ vel lacte coctus, extrinsecus circa regionem umbilici applicetur, mirificè dolorem sedare, fluxumque comprimere, non rarò expertus sum.

CAP. XII.

De accidentibus Dysenteriæ, & primo de Tenesmo.

HACTENUS de Dysenteria, ejusque causis, signis & curatione, sequitur modò, quomodo ejusdem accidentibus sit occurrendum. In primis autem sese offert Tenesmus, sive Tinesmus & Tenasmus, non solùm, quia in Dysenteria frequens est, verùm etiam, quia à Galeno, ut species Dysenteriæ censetur. Sic enim scriptum reliquit. Est autem ex eodem, quo jam dicta Dysenteria, genere, & qui tenesmus dicitur, cum ulcus in recto intestino est factum. Is cætera quidem

De symptom. caus. lib. 3. cap. 2. Cœlius Aurelian de chronic. morb. lib. 4. cap. 6.

quidem symptomata infert dysenteriæ similia, minus tamen multò vehementiora. Quicquid tamen sit, sive inter species dysenteriæ quis affectum hunc numerare, sive illum, ut morbum per se, considerare velit, parùm refert. Non enim, ut Galenus monet, de nominibus est contendendum, sed ut rei essentia rectè intelligatur, opera danda.[a] Est itaque Tenesmus recti intestini affectus, quem comitatur conatus, & implacabilis desidendi cupiditas, pauca tamen, & non nisi cruenta & mucosa excernens.[b] Hinc fit, quod Mesue affectum hunc mendosum appetitum egerendi appellet. Particul. 4. sect. 1. cap. 4.

Causas ferè communes habet cum Dysenteria; non solùm enim affectus iste, propter ulcus in intestino, verùm etiam ob quamcunque causam, quæ facultatem expultricem proritare potest, accidit. In Dysenteria ex continua & crebra dejectione, quia exulceratur intestinum, oritur. Fit & absque Dysenteria, quum scilicet materia aliqua acris, sive ea fuerit biliosa, sive phlegma salsum, ad intestinum hoc defluit, ipsúmque exulcerat.[c] Potest tamen & sine ulcere fieri, nisi adsint inhærentia, quæ mordicent. Sed hic nothus, inquit Piso.[d] Tinesmus dicendus est. Prætereà notādū cùm in Dysēteria, tum Tenesmo, si causa morbi fuerit pituita putrida & acris, vehemētissimos super-

a. Gal. de loc. aff. lib. 6 cap. 2. De sympt. caus. lib 3. Alex. Trall. lib. 8. cap. 6. Aet. Tetrab. 3. serm. 1. cap. 44. Piso in sua Praxi lib. 3. cap. 16.

b. Gal. 7 aphor. comm. 27.

c. Leonhard. Joachim. in 9. lib. Rhasis cap. 59.

d. in sua praxi lib. 3. cap. 16.

e. Gal. 3. aphor. comm. 12. 3. Epidem. comm. 3.

f. Mesue partic. 4. sect. 1. cap. 4. Gordon. de passion. int. part. 5. cap. Joachim loco jam citato.

venire dolores: [e] suo enim lentore tenaciter adhæret intestinis, neque ut flava bilis celeriter permeat. [f] Sequitur & ex hæmorrhoidibus interioribus exulceratis, excrementis induratis, multisque aliis de causis, quas Lector apud Mesuen, Gordonium, Nicol. Pisonem, aliosque authores, videre poterit.

A Dysenteria autem Tenesmus sede doloris facilè distinguitur, quandoquidem intestina illa superiora, occupans, dolores maximos ventris excitat; hic autem affectus, quia rectum intestinum, cruciatus circa podicem percipiuntur. Cæterùm quum Tenesmus causas plerumque cum Dysenteria communes, uti dixi, habeat, plurima quoque symptomata communia habet: virium tamen prostratio non semper usque adeò in Tenesmo, ac in Dysenteria est timenda. Et si Celso hac in parte sit fides adhibenda, hominem per se nunquam jugulat. Quia tamen nulla inflammatio interna, nullumque ulcus interiorum partium periculo vacare sciamus, Celso assentiri non possumus. Est & in gravidis periculosus affectus iste. Mulieri enim, inquit Hippoc. utero gerenti, si tensio supervenerit facit abortum. Ob ejusmodi igitur tensionem, addit Galenus, atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ cæteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Supervenit & huic affectui, ut Hippocrates testatur, urinæ difficultas

Lib. 4. c. 18.

Lib. 7. aph. 27.

Lib. 5. aph. 58.

at-

atque stillicidium. Propter vicinitatem enim & consensum, quam inter se habent vesica & intestinum rectum, debilitatur musculus, qui urinam retinet, prolabitur & nonnunquam in hoc affectu intestinum rectum: maximus enim & continuus ille conatus, ad expellendum, dolor item & inflammatio sursum trahentes, tandem adeò labefactantur, atque debilitantur, ut in suo officio deficiant, neque podicem amplius retinere queant.

In curatione eadem victus ratio observanda est, qualis prius in Dysenteria præscripta fuit. Si adsit inflammatio, & vires concedere possint, vena in brachio incidenda est. Si ab acribus & mordacibus humoribus, qui ex corpore deorsum defluunt, æger denuò rhabarbaro & myrobalanis, aut pulvere radicū mechoacæ purgandus est. Quod si dolor acutissimus, vigiliæ & inquietudines maximæ adfuerint, aliquantum laudani, aut syrupi de papavere exhibere solemus. Injectionibus etiam, quæ in intestinum fiunt, nonnihil laudani, aut succi capitum papaveris nostratis admisceri potest. Postea infundendum est sequens enema, anodynum & corroborans. *Curatio.*

Enema abstergens, anodynum, & corroborans.

℞. hordei decorticati ℥ij.
flor. verbasci
rosar. rubr. ana Mj.
lumbricor. lotor. & incisorum Mj.

sem.

interfatus, aquâ aut lacte recens emulcto, coquatur, calideque applicetur, per horam integram ad minimum, ter aut quater singulis diebus.

Aut fiat ex præscriptis herbis insessio, vel semicupium, ut vocant.

Post fotum, prædictæ partes sequentibus oleis inungantur.

Linimentum.

℞. ol. rosac.
chamomil.
lumbricor.
azungiæ hum. ana ℥j.

Misce fiat linimentum.

Dolore sedato, si ulcus in recto intestino adsit, clysteribus abluendum erit, ex sequenti decocto.

Decoctum.

℞. hordei ad crepaturam usque cocti ℥iij.
folior. plantag.
folior. & flor. verbasci
rosarum rubr.
alchymillæ
saniculæ ana Mj.
radic. consol. major. ℥ij.

Coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. Colaturæ ℔j. admisce mellis rosati ℥ij vitellum unius ovi (semper enim aliquid, quod anodynum sit, admiscendum) Ulcere probè abluto & mundificato, singulis diebus ter aut quater in rectum intestinum sequens medicamentum, syphone injiciatur. ℞. de-

℞. decoctionis modò præscriptæ ℔
mellis rosac. ℥iiij.
boli armeni
myrrhæ
sanguin. dracon. ana ʒj.

Misce & utere tepidè.

Aut si dolor adhuc aliquis adsit.

℞. mucilaginis sem. cydonior. &
psyllii extractæ ex decocto
hordei, & folior. plantag. ℥iiij
boli armeni præpar.
terræ Saxonicæ ana ʒj. Misce.

Suffumigium. Poterit quoque uti sequenti suffumigio,

℞. florum verbasci exiccator. M
masticis
olibani
storac. calam.
benzoin. ana ʒij.

Misce & per sedile cubiculare inchoëtur perfumigatio interim dum æger alvum exonerat, quo fumus eò melius in intestinum usque penetrare possit.

Lib. 11. observ. 39. Sequenti pulvere Forestus quendam se miraculi instar à tenesmo curasse refert.

℞. mastic. ʒj.
thuris ℈j.
sem. myrtillor. ʒis.
flor. rosar. rubr. exiccatar. ℈ij.

F. pulvis pro suffumigio.

Cæterùm opera danda est, ne æger toties è lecto egrediatur, quoties conatus ipsi su-

pervenıunt

perveniūt, ne vires ejus prosternātur. Præstat enim ipsi linteamina, aut pelvim, cujus descriptionem & picturā dedimus, supponere.

CAP. XIII.

Ani procidentiæ curatio.

Sæpissime quoque Dysenterici procidentiâ ani molestari solent: præcipuè autem circa finem morbi, vel etiam ipso jam penitus curato, in primis verò si tenesmus antea adfuerit: Propter continuum enim conatum, dolorem, ac nonnunquam inflammationem intestini, adeò musculi intestinum sursum trahentes, debilitantur, ut officio suo amplius fungi non possint. Prolabitur quoque intestinum à diversis causis, de quibus Lector authores consulat. *Causæ ani procidentiæ.*

Eandem victus rationem, quemadmodum & Dysenteria requirit, vehementer tamen, quæ ventrem restringunt ac constipant, hîc minimè conveniunt, sed ut venter laxus sit, ne æger in dejiciendo vehementius cogatur comprimere, & podicem protrudere, necesse est. *Victus ratio.*

Si humores ex corpore affluant, viresque consentiant, rursus medicamentum purgans exhibeatur, & vena in brachio incidatur.

Quod

Quod si intumuerit, & dolor adfuerit, primò intestinum fovendum est sequenti decocto.

Fotus.

℞. folior. & flor. verbasci albi
flor. meliloti
radic. & folior. altheæ ana Mj.
sem. lini & fœnogr. ana ℥ß.

Coquantur in lacte vaccino recens emulcto, & cum spongia vel linteo reduplicato, & madefacto decoctione præscripta, foveatur intestinum prolapsum. Si interim dum locus fovetur, intestinum retrò non cesserit sponte, linteamine molli in decocto præscripto madefacto, leviter leniterque intro-trudendum est. Quod ut facilius fieri possit, necesse est, ut æger caput inclinet; crura verò in altum elevet. Tum Chirurgus indice suo dextro linteo involuto, & in centro ejus, quod de intestino prolapsum est, introducat.

Hac methodo, cùm aliàs, tum Paterniaci in viro quodam honesto processi, uti lector in meis observationibus videre poterit.

Reducto intestino, sequens Cataplasma astringens & corroborans applicetur.

Cataplasma astringens & corroborans.

℞. farinæ volatilis ℥ij.
sanguinis drac.
boli armeni albi
radic. arnoglossæ maj.
masticis ana ʒ j.

Misce & cum albumine ovorum parumque vini rubri. Fiat Cataplasma. Quod

Quod si in posterum prolabatur, aut neque tumor, neque dolor adfuerit, locus sequenti decocto foveatur.

℞. radic. folior. & florum verbasci albi Fomentum.
radic. & folior. plantag.
rosarum rub.
centumnodinæ ana Mj.
gallarum.
corticum granator.
Quercuum ana ℥s.

Coquantur in vino rubro ad consumptionem tertiæ partis. Hac decoctione fovendum est intestinum, quotiescunque prolapsum fuerit. Postea aspergatur sequenti pulvere.

℞. rosar. rubr. Pulvis.
corticum granator.
nucum cupressi
masticis
croci Martis &
plumbi usti ana ℥s.

Misceantur, fiatque pulvis subtilissimus. Insperso pulvere; retrudendum est intestinum eo modo, quo antea declaravimus.

Suffumigium sequens non parum convenit. Suffumigium.

℞. masticis
thuris
storacis calamitæ ana ʒj.

Misce.

I Gar-

Particul. 5. rubric. 7. Gordonius tum in prolapsu intestini quàm in exitu ani exuviis serpentum utitur.

In diuturno exitu ani os sacrum & coccygis sequenti decocto fovere convenit.

Fomentum.

℞. folior. & florum betonicæ
primulæ veris
hyperici
salviæ
rorismarini
majoranæ
rosar. rubr.
baccar. juniperi ana M j.
alumin. rochæ ℥ j.

Incidantur & contundantur grosso modo deinde indantur sacculo, qui intersutus, coquatur vino rubro, & calidè applicetur ter aut quater interdiu.

Post fotum convenit sequens linimentum pro corroboratione nervorum.

Linimentū.

℞. ol. hyperici
lumbricor. ana ℥ s.
ol. thereb. &
ceræ ana ʒ j.
aq. salviæ &
juniperi ana ℥ s.

Misce, & fiat linimentum.

Cap. XIV.

De Febri.

Quod ad Febrim attinet, partim capite de regimine vitæ, partim alibi declaravimus, qua ratione ei occurrendum sit. Si statim ab initio morbi supervenerit, id malum est omen, nam denotat materiam seu causam morbi valdè malignam esse. Quamobrem pro virili cor partesque omnes nobiles corroborandæ & à vaporibus malignis, tam julapiis, quàm epithematibus, aliisque hujusmodi remediis, quæ capite de syncope describuntur, defendendæ, muniendæque sunt. Si verò post aliquot dies febris supervenerit, id indicat aut alvi profluvium, nimis citò constrictum, ac proinde materiam quandam venenatam vel acrem in corpore retentam: aut propter dolorem, inquietudines, vigilias & similia, calorem febrilem incensum fuisse. Quibus omnibus julapiis refrigerantibus, lacte amygdalato, emulsione seminum frigidorum & similibus, quæ partes nobiles refrigerant, dolorem sedant, somniumque provocant, diligenter occurrendum erit, sicuti suo loco fusius demonstravimus.

CAP. XV.

De Hepatis inflammatione.

SI inflammatio Hepatis supervenerit, basilica dextra incidenda erit, extrahendusque sanguis, prout vires consenserint, & morbus requisiverit.

Julepus. Sequens quoq; Julapium exhibendum.

℞. aquar. endiviæ
cichorei
plantag. ana ℥ j.
syr de cichorio &
de cotoneis ana ℥ j.
diamarg. frigidi ℈ j.

Misce fiat Julepus, quo æger sæpius utatur.

Regio Hepatis bis aut ter in die inungenda est sequenti unguento. *Unguentum.*

℞. cerati santalini ℥ ij.
olei nymphææ
rosar. ana ℥ j.
spicæ nardi ℈ j.

Misce fiat unguentum.

Aut applicetur linteum reduplicatum & madefactum sequenti epithemate.

Epithema. ℞. aquar. endiviæ
cichorei
lactucæ

ab-

absynthii ana ℥ij.
aceti ℥s.
specier. Diarrhod. Abb. ʒj.
santali rubri. ʒs.

Misce & applica tepidè.

Utatur æger optimo vitæ regimine. Singulis ferè momentis bibat lac amygdalatum, aut emulsionem seminum frigidorum, item jusculum carnium recentium, veluti vervecum, boum, gallinarum & caponum. Abstineat ab omnibus acribus, salitis & diureticis, ne acris materia ad hepar transeat, præcipuè si intestina nondum satis ab ea exonerata fuerint. Utatur quoque decocto agrimoniæ, veronicæ, hordei, liquiritiæ, passularum & similium.

CAP. XVI.

De syncope.

DELIQUIUM animi seu syncope in Dysenteria potissimùm accidit, vel ob nimiam sanguinis evacuationem & spirituum dissipationem, vel ob materiæ malignitatem, ex qua vapores sursum ad cor elevantur. Si à nimia evacuatione facta fuerint, pro virili fluxus ventris illicò comprimendus erit, uti suo loco diximus. In syn-

copeà nimia evacuatione, vites refocilandæ sunt, in primis optima victus ratio instituenda. In quem finem utatur jusculis carnium recentium, ut gallinarum & caponum, in quibus dissolvi possunt vitelli ovorum, & aliquantum aquæ cinamomi sine vino destillatæ. Summa, quicquid multùm nutrit & facilè digeritur, hîc eligendum est.. In una atque altera specie syncopes exhibenda sunt medicamenta, quæ cor partesq; nobiles corroborant, & à malignis vaporibus defendunt, qualia sunt lapis Bezoar, cornu cervinum, cornu monocerotis, theriaca, terra sigillata, confectio Alkermes, Diamargaritum frigidum, & similia.

Exterius autem sequens Epithema applicetur.

Epithema ad cordis corroborationem.

℞. aquar. ros.
borrag.
buglos.
acetosæ
aceti rosac. ana ℥j.
santalor. omnium
specier. diamarg. frig. ana ʒs.
croci ana ℈s.

Misce fiat epithema, quod tepidè cordi applicetur. Labia quoque, nares, tempora & arteriæ carporum eodem epithemate fricentur.

Sequens quoque Emplastrum maximo cum fructu arteriis in carpo applicare soleo.

℞. mic.

℞. micæ panis triticei ℥j. *Emplastrum.*
pulv. cinam ʒij.
gariophyllor.
macis ana ʒj.
confect. alkermes ℈iij.

Cum aq. rosac. parumque aceti rosac. fiat pasta, quæ super alutam, aut linteum extensa applicetur.

Cap. XVII.

Quomodo capitis dolori, & vigiliis occurrendum.

SI propter vapores, qui sursum ad caput elevantur, & ex intestinorum cum capite consensu, dolor capitis, vigiliæ & inquietudines supervenerint, danda opera est, ut vapores illi deorsum trahantur & impediantur, ne ad caput ascendat. Ad hoc Julapia, & emulsiones seminum frigidorum summopere conveniunt. Post pastum sumat æger parum mivæ cydoniorum simpl. corroborat enim ventriculum, & constringendo impedit, ne vapores ad caput ascendant. *Nota.*

In usu autem mivæ cydoniorum, aliarumque conservarum, quæ ad vapores reprimendos sumuntur, id studiosè observandum est, nimirum ut post pastum sumantur,

& diu in ore teratur, sensimque deglutiatur, quò undique gutturi & orificio ventriculi diutius adhærere possit. At contra si alvum sistere volueris, sumatur ante pastum, & in forma boli deglutiatur: Sic enim quam primum fundum ventriculi petit, & ad intestina descendit.

Si dolor capitis, vigiliæ & inquietudines magnæ fuerint, syrupum de papavere cum aqua lactucæ & betonicæ propinare convenit, temporaque inungenda unguento populeonis, in cujus unguenti ℥j. admiscebis sex grana opii in aqua lactucæ dissoluta. Abstineat ab omnibus calidis & vaporosis, ut sunt aromata, legumina, allia, cœpæ, sinapi & similia. Necesse est etiam purgare, venas incidere, & ventosas applicare, si vires permittant.

CAP. XVIII.

De ardore & siccitate linguæ.

SICCITAS linguæ accidens est admodum frequens in Dysenteria, quod ut plurimum talem ægro affert dolorem, ut vix edere aut bibere possit: quoniam lingua ob maximam, quæ in ea est, ariditatem & siccitatem, excoriatur & finditur. Porro ut

huic

huic morbo ſuccurratur, neceſſe eſt, ægrum lacte recenti emulcto, in quo folia violar. malvar. & roſar. coxerint, os ſæpè abluere; poſtea cochleari argenteo, aut alio inſtrumento apto, excrementa & viſcoſitates, quæ linguæ adhærent, paulatim & leniter abradere, & linguam, ſi dolor vehemens eſt, butyro recenti, aut oleo amygdalar. dulc. inungere. Nobilem virum cognovi admodum valetudinarium, is ad linguæ refrigerationem, multos ex larido taleolos, longitudinem ferè & latitudinem ſuæ linguæ adæquantes, ſcindi curavit, ſed ab altera extremitate filo alligato conſtricti erant, quo famulus illos tractare poſſet. Projectos in aquam frigidam, & aliquandiu maceratos, alternatim linguæ imponebat, ita ut dum taleolus linguæ impoſitus calefiebat, reliqui in aqua refrigeſcerent.

Si inflammatio oris adſit, colluatur & gargarizetur os decocto plantaginis, roſar. ſcabioſæ & hordei, in quo diſſolutum ſit aliquid mellis roſac. & Diamori: cucurbitæ ſive ventoſæ, ut vocāt, ſcapulis applicentur, & brachia ad cubitum (revulſionis cauſa) ligentur. Nonnulli venas ſub lingua incidunt: in corpore tamen cacochymico, & nondum ſatis purgato, non uſque adeò tuta eſt venarum illarum ſectio. Æger ribes, & ceraſa condita, item mel roſaceum, diamorum, & ſimilia in ore frequenter teneat.

CAP. XIX.

De urinæ retentione.

MULTOTIES Dysenteria laborantibus accidit, ut nihil, vel parùm red[dant] urinæ, nec tamen semper sequitur he[par] pati, aut renum, ureterum, aut colli vesi[cæ] obstructionem adesse: sed aut proluvium alvi ad se attraxisse, & serosum humorem e[-] vacuasse, aut eum vehementia febris desi[c]catum esse. In his non est tantopetè labo[-] randum de urinæ provocatione, sed princi[-] pali curationi incumbendum est. Si urin[æ] retentio propter obstructionem, aut visce[-] rum inflammationem acciderit, illicò adhi[-] benda sunt remedia. Observandum est n[i-] hilominus, quod antea monui, nimirum non protinus, & sine maturo consilio, diu[-] retica adhibenda esse, ne diureticorum u[-] su, maligna & acris materia ab intestinis a[d] venas mesaraicas & hepar repellatur, & morbus in pejus ruat. Itaque si inflammati[o] in hepate, & renibus fuerit, procedendu[m] est, ut cap. 13. ostendimus, videlicet venæ se[-] ctione, cucurbitularum applicatione, Jula[-] piis & emulsionibus: Regio verò hepatis & renum unguento rosac. aut eo, quod eode[m] ca[p.]

cap. descripsimus, ungenda est. Si verò renes, ureteres, aut ductus urinarius humore pituitoso & viscido obstructi sunt, tunc renes, imum ventris, & genitalia, oleo scorpionum, lumbricorum, amygdalar. amararum, & anethi simul mixtis, inungẽda sunt. Exhibeatur quoque sequens enema.

Clyster urinam provocans.

℞. herbar. nasturtii aquat.
herniariæ
malvar.
parietariæ ana Ms.
flor. meliloti
chamomil.
lumbricor. terrestr. lotor. ana Mj.
sem. seseleos.
petroselini
anisi ana ℥s.

Coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. In ℔j. colaturæ dissolve vitellos ovor. Num. ij.
olei rutæ &
anethi ana ℥j.
Misce fiat clyster.

Residuum clysteris inguini calidè applicandum est, aut spongia, vel linteum reduplicatum, decocto clysteris intinctum, inguini & tauro calidè admoveatur. Si his urina nihilominus semper retineatur, diureticum aliquod decoctum propinandum, quale hoc est. *Diureticum.*

℞. radic. petroselini

rusci

destillatæ, aut aliquid confectionis alkermes, exhibeatur. Balneo egressus, aliquantum supra descriptæ decoctionis apertivæ sumat, & lectum ingrediatur.

Si urinæ retentio ex recti intestini (cui collum vesicæ incumbit, adeoque facilè ex ipsius inflammatione comprimitur) inflammatione procedat, injectionibus procedendum est, ubi tempus morbi considerãdum. Itaque circa initium morbi decoctum hoc repercussivum per syphonem injiciatur.

℞. hordei mundati M ij.
folior. rosar.
plantag. ana M j.
lumbricor. terrestr. lotor. M s.

Coquantur in aq. ad consumptionem tertiæ partis. In cujus colaturæ ℔ j. dissolve vitellos ovor. Num. ij. *Decoctum repercussivum.*
ol. rosac.
myrtillor. ana ℥ j. Misce.

Hujus decocti singulis diebus quater, aut quinquies tepidè nonnihil per syphonem in anum injiciatur.

Postea ad resolventia transeundum est. Itaque superiori decocto manipulum unum flor. chamomillæ, & tantundem flor. meliloti, adjiciatur.

Si inflammatio ad suppurationem tendat, sequens decoctum injiciatur. *Aliud.*

℞. radic. & folior. althææ
malvar.

vio-

violar. ana Mj.
ficuum siccar. Num. xij
sem. lini &
fœnograeci ana ℥s.

Fiat decoctio in aq. ad consumptionem rectiæ partis. Colaturæ admisce butyri sine sale, & ol. lilior. albor. q. s.

Si materia aliqua crassa & viscosa, pus, lapis, aut arenulæ in ductu urinario retentæ fuerint, fomentationes emollientes applicentur, aut æger semicupio utatur. Deinde catheter argenteus inunctus oleo amygdalar. dulc. in ductum urinarium ad vacuum usque vesicæ leviter, leniterque immittendus, quò urina effluere possit.

CAP. XX.

De Lienteria.

QUANDO æger cibum indigestum propter stomachi & intestinorum debilitatem, retinere nequit, tum si ventriculus humoribus superfluis oneratus, leviter vomitus provocandus erit; postea æger purgādus potiuncula ex rhabarbaro, & myrobalanis, aut pilulis de mastice. Purgatus, aliquantulum de hoc electuario frequenter sumat.

Electuarium. ℞. mivæ cydonior. simpl.
conser. rosar. antiq. ana ℥is.
boli armeni.

corallior. rub.
cornu corvi usti & præpar.
cinamomi ana ʒj.
confect. alkerm. ℈j.

Cum syrupo conservationis corticum citri fiat electuarium.

Tragea.

Aut ℞. specier. arom. ros.
cortic. citri
sem. anisi
cinamomi electi ana ʒj.
ventric. gall. nar. præparat. ʒij.
sacchari ℥j. F. Tragea.

Poterunt & ex eodem pulvere cum saccharo tabellæ fieri.

Regio ventriculi, & venter sequenti oleo inungantur.

Linimentum.

℞. ol. mastic.
mentæ ana ℥j.
ol. nuc. muscat. ʒij.
ol. cinamomi guttul. 12. Misce.

Postea sequens applicetur Cataplasma.

Cataplasma.

℞. pulv. mastic.
rosar. odorifer.
cinamomi
mentæ ana ℥j.
gariophyll.
corallor. præpar. ana ʒs.
ceræ novæ ℥ij.
ol. masticis
mentæ &
nuc. muscatæ q. s. ad conficiendum cataplasma. Si-

Si gummi Tagamacca haberi possit, addatur ℥j. & ceratum sic erit multò præstantius. Hoc enim gummi, ut experientia docuit, ventriculum partesque nobiles corroborat. Sæpius quoque conservâ rosar. uti & conservâ cydonior, & si febris non adest, per intervalla zingibere, & calamo aromatico condito utatur, item aq. cinamomi sine vino destillatâ, uti & tabellis aromatici rosati, Diarhod. Abbatis, & similibus, ventriculum partesque nobiles corroborantibus, quorum usus post Dysenteriam semper requiritur. Utatur cibis euchymis, & à difficilioris digestionis scilicet cibis abstineat, ut suo loco fusiùs declaravimus.

CAP. XXI.

De Præservatione à Dysenteria.

PRÆSERVATIO Dysenteriæ in his consistit. Primò, cùm morbi propter peccata à Deo, ne cum mundo pereamus, immittantur, ut pœnitentiam agamus, vitamque nostram pravam & sceleratam corrigamus; deinde coram Deo demisso corde nos prosternamus, ipsumque ut justissimam suam iram à nobis avertat, suppliciter oremus, præcipuè & in primis necesse est.

Sequuntur remedia à Deo creata, & instituta, inter quæ victus ratio primarium obtinet locum. Cibaria itaque calida, viscosa, difficilis digestionis, corruptionibusq; obnoxia, vitentur. Secundò ut corpus conservetur purum. Ideoque per intervalla purgandum pharmaco, & venæ sectio instituenda si plethora adsit. Tertiò utatur cibariis iis, quæ ventriculum & intestina corroborant. *Prima intentio.*

In vitæ regimine, primò aër infectus si caveri nequeat, alteretur & corrigatur: aër enim crassus & occlusus hujus morbi semina diu in se continet, augetque. Suffumigetur itaque sæpius cubiculum & domus, imò etiam vestes & linteamina, baccis juniperi, olibano, mastice, radicibus angelicæ, prunis injectis, vel ignito lateri, aut silici inspergatur acetum, ut fumus inde exhalet.

Sequens quoque pulvis summoperè convenit.

Suffumigium.

℞. storac. calam.
Benzoin ana ℥j.
thuris
mastic. ana ℥ij.
rosar. rub. grosso modo incisarum p. ij.

Misce fiat pulvis grossus, de quo sæpius prunis aliquantum injiciatur. Ignis enim, Sarrazeno teste, aërem exiccat, & malignam ipsius qualitatem aufert, quo fit, ut si qua *Anton. Sarraz. lib. de Peste c. 6. pag. 151.*

K etiam

etiam inspersa forent contagiosa semina, & dissipentur. Etsi verò Sarrazenus hæc in præcautione Pestis tradat, in Dysenteria tamen etiam utiliter præscribi possunt.

Epistolar. med. lib. 1. Epistol. ad Gasserum fol. 30. 8.

Verùm non possum silentio hîc prætermittere præceptum quoddam Conr. Gesneri piæ memoriæ, quod etiamsi ab ipso in Peste præscribatur, in Dysenteria tamen multùm conducere posse, rationi consentaneum est. Locus, inquit, in quo æger decumbit, foramen apertum habeat superius, ut halitus pestilentes exeant, præsertim ægro sudante. Id foramen modò aperiri, modò claudi poterit: cùm enim suffumigia idonea fiunt, cum aqua rosar. camphorata, claudatur aliquandiu locus, deinde rursus aperiatur. Hactenus Gesnerus. Sed conclave in quod foramen illud desinit, quia tetris & malignis vaporibus, qui ab ægris expirant, infectum est, à sanis hominibus, cùm in Dysenteria, tum etiam Peste, frequentari minimè convenit. Ego in nonnullis Magnatum cubiculis, foramina, quæ ad supremam contignationem, & tectum usque desinebant, observavi, easque tam sanis, quàm ægris in primis multùm conducere, non est, ut quispiam ambigat. Quod si locus, & commoditas ægri non permittant extruere ejusmodi foramina, cubiculi, in quo æger decumbit, ad minimum, laquear ut celsum sit, necesse est. Si enim humile fuerit, æger, imò etiam sani va-

vapores putridos sursum ascendentes, denuò attrahent, quod periculosum, aut saltem prolongationis morbi causa facilè esse potest.

Convenit & maximè sequens suffumigium pro correctione aëris.

Suffumigium.

℞. corticum citri contusor.
gariophyllor.
macis ana ℥s.
rosarum odoriferar. Mj.

Incidantur & contundantur omnia grossò modo, postea immittantur in ollam vitreatam, aut aliud ad id vasculum aptum, & superinfundantur, aquæ rosar. ℔j. aceti ℥ iij. postea super focum mensalem coquantur, fumus enim iste qui exhalat, suavissimo & saluberrimo odore implebit cubiculum. Sed diligenter prospiciendum est, ut domus à sordibus, spurcitiaque omni & fœtore quovis, longè sit alienissima. Magistratus item curam habeat, ne ægrorum excrementa in publicas plateas & foricas, sed in scrobes projiciantur, & terrâ cooperiantur.

De cibo & potu.

Quod ad cibum & potum attinet, caro salita, & in fumo exiccata præcipuè porcina, item suffocata, qualis est artocrearum, item ferina omnis, quadrupedum & avium in aquis degentium summoperè nocet, præcipuè si zingibere, pipere, alliis, & cæteris hujusmodi, cocta & præparata fuerint. Extremitates etiam quorumvis animalium

nocent. Utatur igitur carne recenti vervecinâ, agninâ, ovillâ, vitulinâ, gallinarum, caponum & avium in arboribus degentium veluti perdicum, coturnicum, alaudarum, rusticulatum, merularum, passerum, turdorum, & similium, prout anni tempus, & facultates ægri fuerint. Utatur cum carne, succo citronum, aut aurantiorum, aut agrestæ, vel acetosæ. Ova recentia & sorbilia quoque conveniunt. Cum carnibus coquantur rosmarinus, salvia, majorana, cerefolium, acetosa, borrago, folia & flores calendulæ, radices & folia petroselini, fœniculi, cichorei, summitates lupuli & similia. Hordeum item, avena decorticata, & farina avenacea tosta, nobis Habermuß dicta, conveniunt. Nocent pisces omnes (præter trutam, percam, & minores lucios) præcipuè sale conditi, aut fumo exiccati. Nocent & acria omnia & summè calida, veluti piper, zingiber, gariophilli, cardomomum, raphanus, allium, cæpæ, porrum, sinapi, & cibaria, quæ cum hujusmodi rebus confecta sunt. Pisa item, fabæ, lentes, & phaseoli; juscula tamen, in quibus pisa, aut lentes coxerint, conceduntur, præsertim si cum iis rosmarinus, salvia & majorana coxerint. Caseus, lac, & lacticinia omnia (butyro excepto) vitanda sunt. Fructus omnis dulcis, & corruptioni obnoxius, ut sunt pyra, poma, pruna, cerasia, mala persica, & similia, graviter obsunt, Cerasa

rasa verò acida, ribes, mala cydonia, item mala & pyra cocta sub prunis, aut in aqua cum butyro, semine fœniculi & anisi, conceduntur. Panis debet esse probè fermentatus, & coctus: Contra verò gasteria, lagana, collyra, bazinia, & quilibet panis non fermentatus, mirum in modum nocent.

Quoad potum, in primis nocet mustum, & vinum acre, quale ex fructibus acerbis exprimitur: tormina enim generat. Vinum item valdè calidum, quale est malvaticum, tum Dysenteriæ, tum pestis tempore, plurimùm obest. Excessus omnis, tam in cibo, quàm potu vitandus; quandoquidem non semper qualitas, sed præcipuè quantitas nocet, & morbos generat. Ideoque sobriè vivendum est, & ut Plutarchus rectè admonuit, vesci citra saturitatem, saluberrima res est. *De conserv. valetud.* Post pastum à potu abstinendum est: interrumpitur enim concoctio, hinc cruditates multæ, pravique humores generantur. Exercitium quoque ad sudorem ante pastum convenit, post pastum autem leviter deambulandum, ut eò facilius, & sine interruptione, digestio perficiatur. Cautè tamen hac in re agendum: Si enim Dysenteria ex corruptione aëris procedat, aut cum ægrotis nobis versari necesse sit, tunc exercitia ad sudorem usque periculosa sunt; apertis enim poris, corruptus aër facilè intrat, primùm in venas, & paulatim per eas ad partes nobiles commeat.

Animæ passiones, veluti tristitia, gaudium immoderatum, ira, timor, & similia sunt quoque diligenter vitanda.

Secunda intentio.

Toto contagionis tempore alvus lubrica esse debet. Si constricta fuerit, clysteribus, suppositoriis, mannâ, syr. rosato solut. cassiâ, vel jusculis carnium recent. in quibus borrhago, folia violar. mercurialis, & hujusmodi coxerint, laxanda est.

Per intervalla quoque corpus purgandum est. Itaque adultioribus exhibenda est sequens potiuncula.

Potio purgans.

℞. rhabarb. electi ℥ß.
spicæ gr. v.
cinamomi ʒß.

Incidantur omnia minutim, deinde vino generoso irrorentur, & per horas octo macerentur sub cineribus calidis in ℥iiij. decoctionis sequentis.

℞. agrimoniæ
cuscutæ
scabiosæ ana Ms.
uvar. passul.
sem. anisi
folior. senæ ana ℥ii.

Coquantur ad consumptionem tertiæ partis. In colatura maceretur rhabarbarum, ut diximus. Deinde forti factâ expressione, adde syr. rosat. solut. ℥is. Misce fiat potio.

Alia potio.

Alia potio ad eandem intentionem.

℞. electuar. Diaphœnic. ℥iij.

syr. rosar. solut ℥j.

Aut loco diaphœnic. accipiantur elect. Diacatholici ʒvj.

Pro pueris. ℞. Rhabarb. electi ʒs.
spicæ gr. ij. Macerētur in ℥ij. aut ℥iij. aquæ cichorei, expressioni adde syr. rosar. solut. ʒs. Misce.

Si potiunculam hanc sumere non possit, exhibeatur ℈j. aut ʒs. pulv. radic. mechoacæ cū jusculo carnis recētis: est enim radix illa insipida, & clementer purgat, quare pueris & delicatioribus aptissima. Sed vinum gustare minimè convenit, donec medicamenti purgantis operatio facta sit: impedit enim operationem ejus. Si plenitudo adsit, & ætas, viresque consentiant, incidatur basilica dextra, extrahaturque sanguis, plenitudinis ac virium habitâ ratione. Si humor atrabilaris abundat, incidatur splenetica. Habenda est quoque cura, ne purgationes consuetæ intermittantur, id enim periculosum est. Quapropter si hæmorrhoides aut menses substiterint, secandæ sunt venæ pedum, aliisque præsidiis provocandæ.

Tertia & ultima præservationis intentio in usu eorum, quæ stomachum, intestina, partesque nobiles corroborant, & corrupto aëri, & humorum putrefactioni adversantur, consistit. Itaque singulis hebdomadis ter aut quater parùm theriacæ, aut Mithridatii cum aqua cardui benedicti, aut florum *Tertia intentio.*

calendulæ ſumantur. Unicornu quoque, & cornu cervi uſtum, & præparatum hoc in caſu laudantur. Sed extractum ex teneris cervorum cornibus, vel etiam induratis, ſed recentibus, quod D. QUERCETANUS in Pharmac. Dogmat. reſt. cap. 25. deſcribit, longè antecellit, & tam in peſte, & Dyſenteria, quàm in omnibus morbis venenoſis, & ex putredine ortis, præſtantiſſimum eſt præſervativum. Lapis quoque Bezoar non infimum locum obtinet ad venenum arcendum, partesque nobiles à corruptione muniendas. Radices item angelicæ, baccæ juniperi, cortices citri conditi, terræ ſigillatæ ex Sileſia allatæ, non parvam habent efficaciam.

Ad ventriculi & inteſtinorum corroborationem matutino tempore, item à paſtu ſumatur aliquantum conſervæ roſar. mivæ cydonior. myrobalanorum conditor. Laudantur & ceraſa acida condita. Item ſemen fœniculi, aniſi & coriandri, quod pro junioribus, & bilioſis cum aceto, pro ſenioribus verò, & iis quibus ventriculus debilis eſt, cum vino malvatico, parumque aquæ vitæ præparari debet.

Ego vinum hoc præſervativum Dyſenteriæ tempore amicis meis præſcribere ſoleo, quod ventriculum, inteſtina, partesque nobiles corroborat, corruptioni aëris, & humorum putredini reſiſtit.

℞. abſynth.

℞. absynth.vulg.
cardui bened.
ſcordii utriuſque
veronicæ
mentæ
roſar.rubr.ana Mij.
cortic.citri
cinamomi
radic.angel.
baccar.juniperi ana ℥j.

Vinum præservativum in Dyſenteria.

Incidantur & conquaſſentur omnia, poſtea in dolio, quod 12. aut 16. contineat menſuras collocetur, & impleatur vino optimo & puro. De hoc vino adultiores ſingulis matutinis, antequam domo egrediantur, bibant ſcyphum unum aut alterum: juniores minus: pueri duo aut tria cochlearia: eſt enim præſtantiſſimum præſervativum, tum Dyſenteriæ, tum peſtis tempore.

Pro pueris verò, & iis, qui à vino iſto propter amaritudinem, abhorrent, ſummoperè ſequens aqua deſtillata convenit.

Aqua deſtillata præſervativa.

℞. radic. tormentil,
biſtortæ
plantag.
eryngii mar.ana ℥j.
rad. angel.℥s.
cortic.citri
cinam.electi ana ℥is.
roſar.odoriferæ.
ſcordii ana Mj.

Incidantur & contundantur omnia grossum modo. Postea projiciantur in alembicum vitreum, & superinfundatur.

aquæ rosar. ℔ iis.
aq. card. bened. ℔ s.

Maneant in infusione horas 24. vase benè clauso. Deinde destillentur in Balneo Mariæ. Hujus aquæ exhibeatur ter aut quater in hebdomade. Poterit & nonnihil sacchari, cornu item cervi usti, & præparati, aut terræ sigillatæ Silesiacæ admisceri.

Aliud præservativum in forma electuarii.

Electuarium præservativum.

℞. cortic. citri condit.
miva cydonior. simpl.
conservæ rosar. &
borrhaginis ana ℥j.
specier. diamarg. frig.
Diarrhod. Abb.
cornu cervi usti & præpar.
cinamomi opt. ana ʒij.
confect. Alkermes. ʒj.

Cum s. q. syrupi conservationis cortic. citri, fiat electuarium, de quo sumatur manè jejuno stomacho ad castaneæ circiter magnitudinem.

Aliud præservativum in forma tabellarum pro gravidis & pueris.

Tabellæ præservativæ pro gravidis & pueris.

℞. specier. Diamargar. frigidi
margaritar. præpar.
corallor. rub. & præp. ana ʒj.

terræ

terræ ſigill.
cornu cervi uſti & præpar. ana ℥ſ.
lapidis bezoard. ℈ſ.
ſacchar. diſſol. in aq. roſar. ℥vj.
F. ſecundùm artem tabellæ.

Ego ex baccis juniperi extractum dulce & ſuave conficio, de quo pueris, & delicatioribus, cùm in peſte tum etiam in Dyſenteria, maximo cum fructu exhibeo.

Naribus admovenda ſunt, quæ cor, partesque nobiles corroborant, & malignitati aëris adverſantur, qualia ſunt, acetum roſac. cui paràm aquæ cinam. admixtum: cortices item citri, & pomum muſcatum cap. 7. deſcriptum. In primis verò præſtantiſſima eſt ſequens aqua cordialis, ſi in ea ſpongia inſuccata, & naribus, temporibus, & carpis admota fuerit.

Aqua cordialis.

℞. aquar. roſar.
ſpicæ. ana ℔ij.
pulver. cinam. ℥ij.
gariophyllor.
nucis muſc.
macis
benzoini
ſtoracis calam.
cortic. citri ana ℥s.
flor. roriſmar.
ſummitat. major. ana Mſ.

Contundantur contundenda, deinde omnia

mnia commiſceantur & digerantur in ſole per dies 24. vaſe optimè cooperto. Poſtea deſtillentur lento igne in balneo Mariæ, aquâ diligenter in vaſe vitreo collectâ. Adde moſchi ℈ſ. ambr. grana 6. croci ℈j. Vaſe diligenter cooperto, reponatur & ſervetur ad uſum: Eſt enim præſtantiſſima in ſyncope, & virium lapſu, non ſolùm extrinſecus applicata, ſed etiam epota.

Ad eandem intentionem valet ſequens quoque pomum odoriferum.

Pomum odoriferum.

℞. benzoini,
ſtorac. calam. ana ℥ſ.
radic. ireos florent.
cortic. citri
calami arom.
angelicæ
cinam. ana ℥iſ.
roſar. rubr. &
flor. violar. ana p. j. F. pulvis,

Poſtea cum mucilagine, gummi tragacanthi, infuſis in aq. roſar. fiat maſſa, addendo moſchi & ambræ ana gr. 4. Ex qua formentur globuli odoriferi, qui peſtis, & Dyſenteriæ tempore infectioni aëris, mirum in modum reſiſtunt, Spiritus item, parteſque nobiles corroborant.

Sequentibus trochiſcis interdiu domus ad aeris correctionem ſæpius ſuffumigetur.

℞. ſtorac. calam.
benzoini,

radic. angelicæ ana ℥ß.
cinamomi
gariophyllor.
mastic. ana ʒij.
carbonum tiliæ, aut salicis ℥iiij.

Trochisci pro suffumigio.

Contundantur omnia, quibus addantur, mucilag. gummi tragacanth. aquæ ros. q. s. & probè misceantur, fiatque massa, ex qua trochisci pro suffitu præparentur.

Postremo sani nullo modo ægrorum foricas, aut loca, quo eorum excrementa rejiciuntur, frequentent; sed ægri propria sua habeant loca secreta, in quæ nonnunquam calcem vivam, aut cineres conjicere convenit: Ex eorum enim excrementis tetra & pestifera fit exhalatio, quæ quamprimum sanorum alvum attingit, proprietate quadam occulta illicò hominē inficit, id quod multoties observavi, & quidē nemini mirū videri debet: idē enim iis accidit, qui oculos, ophthalmiâ laborantiū, aspiciunt, nam eorum oculi statim quoque inficiuntur. Linteamina itē, in quibus scabiosus dormiverit, sanorū cutem, protinus inficiunt; & ulcus pudendorum in concubitu prius pudēda invadit. Summa, corporis partes sympathiam quandam & affinitatē inter se habent, ita ut ex una in alteram morbus facilè pertranseat. Hæc igitur sani diligenter præcaveant.

Joh. Crato cons. mihi 25. Gregor. Horstius lib. de morbis eorúmque causis exerc. 5. Quæst. 13.

FINIS.

Rerum, quæ in hoc de Dysenteria tractatu continentur, INDEX.

A.

Ardori

B.

C.

D.

E.

F.

G.

N.

P.

Pul-

R.

S.

T.

V.

FINIS.